

SUPLIMENT GRATUIT

Tinerii și sexualitatea contracepția/menopauza

Nr. 19 (429), 12 - 18 mai 1998

Riscul
de țară,
bugetul,
inflația,
taxele
și nivelul
de trai

DANIEL DĂIANU
ministrul de Finanțe

pag. 6-8

INTERVIU

ȘERBAN ORESCU
„Țigărele 2“
Președintele
și serviciile
pag. 3 secrete

DAN PREISZ
Manipulare
pag. 9 în TVR

EMIL HUREZEANU
Nevoia de un
pag. 5 nou partid

Un premiu
pag. 12 pentru
Andrei Pleșu

După ce s-a răstit la *Amnesty International*, care reproșase României încălcarea, în diverse ocazii, a drepturilor omului, guvernul român pare să fi revenit la sentimente mai bune: el a decis să modifice *Codul Penal* și *Codul de procedură penală*: faimosul articol 200, incriminând relațiile homosexuale, va fi suprimat, articolul ce privește ultrajul adus autorităților va fi modificat, restabilind egalitatea înaintea legii a oficialilor și a cetățenilor obișnuiți. Vor fi, de asemenea, reduse pedepsele pentru calomnie și insultă și, de asemenea, operate anumite modificări procedurale care vor face mai dificilă deschiderea unui proces de calomnie.

Trebuie remarcat mai întâi că asemenea laudabile inițiative nu epuizează angajamentele pe care România le-a luat pentru a obține încetarea monitorizării din partea *Consiliului European*. Mai întâi, noile forme ale *Codului Penal* și *Codului de procedură penală* trebuie trecute prin *Parlament*, ceea ce nu se va întâmpla, probabil, fără unele opinteli. În fine, problema restituirii proprietăților imobiliare nu a fost încă rezolvată, iar *Codul Penal* mai conține destule articole ce ar trebui reformulate. Apoi rămâne chestiunea practicii: nu este, de bună seamă, suficient să ai legi bune, dacă ele nu sînt aplicate, sau sînt aplicate necorespunzător, cușm adesea cazul pe la noi.

Dar mai ales, nu poți să nu te înfricoșezi de incetinea, de reaua-voință, de lipsa de interese cu care toate guvernele românești de după 1989 au acceptat recomandările organizațiilor internaționale pentru drepturile omului și pe cele ale *Consiliului*

European privitoare la toate chestiunile de mai sus, dar mai ales la dezincriminarea homosexualității. Cîți „raportori” nu au fost necesari, cîte „monitorizări”, cît scandal, cîte rezoluții n-au curs, pînă ce să ajungem aici! Mai întâi s-a afirmat ritos că nu se poate schimba nimic, fiindcă poporul român fiind creștin, ar avea principii morale incompatibile cu existența legală a homosexualității. Unii vorbeau de parcă am forma o comunitate de sfinți și de asceți,

ANDREI CORNEA

La crocodili!

unde beția, prostituția, bătaia nevestelor, hoția ar fi păcate necunoscute, sau neconsemnate în *Evangelii*!

Mai apoi, fiindcă presiunile internaționale nu slăbeau, s-a recurs la o șmecherie: articolul 200 a fost modificat, incriminîndu-se homosexualitatea doar dacă produce „scandal public”. Or, e clar că noțiunea e vagă și interpretabilă: un scandal putea fi inscenat cuiva, și apoi acesta condamnat, sau șantațat cu ușurință. În paralel, anumite publicații de mare tiraj se specializaseră în a convinge publicul că României i se impun condiții inacceptabile din

partea organizațiilor europene și internaționale și că „monitorizarea” e un scandal strigător la cer. E aproape sigur că această înverșunată campanie „contra” va continua, încercînd să oprească votarea de către *Parlament* a eliminării oricărei discriminări după orientarea sexuală. Ea se va bizui pe conservatorismul unor parlamentari greco-catolici PNȚCD, dar mai ales pe noul rol de „rector politic” pe care *Biserica Ortodoxă* pare să dorească să-l asume. Și totuși, legea va trece, probabil, căci – nu-i așa – cîte „sacrificii” nu vom mai face, ca să intrăm „în Europa”!

Nenorocirea este că la noi prea multe lucruri bune se fac de parcă ar fi vorba despre niște „sacrificii”, și încă numai de dragul imaginii și la presiunea constantă a unor foruri internaționale, sau a unor mari puteri cu care voim să fim aliați și parteneri. Ipocrizia, botezată pudic „interes național”, explică și determină nenumărate acte politice pozitive luate de guvernele postcomuniste. Trăiască atunci ipocrizia, ca rău mai mic, în absența unei motivații sincere, autentice! Și totuși:

Închipuiți-vă o Românie fericită, situată pe o insulă îndepărtată și în afara rutelor obișnuite – o insulă fertilă și care oferă totul aproape pe gratis, pe muncă puțină. E o Românie fericită așadar, mai întâi fiindcă a scăpat de muncă și apoi fiindcă a scăpat de străini și de orice tip de „monitorizare”. Tare mă tem că, în asemenea paradisiace condiții, nu doar homosexualii (nici chiar Paradisul nu-i imaculat), dar chiar și ochelariștii ar sfîrși prin a fi distribuiți în rația zilnică a crocodililor!

SCRISORI OPINII DREPT LA REPLICĂ

Reminiscentele societății totalitar-comuniste sînt multiple. Problema asanării morale a societății, ca leac împotriva agresiunilor provocate de mentalități antidemocratice, a rămas nerezolvată. Poate că tot aminînd necesarul proces al comunismului, societatea, prin reprezentanții ei aleși, nu face altceva decît să perpetueze falsul în politică și în economie, ineficiența în administrație sau neputința în lupta cu mafia și corupția.

Rezultatul este neîncrederea generală. Ea începe față de micul funcționar public și se termină cu cea față de țară pe plan internațional. Deși pare minor, unul dintre aspectele nerezolvate încă este acela al numerelor unor străzi sau al insemnelor care jalonează orașele românești cu date sau deziderate ale vetuste societăți comuniste.

Așa se întîmplă și în grădina aflată între Gara de Nord și Palatul CFR, actualul Minister al Transporturilor.

Așezați pe bănci, gustăm spectacolul străzii. Miroase a primăvară. Aurulocii nu se mai văd, cerșetorii, nici ei. Soarele încălzește cu blîndețe și-n jur pare curat. Privim viitorul cu optimism. Senzația este efemeră, privirea se împiedică brusc de o bornă. Este un soclu al planificării comuniste.

Înconjurat cu bănci, postamentul cu plăcuță din marmură se îndrîjește să clameze că „în acest loc se va ridica un monument în amintirea eroicilor lupte ale muncitorilor de la Atelierele CFR «Grivița» și a luptătorilor cefești uciși din ordinul guvernului burghez-moșieresc în februarie 1933».

Mitologia comunistă intenționa să imortalizeze o falsă istorie pentru obținerea legitimității, de care ducea atita lipsă.

Dacă guvernele care au funcționat din 1990 pînă în 1996 au tolerat cu complicitate și disimulată indiferență valori ale luptei de clasă și au cultivat teama de moșieri, este de neînțeles cum astăzi se mai pot perpetua astfel de idei, falșuri și erori.

Reprezentanții ai acelei societăți incriminate conduc astăzi țara. Ei au venit la putere în numele schimbării și ca să reînnoade bunele tradiții ale democrației interbelice cu prezentul, să confere calitate viitorului european al țării.

Societatea burghez-moșierescă de altădată a creat România modernă. Ieșirea din perioada neagră a comunismului și revenirea la normalitate presupun printr-alte și renunțarea la limbajul de lemn, la sloganele și clișeele propagandistice, și restabilirea adevărului. Perioada tranziției presupune restructurare. Șomajul devine inevitabil, scăderea nivelului de trai, de asemenea.

Aceste greutăți pot fi depășite prin programe economice, de investiții și sociale.

Vremea luptei de clasă a trecut. Atunci, la ce bun să se mai perpetueze ineptii ca „Armata poporului”, strada „Proletarilor” sau „Apărătorii patriei”? Pentru cine toate acestea?

Sorin Ceaus
București, 7 aprilie 1998

Folosesc spațiul pus la dispoziție de „22”, pentru a-mi spune opinia în legătură cu mai multe interviuri care au apărut în paginile ei, cu privire la spiritul reformei în învățămînt.

Aceste interviuri ne-au fost oferite de domnul ministru Andrei Marga, explicîndu-se foarte clar necesitatea accelerării reformei. Din păcate, alte opinii nu am mai citit în paginile revistei și consider de maximă importanță dezbaterea acestei probleme, acum.

Doresc să scriu aceste opinii ale mele și poate să află tot prin intermediul revistei și altele, exprimate de colegi din țară. Consider că timpul fizic nu este foarte generos cu noi, iar pașii spre reforma actuală, declanșată de Ministerul Educației Naționale, trebuie accelerați.

Prezentarea noului curriculum, dezbaterea sa de către profesori și de către părinți va contribui la o conștientizare a rolului comun în procesul educației. Mai mult, chiar comunitatea locală, prin acel 30% curriculum local va avea un loc important în realizarea educației, formîndu-se un spirit civic mai accentuat.

Reducerea timpului efectiv petrecut de elev în școală, va avea o influență pozitivă asupra acestuia, oferindu-i timp mai mult pentru lectură sau alte activități nonformale.

De asemenea, oferindu-i elevului posibilitatea să aleagă obiectele preferate, prin ajutorul oferit de consilierul școlar, se va elimina absenteismul și se va forma acea personalitate liberă și totodată responsabilă. Noul curriculum vizează formarea de capacități și atitudini, eliminîndu-se accentul pus doar pe simpla memorare și redare a informației. Șansa de a-ți alege o meserie potrivită aptitudinilor și dorințelor personale va crește.

Noul sistem de evaluare mi se pare mai flexibil, oferind șansa unei evaluări moderne. Lipsa notelor în clasele mici va contribui la o atitudine corectă față de note, mai apoi în gimnaziu și la liceu, și nu la fuga pentru note fără acoperire. Din discuțiile purtate pînă acum, am observat și multe îndoieli, multe neliniști, dar cred că prea mult s-a așteptat, iar cei care vor fi beneficiarii reformei, tinerii, s-ar putea să fie dezamăgiți sau să se transforme într-o generație de apatici.

Ca profesor, dar și ca părinte, doresc ca spiritul reformator să continue în învățămîntul românesc.

Prof. Luiza Butnaru
Suceava, aprilie 1998

În climatul social actual, cînd respirăm o atît de confuză atmosferă, nu avem a ne mira de povirnișul rostogolirilor brutale ce se perilează în conștiințele românilor. Deruta sufletească a acestui popor după opt ani de democrație „originală”, din care omul simplu a înțeles doar că bunăstarea poate fi dobîndită exclusiv prin rapt, riscă să ne arunce nu numai din Europa, ci chiar din Istorie.

Democrația, care ar trebui să stîrnească energiile creatoare și civismul fiecăruia dintre noi, ne-a afectat în fapt conștiințele și spiritul.

Trăim timpul coagulării unei clase sociale a parvenitilor, un „high-life” născut handicapat prin lipsa de tradiții, de generozitate și decență. Neavînd un stil propriu, noii îmbogățiți au împrumutat cu repeziune nomenclatura occidentală dar nu și ambiția perfecțiunii sau conștiința dătrăcii individului către societate.

A reușit sau nu comunismul crearea unui „om nou”? Nu cumva este chiar oportunistul postdecembrist?

Slugarnicul docil al partidului unic de mai ieri s-a metamorfozat în VIP insolent și superficial prin „inginerii financiare” numai de el știute. Cine să-i denunțe interlopa ascensiune? Ar trebui să o facă în primul rînd propria sa conștiință, dar noțiunea de bun-simț a rămas azi fără conținut. Metamorfoza parvenirii, rîu care ne degradează și ne scade valoarea ca națiune, ne pare ceva moral, deja, păm chiar resemnați de ceea ce vedem în jurul nostru, dar și spiritul civic ar trebui să ne trezească rațiunea.

Oamenii sînt azi prizonierii simțurilor, într-o goană nebună (parcă pentru a recupera timpul pierdut în noaptea comunistă) după plăceri, senzații, grandomanie. Alături de corupție, viciul care ne slăbește este dezlănțuirea simțurilor și venalitatea, cărora le cădem atît de ușor victime.

Cum vom salva noi morala? Conștientizîndu-ne defectele avem șansa de a ajunge la renașterea de care avem atîta nevoie. Să ne cunoaștem bine pe noi înșine, să nu ne credem mai buni decît o arată realitatea și astfel vom putea ierarhiza, deci stimula, valorile autentice fără de care progresul nu poate fi conceput.

Gaby Brănișteanu
București, aprilie 1998

Dacă unii dintre noi mai aveau ceva dubii cu privire la ce și cum comentează unele teme domnul M. Tucă la „milionarii antenei sale naționale”, iată că emisiunea din 16 aprilie a.c., cu domnul I. Ghișe ca invitat, le-a spulberat definitiv, cum de altfel era și de așteptat. Domnia sa se dovedește susținătorul fervent al unor puncte de vedere, n-are importanță dacă sînt și proprii, care prin felul cum sînt conduse discuțiile, să se ajungă neapărat la confirmarea acestora. De această dată se încălcă regula și domnul Tucă se manifestă tranșant (totodată insidios, chiar impacientat) împotriva permiterii accesului la dosarele Securității. Deconspirarea opiniei sale se datorează probabil particularităților cazului domnului Ghișe, numai că acestea nu schimbă datele problemei și deci nu se înscriu în acea excepție care să întărească regula. Regula care este extinsă de la necesitatea ingropării dosarelor respective, pe cel puțin două planuri. Primul îl reprezintă, conform unei logici tot de pe vremea cînd se constituiau acele dosare, incri-

minarea ziaristului care a scos la publicare (numai) fila cu angajamentul, motiv pentru care este necesară intervenția la Consiliul de Onoare al Ziaristilor, afirmație aprobată de moderator. Al doilea plan constituie o extindere imprezvizibilă spre absurd, anume necesitatea protecției informatorului, intrucît, țineți-vă bine, deconspirarea și accesul la dosare nu fac decît vîlvă și conduc la „ruperea destinelor”. Dacă domnului Tucă, așa cum susține, „i se face pielea de găină gîndindu-se ce i se întîmplă unui singur om căruia i se publică dosarul”, nici nu bănuim ce îl împiedică să se gîndească ce li s-a întîmplat atîtor zeci de mii de oameni ale căror destine au fost „întrerupte” tragic de zeloși informatori sau colaboratori ai Securității. Desigur că situația domnului Ghișe nu se înscrie aici, ceea ce reprezintă însă un motiv în plus ca legea să permită accesul la aceste dosare. Nu trebuie pierdut însă din vedere că principala condiție ce face necesar accesul la dosarele Securității este interesul general de a cunoaște pe cei ce ne conduc. Dacă acest lucru nu-l privește pe domnul Tucă, indiferent dacă are sau nu motive întemeiate în acest sens, nu înseamnă că toți sau aproape toți ceilalți trebuie să i se afilieze acestei opinii.

În ce-l privește pe domnul Ghișe, care mi s-a părut prea larg și volubil în conversație, raportat la statutul său de persoană politică serios și fonată, n-am constatat decît că n-a învățat nimic din situația în care s-a complăcut atunci, ca și acum. Comportamentul avut l-a dovedit duplicat și carierist, intrucît n-a acceptat să fie deschiș nici în ultimul ceas față de electoratul său pe care l-a învăluit prin omisiune. În același mod, denaturat, își motivează și acțiunile sale: nu le-a spus de situație (informator era un handicap la imaginea sa) conștient că viața politică la noi se concentrează pe ceea ce se percepe negativ și ca atare n-ar mai fi fost votat. De asemenea, consideră că acel contract făcut cu Securitatea prevedea secrete de ordin militar, or, astăzi nu înseamnă decît tot praf în ochii (pentru a cita oară?) electoratului său. În acest mod eludînd oportunitatea, domnul Ghișe n-a dovedit decît că se mai cantonează, ca gîndire, încă, între cele două stări incompatibile, de informator și de primar, ambele la timpul trecut.

Prof. ing. Anton Cioc
Craiova, 21 aprilie 1998.

PREȚURI LA ABONAMENTELE INTERNE

Foarte avantajos pentru cadre didactice, elevi, studenți, pensionari, foști deținuți politici și veterani de război:

- Numai 12.000 lei pe 3 luni, cu expediere la domiciliu (reducere 38%);
- Numai 9.500 lei pe 3 luni, cu ridicare de la redacție (reducere 51%).

Acest program este subvenționat de Asociația Est-Libertés

PRACTIC JUMĂTATE DIN EXEMPLARELE PRIMITE SÎNT GRATUITE.

Pentru celelalte categorii de cititori abonamentele sînt, de asemenea, cu reducere:

- 15.000 lei pe 3 luni (reducere 23%), cu expediere la domiciliu;
- 12.000 lei pe 3 luni (reducere 38%), cu ridicare de la redacție.

Cei interesați sînt rugați să achite la sediul redacției (Calea Victoriei 120) sau să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare; pe adresa: Revista „22”, cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Calea Victoriei 155, Bloc D1, București. Adevăritele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.) valabile un an se expediază pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1, București, cu specificarea pentru Serviciul de Difuzare.

MĂRIRILE DE PREȚ NU AFECTEAZĂ ABONAMENTELE DEJA AFECTATE

ȘERBAN ORESCU

„Țigareta 2”: Președintele și serviciile secrete

Așa cum patologia ajută fiziologiei, se poate spune că afacerea „Țigareta” a permis să se ridice parțial vâlul care acoperă relațiile dintre centrul de putere de la Cotroceni (așa-numita „Instituție prezidențială” însumând președintele + consilierii) și serviciile secrete și de pază. Accentuăm „centrul de putere de la Cotroceni” și nu „guvernul”, cum s-ar cuveni, potrivit Constituției, deoarece tocmai în virtutea acelei controverse constituții din 1991, coordonarea serviciilor secrete revine *Consiliului Suprem de Apărare a Țării (CSAT)* condus de președintele României. Aceasta a creat din capul locului servicii secrete o situație privilegiată, încurajând relații privilegiate între președinte și serviciile secrete.

Asemenea relații au caracterizat „era Iliescu” și au generat numeroase abuzuri, criticate de presă, dar și de principala formație a opoziției, Convenția Democrată, în fruntea căreia s-a aflat până la alegerile din noiembrie 1996 domnul Constantinescu. E drept, începând din 1995, atenția critică a CDR la erorile sau abuzurile *Serviciului Român de Informații* a început să scadă (fapt sesizabil „cu ochiul liber”, ca să spunem astfel, care a scăpat analiștilor politici din țară).

Ce s-a întâmplat după alegerile din 1996 pe planul relațiilor dintre centrul de putere de la Cotroceni și serviciile secrete? Serviciile și-au menținut un timp conducerea anterioară. Atunci când ea a fost schimbată, personalul a rămas aproximativ același. N-a avut loc o reducere a activității acestor servicii, nici în țară și nici peste hotare (ceea ce puterile vizate au constatat repede). Dimpotrivă, în repetate declarații oficiale, noul președinte și-a asociat serviciile secrete (de exemplu, la campania împotriva corupției), încercând să le îmbunătățească o imagine publică deteriorată tocmai de persecutarea fostei opoziții și în particular a CDR.

Ce aduce nou scandalul „Țigareta 2”? În primul rând, faptul că garda noului președinte, așa-numitul *Serviciu de Pază și Protecție (SPP)*, a fost recrutată în mare parte din foști ofițeri ai *Direcției de Informații a Armatei (DIA)*, o unitate cu profil politic care numai favorabilă nu a putut fi celor care au venit la putere în noiembrie '96.

Scandalul „Țigareta 2” a mai scos în evidență bunăvoința președintelui pentru o persoană compromisă politic în prima și a doua mineriadă (29-30 ianuarie 1990 și 13-15 iunie 1990) precum generalul Mihai Stan, fost conducător adjunct al *Serviciului de Informații* (înstituit de președintele Iliescu la acea vreme și încadrat masiv cu foști securiști). Aceștia să fie oamenii de încredere ai noului președinte? O întrebare similară a ridicat constatarea că doi arestați pentru participarea lor la contrabanda cu țigări de pe aeroportul Otopeni – colonelul Gh. Truțulescu și comandorul Ioan Suciu – fuseseră membri ai unei formații speciale a lui Ceaușescu (funcție eminamente politică) și avuseseră misiuni represive în timpul revoluției din decembrie '89 la Timișoara și Sibiu. S-a pus din nou întrebarea: să fie aceștia noii prieteni pe care domnul Constanti-

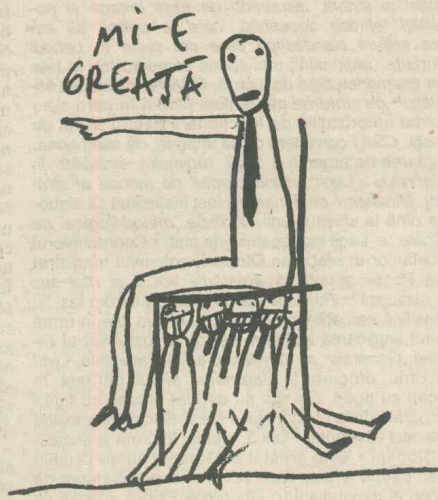
nescu și i-a făcut după ce s-a distanțat de cei vechi (Alianța Civică)?

Cum o întrebare atrage alta, s-a mai adăugat o alta: cine a mijlocit această schimbare și ce a motivat-o? Poate au avut un anumit rol cițiva tineri care l-au însoțit pe domnul Constantinescu în timpul campaniei electorale și din care noul președinte și-a ales cu predilecție consilierii pentru siguranță și apărare și directorii serviciilor de informații?

S-ar părea că se încheiase – pretind persoane bine informate din conducerea CDR, dar și C.V. Tudor – prin 1995 un acord necris de menajare reciprocă între candidatul la președinție din partea CDR și centrele oculte ale puterii de atunci. Președintele ales pare să respecte acest acord, așa cum nu-i cazul cu „*Contractul pentru România*”. Un asemenea acord poate explica atât componența centrului de putere de la Cotroceni, cât și evidentă colaborare dintre noul președinte și cei mai înverșunați adversari de până atunci? Care a fost beneficiul de o parte și de alta? Beneficiul de o parte se spune că a fost câștigarea alegerilor; de cealaltă parte, păstrarea intactă a pozițiilor de putere a serviciilor secrete.

În sprijinul acestei teze vin și alte elemente, precum creșterea efectivelor SPP. Ele au ajuns la cca 1.500, cu toate că domnul Constantinescu se angajase în timpul campaniei electorale să le reducă. Solicitundinea noului președinte față de acest serviciu a depășit însă chiar cadrul legal când a fost prezentat *Parlamentului* proiectul de lege privind organizarea SPP, în primăvara 1997.

El atribuia acestei formații dreptul de a intercepta convorbirile telefonice și de a desfășura activități economice. În plus, art. 13 lit. b din proiectul de

• Sub acest titlu, *Academia Cațavencu*, nr. 18, sintetizează recente schimbări în înalta ierarhie a MAE: „Garnitura de ieri a fost, în sfârșit, înlocuită din vârful MAE – cu garnitura de alaltăieri. Aceasta este concluzia pe care o tragem noi, descoperind, printre jufetii care ar fi trebuit să aducă stinge proaspăt în minister, pe tînăra speranță Sergiu Celac – 59 de ani – adus pe postul, hêlas, de Director General de afaceri politice. Lucru care ne face să credem că, totuși, pentru postul și de Director, și General în MAE, numirea fostului translator al lui Ceaușescu este 50% îndreptățită”.

• Același săptămînal, *Academia Cațavencu*, același număr 18 inserează C.V. unui alt angajat al MAE: „Despre ambasadorul României în China, Virgil Constantinescu, nu știm nimic. Ce știm, totuși, e că a absolvit Institutul de Relații Internaționale de la Moscova și că pînă în 1978 a fost consilier, director și consilier la Misiunea Permanentă a României la ONU din New

REVISTA PRESEI

„De veghe în lanul de SECU”

York, iar apoi ambasador al RSR în Brazilia. Și mai știm că după roirea lui Pacepa în '78, Constantinescu va fi înscăunat consilier la Departamentul Cultelor, unde-l va prinde revoluția, pentru ca după '89 să se teleporteze ambasador la Washington... Iată că marea schimbare de după '96 ni-l reperează pe Constantinescu ca ambasador la Beijing”...

• Și schimbările recente din înalta ierarhie militară ridică unele semne de întrebare. C.V. oficial al lui Eugen Bădălan, noul șef al *Direcției Protecției și Siguranței Militare (DPSM)* din cadrul MAPn este completat de ziarul *Adevărul* (din 7 mai) cu următoarea informație despre activitatea desfașu-

rată de acesta în decembrie 1989, în timpul Revoluției, în zona Arad-Timișoara. „Numele noului șef al *Contrainformațiilor Militare* a fost intens vehiculat în Arad, atât în acele zile, cât și în perioada imediat următoare, el fiind unul dintre șefii celor care fuseseră trimiși de conducerea de atunci a țării pentru a înduși mișcările revoluționare din această zonă. Maiorul (la acea dată, nota red.) Eugen Bădălan a fost transferat la Oradea de la Iași ca șef al Statului Major de Divizie, făcînd rodica cu omologul său din Oradea, care fusese transferat la Iași. Probabil aceste transferuri făceau parte din planurile de reprimeră a Revoluției. În perioada 17-25 decembrie 1989 el a

lege dădea SPP și dreptul exorbitant „să culegă informațiile necesare pentru îndeplinirea misiunii proprii”. Nu echivala aceasta cu o gardă pretoriană modernă?

Criticile vehemente ale unei părți a presei și ale unor organizații neguvernamentale au determinat *Parlamentul* să respingă proiectul. El a fost amendat neesențial de putere, după care s-a reintrodus recent la *Cameră*. Oricum, intențiile regimului de a extinde baza, și așa largă a serviciilor secrete, au ieșit la iveală cu prisoșință. Unii au vorbit chiar de o tendință de agravare a drepturilor omului în comparație cu era Iliescu.

Cert e că în afara laturii politice, proiectul de lege deschidea largă și ușa corupției prin aceea că SPP-ul ar fi căpătat atât dreptul de a face comerț, cât și cel de a urmări concurența cu mijloace specifice serviciilor secrete. Un punct de plecare mai propice pentru mafia economică nici că se putea, odată realizat contactul dintre agenții secreți și anumiți licențieri.

Rezumînd, din scandalul „Țigareta 2” și alte manifestări după alegeri s-a putut vedea cit de ușor se poate aluneca de la paza și siguranța națională la afaceri de milioane de dolari.

De aici se desprind cel puțin două concluzii:

– personalul serviciilor secrete trebuie redus conform standardelor occidentale. Avînd mai puține guri de hrănit, va scădea și corupția;

– a doua concluzie privește conceptele de care se servesc susținătorii acestor servicii: „siguranța statului” și „secret de stat”. Ele trebuie alinate canoanelor occidentale și scoase din sfera intereselor personale de putere, de afaceri etc. Actualele accepțiuni inspirate din dreptul sovietic fac din fiecare serviciu secret (și sint multe) un stat în stat.

În mod ciudat, puterea nu a prezentat însă un proiect de lege privind siguranța statului. La *Cameră* a fost depus un proiect din partea PDSR reflectînd concepțiile neocomuniste ale acestui partid și unul, relativ acceptabil, din partea Partidului Democrat. Numai că – iarăși ciudat! – nu proiectul PD va servi ca bază de discuție, ci proiectul PDSR, cu toate că acesta se află în opoziție.

Dorește centrul de putere de la Cotroceni să vină pe o cale ocolită în întîmpinarea SRI și, pentru că îi lipsește curajul să o spună deschis, recurge la un proiect de lege al opoziției? Cit privește proiectul *Legii secretului de stat*, el își așteaptă rîndul pentru a intra pe ordinea de zi a *Cămerei Deputaților*, după ce o versiune – nu exagerăm – stalinistă, votată de fostul *Senat*, a fost respinsă de actuala *Cameră* cu un an în urmă. Un an ar fi fost mai mult decît suficient pentru refacerea proiectului de lege după un model occidental (cel francez, de pildă, cum propusese în trecuta legislatură senatorul liberal Adrian Popescu-Necșești). Dar de atunci s-a așternut tăcerea. Nu cumva așteaptă *Serviciul Român de Informații*, care se află în spatele proiectului, „vremuri mai bune”, adică revenirea stîngii la putere pentru a trece prin *Cameră* odiosul proiect care provocase în 1995-1997 o adevărată ridicare de scuturi din partea opoziției de atunci? Oricum, e ciudat că după ce a susținut, pe vremea domnului Măgureanu, urgența unei legi a secretului de stat (pînă la un punct așa și este – o țară nu se poate lipsi de o atare lege), SRI-ul nu mai pare deloc grăbit acum, că fosta opoziție se află la putere.

Manevra n-ar fi lipsită cu totul de subtilitate, dar oricum ea nu scapă observatorului obișnuit cu o anumită strategie a schimbărilor simulate practica-

ta de noua putere.

circulat foarte intens pe traseul Oradea-Arad-Timișoara, organizînd unitățile militare. După victoria Revoluției din decembrie 1989, numele maiorului Eugen Bădălan a fost intens vehiculat, revoluționarilor ordăneni cerînd pedepsirea lui. Fără succes însă.”

• Iată și cîteva opinii ale lui Petre Mihai Băcanu despre *Țigareta 2 (România liberă*, 4 mai): „Ceaușescu a murit, dar mașina sa de făcut bani a supraviețuit, sub forme mai sofisticate. Mulți oameni de casă de-ai lui Ceaușescu și Iliescu, obișnuiți cu «operațiuni speciale», au revenit la vechile indeletniciri. Pe vremea lui Văcăroiu, contrabanda peste Dunăre și prin conducta Solventul se numea «transporturi speciale». Asta n-a fost decît descoperirea unei picături din oceanul corupției și contrabandei... Vina actualei puteri este că a acceptat ca niște inși hîrșiți în «operațiuni speciale» ca Nicu Anghel și Gh. Truțulescu să reapară în structurile statului”.

Gabriela Adameșteanu

Țigările zburătoare (II)

Corpul de Control al Guvernului nu se ocupă de Țigaretă II

4 mai: Primul-ministru, Radu Vasile, anunță că nu intenționează să implice *Corpul de Control al Guvernului* în ancheta privind afacerea „Țigaretă II”. *Corpul de Control* „poate intra în acțiune numai acolo unde există suspiciuni în legătură cu activitatea ministerelor sau a altor organe centrale și locale ale administrației de stat” – apreciază primul-ministru.

• *Poliția de Frontieră* de pe aeroportul Otopeni îl arestează pe generalul (r) Gheorghe Florică, fostul comandant al *Gărzii Financiare*, imediat ce aeronava cu care se întorcea de la Atena a aterizat pe aeroport.

• Ministrul de Interne, Gavril Dejeu, declară într-o conferință de presă că în 1997 au fost descoperite la *Poliție* 181 de dosare neînregistrate care au incidentă cu rețelele mafioate și zona infracțională. Dejeu susține că există indicii care arată că dosarele nu au fost instrumentate pentru că erau ținute în scop de șantaj. „*Poliția va propune Procuraturii să verifice toate dosarele care au primit soluția de neîncredere a urmăririi penale și care aveau tangență cu contrabanda de țigări*”, a spus ministrul de Interne.

• În aceeași conferință de presă, alături de Gavril Dejeu, citit și Ion Diaconescu, președintele PNȚCD, au susținut varianta lansată de consilierul prezidențial Zoe Petre, anume că afacerea „Țigaretă II” a urmărit discreditarea președintelui Constantinescu.

5 mai: Directorul companiei *AIR Sofia*, (pentru care opera avionul IL-76), Ruman Draganov, declară agenției *Reuters* că *AIR Sofia* închiria avionul IL-76, cu acte în regulă, unei firme românești (pe care nu a numit-o). Draganov a susținut că a remis Bucureștiului toate documentele care atestă că zborul din 16 aprilie era declarat pe ruta Atena-București (descărcare)-Burgas și nu Atena-București (cu escază tehnică fără operațiuni comerciale)-Suedia, cum susține raportul *Ministerului român al Transporturilor*.

SPP dă vina doar pe Trușulescu

6 mai: *Ministerul Apărării* face publice rezultatele anchetei pe care a întreprins-o în cazul contrabandei de la aeroportul Otopeni. Ancheta a stabilit că colonelul Trușulescu, comandorul Ioan Suciu și Dumitru Popescu, patronul firmei „*Quick Aero Services*”, sînt implicați și în transportul de țigări de contrabandă din 23 martie. • Comisia de cercetare internă a *SPP* remite presi un comunicat în care se afirmă că „în afara colonelului (r) Trușulescu Gheorghe și a unor persoane civile sau militare din anturajul acestuia, în acțiunea de contrabandă cu țigări din noaptea de 16/17 aprilie a.c. nu au fost implicate și alte cadre din Serviciul de Protecție și Pază”. • *Tribunalul Militar Teritorial București* respinge plîngerile împotriva arestării depuse de cinci dintre cei arestați.

2.500 \$ pentru comandantul adjunct al aeroportului Otopeni

7 aprilie: Este arestat Valentin Vasilescu, comandantul adjunct al aeroportului civil Otopeni, sub acuzația de complicitate la contrabandă. În timpul anchetei el a recunoscut că a primit de la comandorul Ioan Suciu 2.500 de dolari pentru a dirija avionul în zona indicată. • La solicitarea președintelui Constantinescu, consiliul român de la Atena și Salonic au fost rechemate de *Ministerul Afacerilor Externe* pentru a da declarații privind avizele pentru culoarele de zbor acordate avioanelor cu destinația România. Ancheta *Ministerului Apărării Naționale* stabilise că, numai în acest an, pe aeroportul Otopeni s-au derulat 22 de „operațiuni speciale”.

Aniversare la SPP

• În plin scandal al țigărilor de contrabandă, *SPP* aniversază opt ani de existență. Noul director al *SPP*, Anghel Andreescu, declară: „în această săptămână toate cadrele vor fi obligate să-și declare firmele și averea”. El mai anunță că va desființa peste 300 de funcții din organigrama *SPP*.

Peste 1.000 de miliarde lei-pagubă

8 mai: La Palatul Cotroceni are loc ședința trimestrială a *Consiliului Suprem de Apărare a Țării* (CSAT) care analizează, printre altele, și problema contrabandei în România, care, „în ultimii șapte ani a căpătât o amploare de natură a submina econo-

mia țării și a pune în pericol siguranța statului”. Recenta acțiune de contrabandă cu țigări, desfășurată pe aeroportul Otopeni, face parte dintr-un sistem organizat de o rețea națională, cu ramificații internaționale – se arată în comunicatul CSAT. CSAT apreciază că pagubele datorate acestei contrabande sînt enorme, avînd în vedere că „numai valoarea constatată în cazurile descoperite în ultimii șase ani de Vamă, *Poliție* și *Garda Financiară* se ridică la peste 1.000 de miliarde de lei (...). O asemenea dimensiune a contrabandei cu țigări, ca și a altor tipuri de contrabandă care urmează a fi cercetate în viitorul apropiat, nu ar fi fost posibilă fără implicarea directă, pe parcursul ultimilor șase ani, a unor persoane din instituțiile statului”. CSAT apreciază că, din analiza datelor prezentate de *SRI* și *MI*, la ora actuală diverse societăți particulare de pază desfășoară activități de culegere de informații, filaj, investiții, interceptări ale convorbirilor și înregistrări video, de recuperare a debitorilor de la persoane fizice și juridice, prin metode agresive și de șantaj. „S-a constatat că, în marea majoritate a cazurilor, în aceste firme activează ofițeri din fosta Securitate, iar o parte a angajaților sînt foști ofițeri și subofițeri care și-au desfășurat activitatea în Ministerul de Interne, Serviciul Român de Informații, Ministerul Apărării Naționale și Serviciul de Protecție și Pază, cu o bună pregătire profesională și experiență în domeniul activității de informații și contrainformații”.

Agenții de pază funcționînd pe principii paramilitare

Încălcînd cadrul legal, unele agenții funcționează pe principii paramilitare, desfășoară activități de culegere de informații din domeniul economico-social, politic și militar, în folosul unor cetățeni români și străini, dispunînd de forțe umane și posibilități tehnice deosebite, care le permit să inițieze acțiuni clandestine care pot pune în pericol siguranța națională”, mai spune comunicatul. În fața unor asemenea stări de lucruri, CSAT a însărcinat *Ministerul de Interne* să verifice modul în care s-au acordat autorizațiile de funcționare pentru astfel de agenții. CSAT consideră că se impune, de asemenea, adoptarea de urgență a *Legii regimului străinilor în România* și a *Legii privind dreptul de muncă al străinilor*. *Ministerul de Finanțe* a fost însărcinat să elaboreze pînă la sfîrșitul lunii *Normele metodologice de aplicare a Legii monopolului de stat*. • *Coordonatorul cercetărilor în afacerea Otopeni*, colonelul magistrat Mihai Popov, anunță că „arestările vor fi și mai sus de pleușcă”. • *Poliția și Garda Financiară* din Iași își intensifică cercetările începute cu cîteva zile în urmă privind implicarea lui Mihai Pănzariu, fostul șef al *Diracției Generale a Vămilor*, și a fiului acestuia, Liviu Pănzariu, procuror la *Parchetul Militar* din Iași, în afaceri cu țigări. Cei doi au derulat afaceri cu țigări cumpărate de la firma fostului șef al *Gărzii Financiare*, generalul Gheorghe Florică, arestat în urma scandalului Otopeni. • Este arestat cetățeanul sirian Chahin Nizar, patron al unei firme bucureștene și partener de afaceri al generalului (r) Gheorghe Florică. • Țigări cu timbre false (din celebra serie GR 0016), cu care erau marcate țigările de contrabandă de pe Otopeni, sînt descoperite la Constanța, Iași, Sibiu, Timișoara, Craiova.

Ultimele arestări

9 mai: Sînt arestați căpitanul *SPP* Tănase Cătălin, subofițerul *SPP* Minea Constantin (șoferul lui Trușulescu) și Rozalia Ionescu patroana firmei „*Roză Pro-dexim*”, cea care a comandat transportul cu țigări de contrabandă din 23 martie. • Șeful *Poliției Române*, generalul Nicolae Berechet, declară într-o conferință de presă că actele de contrabandă în România tind să cuprindă majoritatea sectoarelor de activitate socio-economică. Pondere fără precedent pe care a luat-o comerțul ilegal cu țigări, tutun și alcool demonstrează existența unor filiere bine organizate și susținute financiar de persoane foarte puternice, pe traseele dintre Cipru, Bulgaria, Ucraina și România, spune gen. Nicolae Berechet. • Șeful *Statului Major General*, generalul Constantin Degeratu, neagă într-o conferință de presă implicarea generalilor Gheorghe Bucșe (șeful *Statului Major al Aviației și Apărării Antiaeriene*) și Dan Zaharia (șeful *Departamentului de Înzestrare a Armatei*) în scandalul țigărilor de contrabandă.

IULIAN ANGHEL

IOANA IERONIM

Unu și multiplu

Deși pe moment tensiunea s-a mai relaxat, *story-ul „Țigaretă II”* preocupă toate canalele românești ale televiziunii și continuă să fie un serial tot mai larg deschis, în orice caz, cu tot mai multe personaje. Trăim cu toții, zilnic, în această poveste și totuși se mai întîmplă cite ceva și pe lângă aceasta: cei cîțiva muncitori din România morți în Israel (da, televiziunea ne-a arătat șantierul unde s-a întîmplat); un mare pas înainte spre aliniere europeană în privința faimosului articol 200 despre homosexualitate din *Codul Penal*, *Ziua Europei* sărbătorită în cele mai variate contexte – chiar și la emisiunile de copii, chiar și la deschiderea festivalului internațional de muzică *Jeunesses musicales*, în desfășurare la București în aceste zile.

A început să facă vîlvă faptul că se pregătește pensionarea de la *TVR* a lui Iosif Sava. Dar, după cît se aude chiar de pe micul ecran, el va continua să fie prezent, chiar dacă în alt cadru, adică la o televiziune privată... Există, într-adevăr, profesioniști pentru care noțiunea de pensionare este irelevantă. Iosif Sava a atras sentimente puternice pro și contra. Serata sa muzicală, o formulă sui-generis, a fost, nu de puține ori, foarte interesantă: nu s-a aflat neapărat printre acestea cea mai recentă ediție, din 9 mai, cu primul-ministru – și aceasta din cauză că a lipsit ingredientul necesar al opiniei contrare, al disputei, atît de prielnic acestor emisiuni. Auzind în timp reproșurile care i s-au adus lui Iosif Sava, mă gîndeam că defectul lui nu este în ceea ce face, ci în ceea ce nu face și lumea așteaptă de la el să facă. Iosif Sava este, într-adevăr, unic – dar nu este, nu ar trebui să fie și singurul. Și-a inventat o formulă de *talkshow*, este purtătorul acestei formule – în cadrul căreia poziția muzicii este mai degrabă un pretext. În prezentarea prin televiziunea publică a muzicii serioase, ar fi loc de mult mai mult și mult mai bine. Așa cum stăm, sîntem făpturile ciudate care, în anul 1998, se scaldă numai în sunetul muzicii clasice a altor veacuri – și aceasta cu parcimonie extremă. Mai nici o idee despre sunetul vremii noastre. Dar România, cu vocația ei recunoscută pentru creația novatoare, este azi una dintre forțele mondiale importante ale muzicii noi. Cîți din telespectatori au prilejul, măcar accidental, să se bucure de o minimă informare și formare, inițiere în acest sens? Nu se mai „dă” nici măcar Leonard Bernstein. În loc să așteptăm ca domnul Sava să facă totul singur și să fim dezamăgiți, mai bine ar face televiziunea publică efortul să extindă platforma și să ne asumăm în sfîrșit orizontul diversității și al unei comunicări optime, profesionale, care ar fi semnele unei lumi democratice.

Să menționăm la tema muzicală că, în cursul săptămîinii *TVR*, Iosif Sava a evocat cu deosebită căldură figura muzicianului Erich Bergel, sans născut în Țara Birsei în 1930, dirijor cu o mare carieră internațională, apropiat al lui Celibidache, om trecut prin pușcăriile comuniste în anii 1950-1960, stabilit de mulți ani în Germania, dar veșnic îndrăgostit de țara natală și promotor neobosit al muzicii românești pe toate meridianele; Erich Bergel s-a stins din viață în aceste zile.

Neobservată a trecut, în schimb, recenta trecere din viață a lui Gregor von Rezzori, bucovinean esențial și scriitor, exilat și el de multe decenii – un tip de intelectual din spațiul românesc prin care sîntem atît de profund europeni și despre care publicul larg al TV ar merita să afle (măcar după...).

Interesantă emisiune cu o figură din emigrația românească: Nicolette Franck din Geneva, a fost realizată de Marilena Rotaru (*TVR* 2, 10 mai). Juristă și jurnalistă specializată pe probleme comuniste (România în mod special), expulzată din țară alături de soțul ei străin, în anii 1940, după instaurarea comunismului, apropiată a familiei regelui Mihai (cărui i-a făcut un portret foarte viu în emisiune, evocînd-l ca pilot de încercare), Nicolette Franck a revenit în România abia în 1990. Surpriza a fost enormă, aceea de a găsi o cu totul altă țară decît cunoscută: „*Au fost atacate sufletele și mințile oamenilor...*”

EMIL HUREZEANU

Nevoia de partid

Evoluția politică românească din ultimele trei-patru luni, ale cărei linii de forță continuă, de altfel, și vor fi valabile pînă la proximele alegeri, ne impune câteva constatări legate de fizionomia, rolul și ponderea socială a partidelor politice.

Ceea ce s-a numit „*perioada de criză sau instabilitate*” nu este altceva decît o criză de funcționare și identitate a partidelor: din coaliția de guvernare, din Convenția Democrată, chiar din opoziția parlamentară. Declanșarea crizei, prin lansarea ultimatumului împotriva premierului Ciorbea, s-a făcut într-un for al PD, pe fondul unor disfuncțiuni create în acest partid. Un partid de stînga, format din succesorii mai tineri și mai dinamici ai nomenclaturii postceaușiste, s-a văzut în situația de a guverna cu partide de dreapta. Obiectivele politice ale dreptei – între care mai multe legi de rectificarea democratică a dreptului de proprietate și a dreptului la demnitate cetățenească, legea dosarelor *Securității* –, care intrau în coliziune cu avantajele pe care anii comunismului și postdecembristi le-au creat multor lideri și clienți ai PD, nu puteau fi puse în aplicare tocmai de social-democrații domnului Roman.

O tradiție a guvernării postdecembriste, apoi, i-a făcut pe mulți din corifeii PD nu doar mai abili în actul dificil și fluid de guvernare într-o țară cu birocrație ceaușistă și mentalitate precapitalistă, ci și mai încrezători în funcția manipulativă a politicii. Au uzat, așadar, cu succesul cunoscut, de toate aceste rețete.

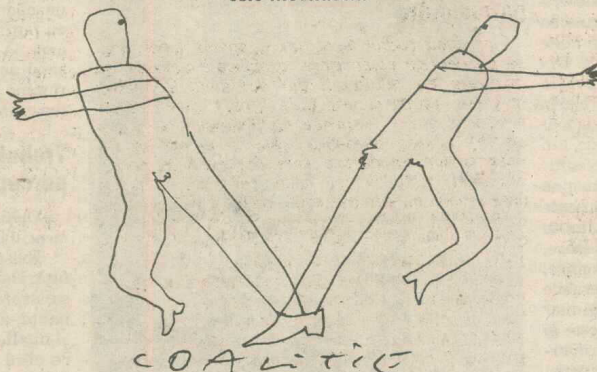
Pentru PD, situația nu s-a schimbat însă în mod fundamental. Coabitarea guvernamentală cu dreapta continuă, programul de guvernare nu va putea ocoli legile terapiei de șoc, iar exigențele organismelor economice și de securitate internaționale vor crea României în anii ce vin, mereu, un culoar de evoluție în care trucul politicianist, oricît de rentabil pe termen scurt, nu se va putea transforma în metodă de guvernare pe termen lung. Metodele dintre PD și partenerii săi din guvern sînt deci programate. PD, acum cîștigător, va trebui să-și păstreze fizionomia social-democrată, electoratul și mai ales clienții, în așteptarea obiectivului firesc pentru un astfel de partid: reunificarea stîngii. Guvernarea cu dreapta de-acum, salvată în ultimul moment de un PD care și-a impus punctul de vedere odată cu miniștrii, și chiar primul-ministru (național-tărănist) nu este, din perspectiva polarizării stîngii, decît un impediment de etapă. Partidul succesului de moment se află așadar într-o criză de definire și așteptare.

Nici partidele de dreapta nu se simt prea bine. PNȚCD a pierdut partida în conflictul de putere cu PD. Și-a sacrificat un prim-ministru, și-a aminat obiectivele politice, a reușit să-și deregleze coeziunea internă și să-și alieze partenerii din Convenția Democrată. A pierdut mult din popularitate și din imaginea de forță politică morală, aptă să repare și să pedepsească marile fărâdelegi ale comunismului.

Noul prim-ministru poate fi un

bun gestionar al intereselor divergente ale guvernării, poate chiar mai autoritar sau „*autoritarist*”, cum a spus recent în interviul acordat agenției *Reuters*, nesesizînd, ca om de acțiune, mai mult decît de bibliotecă, diferența. Domnul Radu Vasile va schimba, după chipul și asemănarea

declanșarea crizei, prin lansarea ultimatumului împotriva premierului Ciorbea, s-a făcut într-un for al PD, pe fondul unor disfuncțiuni create în acest partid, care s-a văzut în situația de a guverna cu partide de dreapta • în conflictul de putere cu PD, PNȚCD a pierdut partida. Și-a sacrificat un prim-ministru, și-a aminat obiectivele politice, a reușit să-și deregleze coeziunea internă și să-și alieze partenerii din Convenția Democrată. A pierdut mult din popularitate • liberalii cunosc criza cea mai cronică • coaliția de centru-dreapta-centru-stînga și-a atins nivelul de neperformanță • apariția unui nou partid de centru-dreapta, modern și european, este inevitabilă

domniei sale, și profilul partidului național-tărănesc, care nu va mai avea mai nimic din Iuliu Maniu, Ion Mihailescu, Corneliu Coposu și Ion Diaconescu. „*Tinerii turci*” sînt acum domni Vasile, Lepșa, Gherasim, Mureșan, politicieni capabili și energici, poate, dar foarte asemănători cadrelor PD sau PNL. E mai evidentă în cazul acestui prototip de funcționar guvernamental transpartinic, în România ultimilor ani, o anumită inconsistență ideologic-morală, o dotare intelectuală ținînd de standardele profesionale ceaușiste, în care comprom. sînt curent și aptitudinile de disimulare funcțională au devenit a doua natură pentru cei mai mulți din oamenii activi, în căutarea unei formule de succes. Tinerii politicieni țărăniști, odată cu domnul Vasile și prietenii săi din partid, tind să se adapteze acestui biotip politico-intelectual, fiind acum egali domnilor Berceanu, Sassu sau Bănescu.

Liberalii cunosc criza cea mai cronică, dacă se poate spune așa. Risipiți, încă de la naștere, în multe grupuri și partide, cu rezultate electorale relevante doar atunci cînd au fost sesizați ca făcînd parte din tabăra anticomunistă, cu aptitudini de fandare remarcabile, mai ales în ultima criză, cu personalități interesante, dar în competiție permanentă și fără bază de putere, liberalii nu pot fi speranța dreptei românești, în următorii ani. Ușurința cu care ei denunță acum, implicit, înțelegerile din Convenția Demo-

crată nu trădează doar o explicabilă dorință de delimitare de un partid național-tărănesc crispat și nesigur, ci și o PD-izare stilistică: acțiune și inventivitate în momentele de criză, succesul retoric și de manipulare mediatică, ca preț de păstrare a puterii, cu ignorarea planurilor mari ale reformei democratice.

În tabăra opoziției parlamentare, asemănările și înrudirile sînt mai vechi și mai stabile. Handicapul politic major al tinerelor cadre din această zonă este că sînt deja vechi cadre, cu state de serviciu omologate în guvernările postdecembriste: domniile Meleșcanu, Coșea, Boda, Năstase vor fi mereu percepuți ca fostele sosii clasate ale domnilor Roman, Bănescu,

și tot mai sensibil la rolul de figură integratoare. Scandaluri de corupție inextricabilă în sfera instituțiilor statului, o anumită preocupare prea vizibilă pentru obținerea unui al doilea mandat prezidențial, seninătatea iritată cu care domnia sa își camuflează obirșia politică și morală din Alianța Civică nu sînt avantaje ale mandatului Constantinescu, independent de calitățile reale de mediator și comunicator ale domniei sale. O anume absență a dramatismului implicării politice și morale e poate mai elegantă, mai deasupra binelui și răului. Pe termen lung, primul președinte democrat al României are nevoie mai mult de energia neconvențională, poate chiar nepopulară, a marilor schimbări, decît de adoptarea unei partituri standardizate a liderului bun și drept, al unei țări sud-est-europene cu aspirații euro-atlantice. E greu pentru un președinte să fie la fel de convingător în interior și în exterior, mai ales în situația României din prezent, dar el poate și trebuie să încerce.

La sfîrșitul acestei treceri în revistă a situației de criză a partidelor și din partide, nu ne mai rămîne decît să tragem cîteva concluzii: oricît de binevenită în noiembrie 1996, coaliția de centru-dreapta-centru-stînga și-a atins nivelul de neperformanță. E greu de crezut că această coaliție va funcționa pînă la alegerile din anul 2000. Alegerile anticipate devin inevitabile.

Un potențial de insatisfacție morală și politică, manifestat în revoluția din 1989, în *Proclamația de la Timișoara*, în Piața Universității, în societatea civilă care a creditat Convenția Democrată și l-a sprijinit pe fostul prim-ministru Ciorbea, perceput ca exponent al unei principialități non-negociabile, continuă să existe, și el se va amplifica, atîta vreme cît partidele de dreapta și de stînga nu mai răspund așteptărilor de democratizare în profunzime a țării. Apariția unui nou partid de centru-dreapta, modern și european, adaptat realității românești de azi, dar și principiilor moral-politice ale schimbărilor de profunzime, este aproape inevitabilă.

Acest partid ar putea răsări în sinul PNȚCD, dar el ar fi imbrățat de un electorat mai larg, mai mult dezamăgit decît deusolat, în orice caz alarmat de evoluția partidelor existente. Un electorat pe care-l putem estima chiar și acum, la cel puțin 15% din populația electorală a țării. Crearea unui astfel de partid în viitorul apropiat ar putea oferi un sens nou și alegerilor anticipate și, cu atît mai mult, anului electoral – parlamentar și prezidențial – 2000.

29 aprilie 1998

NOUȚĂȚI ÎN LIBRĂRII

HUMANITAS
Cartea care dăinuie

PRO ȘI CONTRA EMIL CIORAN
între idolatrie și pamflet

Pro și contra Emil Cioran
Antologie, cuvînt înainte și note de Marin Diaconu

Texte despre Cioran – mergînd de la idolatrie la pamflet – scrise în perioada 1934–1999 de Serban Cioculescu, C. Noica, N. Steinhart, Zaharia Stancu, Mihail Sebastian, Arșavir Aterian, M.R. Paraschivescu, Nichifor Crainic, M. Rălea, Jeni Aterian, Mircea Eliade, G. Călinescu, Lucretiu Pătrășcanu, Lucian Blaga, Eugen Simion, Marin Sorescu, Nicolae Manolescu...

Din martie, România este „ținută sub observație” de agențiile de „rating”

Înrăutățirea „riscului de țară” mi se pare, domnule ministru, un semnal că lucrurile merg înapoi, nu înainte, așa cum credeam acum câteva luni.

La prima vedere, interpretarea este corectă: o deteriorare a riscului de țară” sugerează că lucrurile nu merg în direcția potrivită. Este secretul lui Polichinelle că există neîmpliniri în raport cu programul anului trecut, dar și ținând cont de ceea ce presupune o activitate consecventă, fermă de a avansa reforma. Nu m-a surprins ceea ce ne-a transmis recent Thomson Bank Watch. În martie, un mesaj primit din partea uneia dintre cele mai reputeate agenții de rating ne-a transmis că a pus România pe ceea ce se numește „credit watch”: deci România este ținută sub observație. Când se transmite așa ceva, nu este de bun augur.

Un context internațional mai nefavorabil

Pot însă să vă spun că funcționăm într-un context mult mai nefavorabil decât în anii din urmă. Criza din Asia de Sud-Est, care este prin excelență una de lichiditate, dar și instituțională – și cînd spun instituțională mă refer inclusiv la entitățile bancare – ne-a făcut pe toți (comunitatea financiară internațională, organismele internaționale, dar și pe noi, aici în România) să încercăm să pătrundem în zone încețoșate sau adînci. Pînă acum, de multe ori, adevărul ieșea singur la lumină, atunci cînd această parte ascunsă devenea brutal vizibilă. Frecvent, trecerea în vizibilitate nu era deloc agreabilă. În momentul de față se discută intens pe plan internațional în sensul transparentizării unor procese, a trecerii la lumină a ceea ce este invizibil: obținerea de informație mai pertinentă, ce măsuri pot fi luate astfel încît sistemele bancare să fie mai solide. Din această perspectivă înțelegem circumspecția agențiilor de rating, care au suferit un duș rece prin ceea ce s-a întîmplat în Asia de Sud, care a urmat unui alt duș rece după evenimentele din Mexic, din toamna lui 1994 (se vorbea atunci de „efectul tequilla”). Nimeni, la data respectivă, nu-și imagina că „tigrii asiatici” vor trece prin traumele cunoscute în a doua parte a lui '97. Și vedem că suferința nu s-a terminat. Este cert că procesul de globalizare, care își include și integrarea piețelor financiare, afectează cu predilecție structurile mai vulnerabile – deci, agregatele societate care fac revelația unor structuri instituționale fragile. Ca atare, crește și probabilitatea ca șocurile din exterior să reverbereze puternic și să conducă la căderi de producție, la explozii sociale. Vedeti ce se întîmplă în momentul de față în Indonezia. În România, sintem obdați de faptul că nu merg lucrurile bine la noi, dar pe plan internațional există o îngrijorare față de ceea ce se întîmplă în multe țări. În momentul de față, diminuarea notelor de țară nu e surprinzătoare. Pentru acele țări unde rating-urile au rămas neschimbate, s-a sesizat o mărire de spread-uri, de marje, pe piețele de capital. Deci, acele țări au avut acces mai costisitor la finanță; vorbesc despre așa-numitele *emerging markets*.

România se află la conjuncția a două seturi de factori: dificultățile pe care le întîmpină în a merge înainte și influențele externe. Politica economică va trebui să dea, în continuare, dovadă de clarviziune, de inteligență, de capacitatea de a învăța rapid din propriile erori, de a minimiza erorile posibile.

Cine își închipuie că în șase luni poți să restructurezi mamuții industriali este naiv sau se joacă cu vorbele

„A minimiza” înseamnă a le aprecia exact cît sînt sau a le micșora?

A fi, de pildă, conștient de „trade-offs-uri”, de compromisuri – o înțelegere a faptului că nu întotdeauna poți să atingi întreaga gamă de ținte și că se cuvine să faci alegeri. Dar aceste alegeri trebuie judecate în termeni de costuri și beneficii: implicațiile sociale și politice pot fi judecate în termeni de costuri și beneficii. Eu cred mult în posibilitatea ca în acest an să ne situăm aproape de ținta inflației, deci în jur de 45% și chiar sub. O asemenea țintă este realistă și merită să ne luptăm pentru ea.

Concret, ce trebuie făcut?

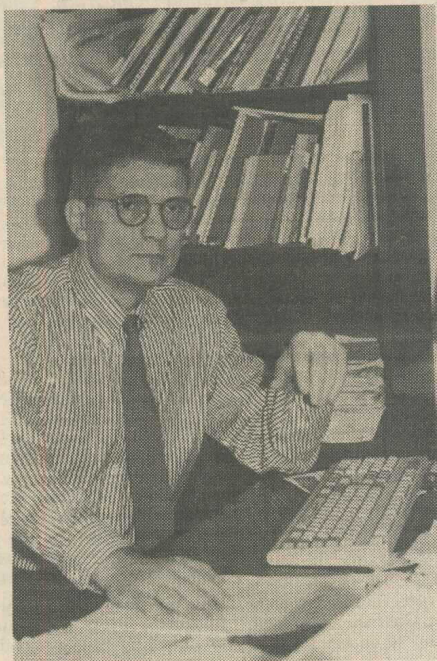
Trebuie să ținem sub control deficitul bugetar și lichiditatea, să impulsăm privatizarea și restruc-

turarea, să stimulăm investițiile străine directe, fără să ne așteptăm însă la miracole în materie de restructurare. Cine-și imaginează că în șase luni poți să restructurezi mamuții industriali, un aparat productiv care pe multe zone este diform, ineficient, este un naiv sau se joacă cu vorbele. Dar putem impune o anumite viteză de evoluție economică”. Acesta ar fi răspunsul meu la nota primită de la agenția de rating.

E un neadevăr să spui că nu s-au întîmplat lucruri bune în '97

Cît de mult s-a înrăutățit imaginea situației economice a României în presa internațională de specialitate? Cît de reversibilă este această imagine?

Au existat mari speranțe după noiembrie 1996. Și era firesc să fie. Programul guvernului era consonant nu numai cu dorințele românilor de a face reforma, ci și cu dorințele partenerilor noștri. Cînd vorbim despre integrarea în structurile euro-atlan-

tice, ne ducem automat cu gîndul la faptul că funcționarea economiei, a societății și instituțiilor noastre va fi asemănătoare cu cea din țările cu structuri așezate. Este un neadevăr să spui că nu s-au întîmplat lucruri bune în '97. Să ne gîndim, de exemplu, la ceea ce a fost o mare durere pentru oamenii de afaceri: funcționarea pieței valutare. În momentul de față aceasta nu mai suferă de ceea ce englezii numesc „raționare” (*rationing*). Ea funcționează bine acum. Există acces liber la piața valutară. S-a procedat la o liberalizare de preturi-cheie – prețul la energie, prețul la produsele agricole. S-au eliminat în mare parte subvențiile implicite. S-a realizat o creștere spectaculoasă a rezervelor valutare (2,5 miliarde dolari). De aceea am și suportat șocul unei inflații corective masive în 1997 și am asistat la un paradox. Într-un an în care s-a vorbit de un efort de stabilizare macroeconomică, inflația programată decembrie pe decembrie era de 90%. Ea a ajuns la 150%. Dar acestea sînt evenimente care puneau degetul pe rană și în același timp intrau în logica accentuării mecanismelor de piață.

Privatizarea, însă, putea fi mai rapidă. Restructurarea a fost sub așteptări. Dar să nu uităm că în 1997 am asistat la o cădere substanțială a activității economice. Comprimarea acesteia a fost considerabil peste estimările noastre, dar și ale altor experți – ai FMI sau ai Băncii Mondiale.

Mănușa pe care o

Interviu cu

E foarte periculoasă teza că în România nu se pot mișca lucrurile

E un lucru bun?

Nu. Într-un material din *Adevărul*, la începutul anului, eu am oferit propriile mele explicații privind căderea de producție. În a doua parte a anului 1997, cetățenii, clasa politică, analiștii, toți au fost încercați de sentimente de frustrare. Parcă aceste eforturi nu dădeau rezultate. Nu trebuie să dramatizăm lucrurile, nici să cădem în extrema care ar suna cam așa: „Orice ai face în România, oricine ar veni la putere, lucrurile nu se pot schimba în mod radical”. Pentru că există asemenea propoziții: că românii sînt impotenți, că în România lucrurile nu se pot mișca. Este foarte periculoasă această teză, pentru că ea poate modela și structurile noastre de a gîndi. Putem să și acționăm în virtutea acestei derive, cu mari implicații asupra vieții economice, sociale și politice. Dacă așa ar sta lucrurile, întreprinzătorii nici n-ar avea nevoie să acționeze pe baza unui orizont de timp lung. Totul ar fi judecat prin prisma: „Ce pot să fac? Să cîștig acum, și pe urmă basta”. Oamenii politici ar adopta o conduită similară – deci n-ar mai conta aspectele legate de reputație, forța exemplului. Ar fi foarte grav pentru societatea noastră, instituțiile ar rămîne fragile, funcționarea lor ar fi precară, oamenii ar fi din ce în ce mai deznădăjduiți și, într-adevăr, am rămîne o societate cu puține speranțe. În loc să construim o societate care să fructifice posibilitățile fiecăruia și fiecare să-și urmărească țelurile, fără a dăuna altora, am rămîne la stadiul de „care pe care”, atît în activitatea economică, cît și în viața politică.

Trebuie să avem forța să schimbăm percepțiile negative despre noi

Opinia publică este însă foarte sceptică în acest moment, domnule ministru.

Există, într-adevăr, scepticism în momentul de față. Dar să revenim la întrebare. Eu urmăresc presa străină nu numai pentru că sînt ministru de Finanțe, am făcut-o și cînd eram la Banca Națională și în alte locuri. Pot să vă spun că nu îmi face plăcere cînd constat că *Financial Times*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung* sau *Wall Street Journal* arareori au cuvinte de apreciere pentru ceea ce se întîmplă la noi. Trebuie să înțelegem însă că aceste percepții își au, de multe ori, originea într-o realitate. Nu putem să blamăm mass-media internațională și nici să gîndim că există o conspirație împotriva noastră.

Este cert că, din păcate, modelarea percepțiilor analiștilor străini în privința României precumpănesc anumite evoluții negative. Noi trebuie să avem forța să schimbăm aceste percepții. De aceea eu pedalez mult pe ideea că ținta de inflație este realistă, că putem privatiza mai iute, gîndindu-ne în același timp la structurile de guvernanta corporativă (pentru că nu trebuie să privatizezi cu ochii închiși, trebuie să ai în minte și ceea ce noi numim relația între acționariat și echipa de management, un raport foarte delicat și pentru care nu există rețete miraculoase). Nu va fi ușor să schimbăm percepțiile agențiilor de rating, pentru că, în pofida diplomației, a curtoaziei, normale în relațiile între state, realitatea este cea ilustrată de ziare și reviste de specialitate, de ceea ce comentăm noi, fie acasă, fie în alte ocazii. Noi nu sintem mulțumiți de ceea ce se întîmplă. În plus, avem aproape în mod recurent exemple despre modul în care nu trebuie să funcționeze instituțiile noastre. Instituțiile sînt cele care determină performanțele unei societăți în ansamblu, nu numai ale unei economii. Și trebuie să fim îngrijorați de modul în care se construiesc instituțiile în fața ochilor noștri, să nu fim nonșalanți. Toți trebuie să fim implicați, pentru că ceea ce se întîmplă acum la scara istoriei este ceva unic. În timp ce în țările occidentale această construcție s-a întins pe sute de ani, la noi tastatura instituțională a societății se face aproape bătînd din palme. Iar posibilitatea și probabilitatea de a comite erori sînt foarte mari. Și totuși, pentru că există proceduri democratice, avem obligația să participăm (chiar dacă nu sintem invitați), fie prin controlul presei, fie prin

aruncăm anului '98

DANIEL DĂIANU, ministru de Finanțe

toate celelalte filiere ale societății civile, pentru a nu lăsa lucrurile să scape de sub control.

Eu cred că lucrurile pot fi împinse în direcția bună. Nu numai ca ministru de Finanțe, care a căpătat o motivație suplimentară, ci și ca cetățean am un interes funciar ca lucrurile să meargă bine. Vă spun aceste lucruri și ca analist. Acum trei luni, când vorbeam de ținta de 45% inflație, eram considerat un lunatic, inclusiv de către oameni din coaliție. Vedeți că acum realitatea demonstrează că se poate. Noi trebuie să credem în asemenea lucruri, fără a forma sau întreține mituri. Trebuie să spunem oamenilor cu franchețe ce se întâmplă, să câștigăm sprijinul lor și atunci cred că lucrurile se vor îndrepta.

Solidaritatea socială există și pentru liberali

Care ar fi atunci explicația acestei inflații relativ mici, de vreme ce, totuși, de câteva luni, din cauza crizei politice nu s-a făcut mare lucru?

Să nu ne imaginăm că vom putea duce inflația la un nivel de sub 10%, rapid. Eu cred că încă doi-trei ani ne vom lupta cu o rată anuală a inflației în jur de 20%. Dacă în acest an privatizarea va merge relativ bine, dacă vom avea și intrări de capital care să ajute spațiul românesc să primească singe proaspăt – când spun „singe proaspăt” mă gândesc la tehnologie, la know-how, abilitate managerială – și vom asista la o restructurare care să sugereze că economia românească se metamorfozează, atunci vom putea să ajungem, repet, la o inflație rezonabilă, ca în Ungaria, Polonia, în Cehia. Anul acesta, 45% se datorează, pe de o parte faptului că mai avem inflație corectivă, datorită creșterii taxei pe valoarea adăugată și accizelor. Dar inflația această a fost mult mai mică decât cea anticipată. Însă nu se poate trece așa de rapid la zone de o cifră, de sub 10%, pentru că există o tensiune structurală, ceea ce eu am numit într-un studiu „încordarea structurală în sistem”. Noi avem încă structuri puternic tensionate de efortul de a trece resursele din zonele cu productivitate scăzută în cele cu productivitate ridicată. Avem și mecanisme care întrețin inflația, de pildă indexarea, de care nu vom putea scăpa ușor, pentru că, oricât ar suna de paradoxal, ea oferă și o anumită protecție: protecție celui care trăiește din salariu și, mai departe, protecția societății, atunci când gradul de coeziune socială este un parametru definitoriu pentru buna funcționare a societății. Pentru că, atunci când judecăm un agregat social ne gândim și la existența unor înșușiri, cum este, de exemplu, solidaritatea socială. Oricât ai fi de liberal, a nu gândi și în termenii unei solidarități mi se pare o absurditate. Spațiul meu de libertate depinde și de măsura în care am liniște și mă înțeleg cu ceilalți. Măcar din acest punct de vedere pragmatic trebuie să gîndești și în termenii unei solidarități.

Eu cred că va persista acest nivel de inflație atât timp cît „restructurarea de adîncime” nu va fi aproape de zona care ne-ar sugera nouă că economia într-adevăr s-a metamorfozat. Aceasta este explicația că mai avem de luptat contra inflației. Spre deosebire de anul trecut, avem o țintă de 45%, pentru că în '97 am asistat la liberalizări de prețuri pe care anul acesta nu le facem. Trebuie, însă – și aceasta este provocarea pe care noi o lansăm, mînușă pe care o aruncăm anului '98 –, să depășim și un blocaj mental, în sensul că „nu putem”. Iar străinilor să le infirmăm un clișeu în curs de construcție de *déjà vu* – că orice s-ar face, lucrurile nu se pot îndrepta, că există o „neputință mioritică”. Eu cred că o putem infirma. Așa cum nu există o lege de fier care să asigure prosperitatea, tot așa nu există o lege de fier care să condamne un popor la înapoiere.

Eu cred că va persista acest nivel de inflație atât timp cît „restructurarea de adîncime” nu va fi aproape de zona care ne-ar sugera nouă că economia într-adevăr s-a metamorfozat. Aceasta este explicația că mai avem de luptat contra inflației. Spre deosebire de anul trecut, avem o țintă de 45%, pentru că în '97 am asistat la liberalizări de prețuri pe care anul acesta nu le facem. Trebuie, însă – și aceasta este provocarea pe care noi o lansăm, mînușă pe care o aruncăm anului '98 –, să depășim și un blocaj mental, în sensul că „nu putem”. Iar străinilor să le infirmăm un clișeu în curs de construcție de *déjà vu* – că orice s-ar face, lucrurile nu se pot îndrepta, că există o „neputință mioritică”. Eu cred că o putem infirma. Așa cum nu există o lege de fier care să asigure prosperitatea, tot așa nu există o lege de fier care să condamne un popor la înapoiere.

Criza politică judecată în termeni de costuri

În ce măsură întârzierea bugetului va afecta toate aceste mișcări de relansare economică? Cît de mare este întârzierea?

Aminarea trecerii bugetului este, fără discuție, un cost în sine pentru economie. Cei mai mulți regretă că s-a ajuns aici. Aminarea trecerii bugetului este o consecință a crizei politice. De aceea, criza politică poate fi judecată în termeni de costuri. Iar deteriorarea riscului de țară are în vedere și criza politică. Criza politică (să nu ne punem degetele în ochi) „a ajutat” la încremirea unor programe de reformă. Sint zone ale reformei care au înghețat în aceste luni. Este o lecție amară pentru toată lumea. Și sigur că învățăm din ea.

Nu știu dacă cei care au determinat această criză politică au învățat ceva. Mi-e teamă că n-au învățat nimic.

Eu cred că toți învățăm. Înțeleg cu ce semnificație lucrăți dumneavoastră cînd folosiți verbul „a învăța”. Eu poate am accentuat mai mult pe „a lua aminte”, dar nu neapărat de „a acționa în consecință”. Asta se va verifica în anii următori. Este cert că

este o experiență tristă, foarte severă și, cu atît mai mult, ar trebui ca în momentul de față să stîngem rîndurile și să mișcăm lucrurile înainte. De pildă, sînt decepționat și îngrijorat de decizia privind tichetele de masă, care complică starea bugetului. Bugetul sper să treacă pînă la sfîrșitul lunii mai, după care va depinde mult de execuție. Pentru că, vedeți, sînt două faze: construcția bugetului, care exprimă o istorie, o inerție, o înclătșare de interese și uneori o filosofie. De ce spun „uneori”? Pentru că nu totdeauna poți detecta ușor în structura bugetului o filosofie, o anume ideologie. Dar bugetul depinde mult și de execuție. Frecvent, în presa de specialitate apar știri de genul că: „într-o țară X sau Y, deficitul a trecut dincolo de control”. Deci guvernul nu mai poate ține sub control deficitul bugetar, în pofida faptului că acesta putea să fie mic. Și de ce? Pentru că țara nu e bine guvernată, revendicările sînt peste măsură, actul de guvernare este împiedicat în parlament, unde, de multe ori așiti la un concurs între diferite tipuri de populism, fie că te situezi la stînga sau la dreapta – ca la un concurs de frumusețe. Și astfel se întâmplă acolo unde, în modul în care un politician își conturează imaginea, nu se menține un echilibru între interesele pe termen scurt, cele pe termen mediu și cele pe termen lung, între interesele de grup și cele de ansamblu. De aceea, nu numai eu am avertizat asupra pericolului de a se crea la noi o atmosferă preelectorală (dacă nu chiar electorală) într-un an în care noi vorbim despre urmărirea consecventă a țintelor reformei. Oricît ar dori un guvern să execute cum trebuie un program, dacă nu are susținere parlamentară și sprijin popular, probabilitatea este redusă, pentru că te confrunți cu interese articulate politic, potrivnice reformei. De aceea este bine că responsabili politici au reușit să respingă alegerile pentru anul acesta, pentru ca 1998, atît cît a mai rămas, să fie totuși dedicat reformelor.

Statul pulsează prin întîlnirea unor grupuri de interese

Am auzit mici întreprinzători, reprezentanți unor zone particulare, reproșînd deseori statului, guvernului, inclusiv Ministerului Finanțelor, pentru că „execută” fără nici o șovăială toate aceste mici întreprinderi pentru „dările”, impozitele datorate, dar este în schimb atît de clement cu marile întreprinderi.

Este o suferință pe care o cunosc și o plîngere pe care o accept. Aș ruga însă să se considere modul în care eu citesc funcționarea statului. Statul nu poate fi vizualizat ca un vehicul din afara societății, care vine să încaseze birurile. Eu le spun „biruri”, deși statul este obligat să asigure servicii publice în schimbul acestora. Statul, în funcționarea sa, exprimă întîlnirea unor grupuri de interese. Din păcate, cetățeanul care plătește impozite – nu mă refer la cel care practic evaziunea, ci la cetățeanul sau la micul întreprinzător cinstit – este teribil de dezavantajat în dinamica distribuției puterii pe care o observăm în societate. Cine sînt cei mai puternici? Sînt marile întreprinderi, care sînt captive nu numai băncile, care continuă să le crediteze, ci și statul, căruia nu-i plătesc. Deci, statul nu este ceva în afara societății. Statul pulsează prin interese. Chiar oamenii care funcționează în structurile birocratice exprimă interese. Și modul în care ei gîndesc exprimă anumite interese nu neapărat în concordanță cu ceea ce ar însemna, definit foarte frumos în mediul academic, „interesul public” sau „interesele cetățenilor obișnuiți”. De aceea este foarte grea această luptă. Și cînd vorbim despre birocrație, despre corupție, despre incapacitatea de a impune reglementări, norme – pentru că se întâmplă și așa, normele rămîn pe hîrtie, nu sînt impuse în viață –, dar și despre inapetența celor care lucrează în aceste structuri birocratice de a transforma statul, ne ducem cu gîndul la această balanță a puterii. Un sector public mare este un teren fertil pentru împărțirea plăcintei în mod discreționar, pentru întreținerea clientelei, pentru o luptă pe viață și pe moarte între formațiunile politice pentru a accede la putere, pentru a controla procesul de împărțire. Nu se întîmplă la fel în cazul unor structuri de proprietate așezate și clare, în lăuntru cărora prevalează sectorul privat și ponderea sectorului public este judicios dimensionată, în funcție de interese publice autentice, acolo unde există transparență, unde există un control puternic exercitat de societatea civilă asupra puterii, unde funcționează bine ceea ce americanii numesc „control reciproc instituționalizat”. Noi

(Continuare în pagina 8)

THE FULBRIGHT COMMISSION – ROMANIA, the institution that administers the exchange programs for Romanian and US graduate students, lecturers and scholars, under the provisions of the Agreement between the Government of Romania and the Government of the United States of America, announces the competition for the following positions:

EXECUTIVE DIRECTOR

Candidates should have the following qualifications:

- university degree; an advanced degree is preferred;
- professional experience of at least five years in academic administration or related field;
- skills in financial management and program development;
- fluency in written and spoken English and Romanian;
- familiarity with the US and Romanian higher education systems;
- computer skills;
- experience of personnel management.

Responsibilities will include: carrying out the policies and the decisions of the Commission's Board; promoting the Commission's mission and public image; administration of the selection of Romanian Fulbright grantees and the affiliation of US grantees with Romanian institutions; preparing the annual programs and financial proposals and reports; developing new initiatives for further educational cooperation between Romania and the US. The Executive Director will be responsible to the binational Fulbright Commission Board.

PROGRAM COORDINATOR FOR AMERICAN GRANTEES

The position involves working with US program agencies and Romanian academic institutions in the administration of the Fulbright Grants for US nationals in Romania.

- university degree;
- good communication and public relations skills;
- familiarity with the Romanian and American higher education systems;
- computer skills.

Responsibilities will include: ensuring the affiliation of the American grantees with the appropriate Romanian institutions; compiling and updating information on Romania, under the form of a Handbook for US grantees; assisting the grantees in accomplishing their projects in Romania; organising orientation seminars for incoming grantees; organising conferences, workshops etc. on topics of interest to US grantees and Romanian universities.

Qualified candidates should submit their CV, references and a letter of intent, to the Fulbright Commission, Str. Austrului 15, Sector 2, 73112 București, phone: 252 6913, 252 4449; fax: 252 6915 no later than May 28, 1998.

Mănușa pe care o aruncăm anului '98

(Urmare din pagina 7)

sintem departe de așa ceva. Nu înseamnă însă că trebuie să fim fataliști. Și mai cred ceva, dincolo de această analiză sociologică. În 1997, de pildă, am asistat la o cădere mare de producție, la vânzări care s-au diminuat cu 20-30%. Starea de spirit a unui mic întreprinzător a fost la antipodi, să spunem, față de perioada când afacerile îi înflorau. Dacă noi vom reuși să revenim la o creștere a economiei, afacerile vor merge din ce în ce mai bine și starea de spirit se va ameliora.

În această perioadă, de când lucrați aici, Ministerul de Finanțe a reușit să adune mai multe din aceste „biruri” neplătite?

Eu nu vreau să „adun biruri”. Am folosit această terminologie pentru că oamenii așa percep. Și înțeleg de ce. Este bine ca, în general, colectarea să fie mai bună. Deci, dacă am mări baza de impozitare, am putea să reducem taxele. Nu cred însă că în momentul de față ne putem permite luxul de a putea reduce taxele. Noi avem o problemă a bugetului — acest 3,6% este de fapt 5,6% deficit bugetar, întrucât mizăm pe veniturii din privatizare de 2% din PIB. Și, după cum noi am arătat în raportul ce însoțește proiectul legii bugetului, aceasta are importante vulnerabilități. Dacă întreprinderile care nu plătesc, regiile autonome, s-ar restructura, ele ar plăti, bugetul ar avea o altă situație și atunci am putea contempla și o reducere a fiscalității. Nu mai vorbesc de faptul că pe fondul unei evoluții economice pozitive, a unei funcționări mai bune a instituțiilor statului și unei criminalități reduse, nu numai evaziunea fiscală s-ar reduce, ci și criminalitatea, ca fenomen de ansamblu. Ar crește, totodată, înclinația omului de a da pentru celălalt, pentru că omul înțelege să dea pentru semenii în măsura în care banii sunt bine utilizați de către stat și nu asistă la deturarea de fonduri. Dacă cetățeanul are convingerea că ceea ce plătește nu dă unui stat samavolnic, ci dă pentru ceilalți și, astfel, își dă și sie însuși, atunci înclinația omului de a plăti va fi mai mare. Nu mai vorbesc de faptul că înclinația ar crește și dacă omul ar vedea că serviciile publice sunt de mai bună calitate. Vorbeam de o balanță a puterii și trebuie să judecăm și această simetrie: cit plătește omul și ceea ce primește. Sint serviciile de calitate reclamată de cetățean? Sigur, unii ar putea să spună: „Nu sint, pentru că oamenii oferă puțin”. Nu este așa.

Cred în filosofia liberală a programului de reformă

În ce măsură se poate vorbi de o concepție liberală cu privire la bugetul actual, în condițiile în care România are cel mai mare cuantum alocat protecției sociale?

Am câteva răspunsuri la această întrebare, care într-adevăr, conține mai multe întrebări. Nu este adevărat că bugetul conține cel mai mare procent

pentru protecția socială. Este un mit. Eu știu în ce circumstanțe a fost lansată această teză și de ce și cum s-a transformat într-un cvasimit întreținut de unii. V-aș aduce un singur argument: jumătate din cheltuielile pe care unii le numesc pentru „protecția socială” este reprezentată de pensii. Pensiiile nu reprezintă protecție socială. Ele sînt mai mult de 6% din acei 12% din PIB care sînt numite de unii „cheltuieli de protecție socială”. Deci, este un mit. Și este foarte rău că se întreține acest mit. Nu contest că banii ar putea fi utilizați mai bine, că aceste sume ar trebui să fie orientate către segmentele cele mai defavorizate ale populației. N-are sens să distribuim în mod egal banii, să dai tot atât și unuia care, săracul, n-are nimic, și altuia care n-are nevoie. Această depinde, într-adevăr, de mecanismele pe care le avem în distribuirea resurselor pentru protecția socială autentică, nu pentru ceea ce este acoperit de mit.

Eu cred că filosofia liberală definește programul de reformă. În mai multe rânduri, în *Cabinet*, nu numai în cel condus de domnul Radu Vasile, am spus că programul de reformă este prin excelență liberal. Într-o țară ca România filosofia dominantă trebuie să fie liberală; ne ducem de la un sistem de comandă către o societate deschisă. Nici nu se poate altfel. Discuțiile despre „nekeynesism versus monetarism” sigur că sînt interesante, dar de multe ori denotă naivitate și neînțelegerea complexității fenomenului. În ce măsură bugetul este liberal? Noi încercăm să acomodăm bugetul la ceea ce înseamnă programul de reformă, dar să nu uităm că un buget nu se poate dezbrăta de o istorie, că structura sa nu poate fi schimbată peste noapte. Și un buget nu poate fi perfect. Punctul trei: trecerea de la logica construcției bugetului, de tip linie, la bugetul orientat către rezultate — ceea ce vom încerca să facem — este un proces anevoios și nu se poate desfășura fără asistența celorlalte ministere, fără schimbarea unor tipare de gândire. Ar fi bine să ne uităm și la veniturile care au existat pentru acest buget. El sînt cu mult mai mici decît în Ungaria, în Polonia, în Cehia. În țările celelalte, veniturile la buget sînt peste 40% în raport cu PIB. La noi sînt în jur de 30%. Noi nu putem să asigurăm ceea ce pe bună dreptate se spune că este un minimum necesar pentru sănătate, pentru educație. Și știm că lumea viitorului înseamnă de fapt revoluție în materie de informație, noile tehnologii, că avem nevoie de resurse alocate pentru a asista tinerii. În aceste condiții, cei care în mod deșăntat discută că trebuie mai mult liberalism, că trebuie schimbată structura bugetului au, după mine, un discurs periculos, chiar populist, care nu ține seama de faptul că totuși interesul public nu se poate subordona unui interes de grup sau individual. Acesta este răspunsul meu. Mai trziu, peste ani, vom putea discuta și în ce măsură țărăniștii se disting de liberali. Atunci, într-adevăr, dezbaterile despre doctrine va avea autenticitate. În momentul de față, opinia mea este că domină mai mult interese de grup.

Dumneavoastră, domnule ministru, care în iarnă ați lansat niște avertismente severe, mă surprindeți în acest interviu prin aceste accente tonice, dacă le pot spune așa. De altfel, cred că este foarte bine, fiindcă e un moment pe care, cel puțin eu așa îl simt, de depresie generală. Dar în ce măsură, vorbind despre faptul că trebuie să existe această implicare a fiecăruia, în acest guvern eminent politic, o persoană care vine cu specialitatea sa, fără un partid în spate, se poate realmente implica? De pildă, experiența mult prea scurtă de ministru a domnului Ilie Șerbănescu nu mi s-a părut deloc o dovadă că în acest moment clasa politică știe să-și aprecieze specialității de care țara de fapt are nevoie?

Avertismentele din iarnă rămîn valabile; mai avem pînă cînd să ieșim din labirintul dificultăților mari. Dar să vă răspund. De Ilie Șerbănescu sînt legat și sufletește. Îmi este prieten. Eu îl consider un om lucid care, prin ceea ce a spus, a încercat să ne aducă cu capul pe umeri și cu picioarele pe pămînt. Eu cred că nu numai pentru guvern, dar și pentru ceea ce noi numim mini-cabinetul economic, este o pierdere. Sigur că și pentru societatea românească, în măsura în care Ilie Șerbănescu nu mai participă direct la actul de guvernare. Dar mintea lui Ilie, oricum, se va exprima. Experiența lui...
Nu pare încurajatoare.

Nu pare încurajatoare. Și nici pentru mine nu a fost bine. Pe de altă parte, nu mă surprinde ce s-a întîmplat. Vreau să vă spun că pentru mulți a fost o surpriză faptul că Ilie Șerbănescu, Andrei Pleșu, eu am avut acces într-o echipă guvernamentală. Pentru că circumstanțele actuale, oricît de paradoxal ar părea ce vă spun, nu lasă loc unor persoane ca noi, neimplicate politic, „necontrolabile”. Spun „oricît ar suna de paradoxal” pentru că unii ar putea să afirme: „Tochmai în astfel de situații e nevoie de asemenea oameni”. Dar, așa cum vorbeam despre stat ca o zonă de confruntare a intereselor, trebuie să înțelegem că, de bine, de rău, trăim într-o democrație. Interesele cetățenilor, cu oricîte malformații, oricît de trunchiat și oricît de îndepărtat, își găsesc expresia în lupta dintre formațiunile politice. Avem și o coaliție. Există și teza pe care nu o putem respinge cu ușurință, că se cuvine ca ministrii să fie oameni politici pentru că numai așa se poate reprezenta un mandat, care este politic prin faptul că articularea intereselor este politică. Intervine și aspectul legat nu de medierea dintre interesul cetățeanului și un partid politic, ci de interesul unui partid ca „animal politic”, în care există interese de grup, lupte intestinale, lupte care se exprimă și prin încercarea de a căpăta poziții inclusiv pe eșichierul strîm al cabinetului. Există lupte și pentru fotoliile ministeriale. Și acestea nu se întîmplă doar pe scena politică românească, ci oriunde în lume. Dacă citim lucrurile așa, nu trebuie să fim neapărat surprinși. Putem avea însă o anume amărăciune. Iar eu am avut-o și o am în continuare, pentru că eu l-am primit pe Ilie Șerbănescu ca pe un sprijin intelectual, așa cum bănuiesc că și el m-a simțit. Dovadă au fost și acele rînduri pe care noi, alături de Andrei Pleșu, le-am semnat. Eu cred că vocea lui Ilie Șerbănescu, care a fost în surdina cită a fost ministru, va reveni acum la tonalitatea și la percutanța care să ajute și actuala echipă guvernamentală. Iar eu i-aș dori ca, poate într-o altă formulă, să revină, pentru că e o minte de care e nevoie nu numai pe margine, prin prisma comentariilor, dar și în actul de guvernare. Și sper să se împlină acest lucru.

Interviu realizat de Gabriela Adameșteanu

Control la ambasade

Președintele Emil Constantinescu s-a consultat recent cu ministrul Afacerilor Externe, Andrei Pleșu, în privința rezultatelor anchetei MAE legate de activitatea Ambasadei române la Bonn. Anunțînd că deține unele informații privind existența unor nereguli și la alte ambasade, președintele Emil Constantinescu i-a cerut premierului Radu Vasile ca activitatea

MAE din ultimii șapte ani să fie supusă unei severe analize de către Corpul de Control al primului-ministru. Pentru cei găsiți vinovați de abateri grave va fi sevizat Parchetul. (S.I.)

PS
pe scurt

CENTRUL INTERNAȚIONAL PENTRU ARTĂ CONTEMPORANĂ BUCUREȘTI

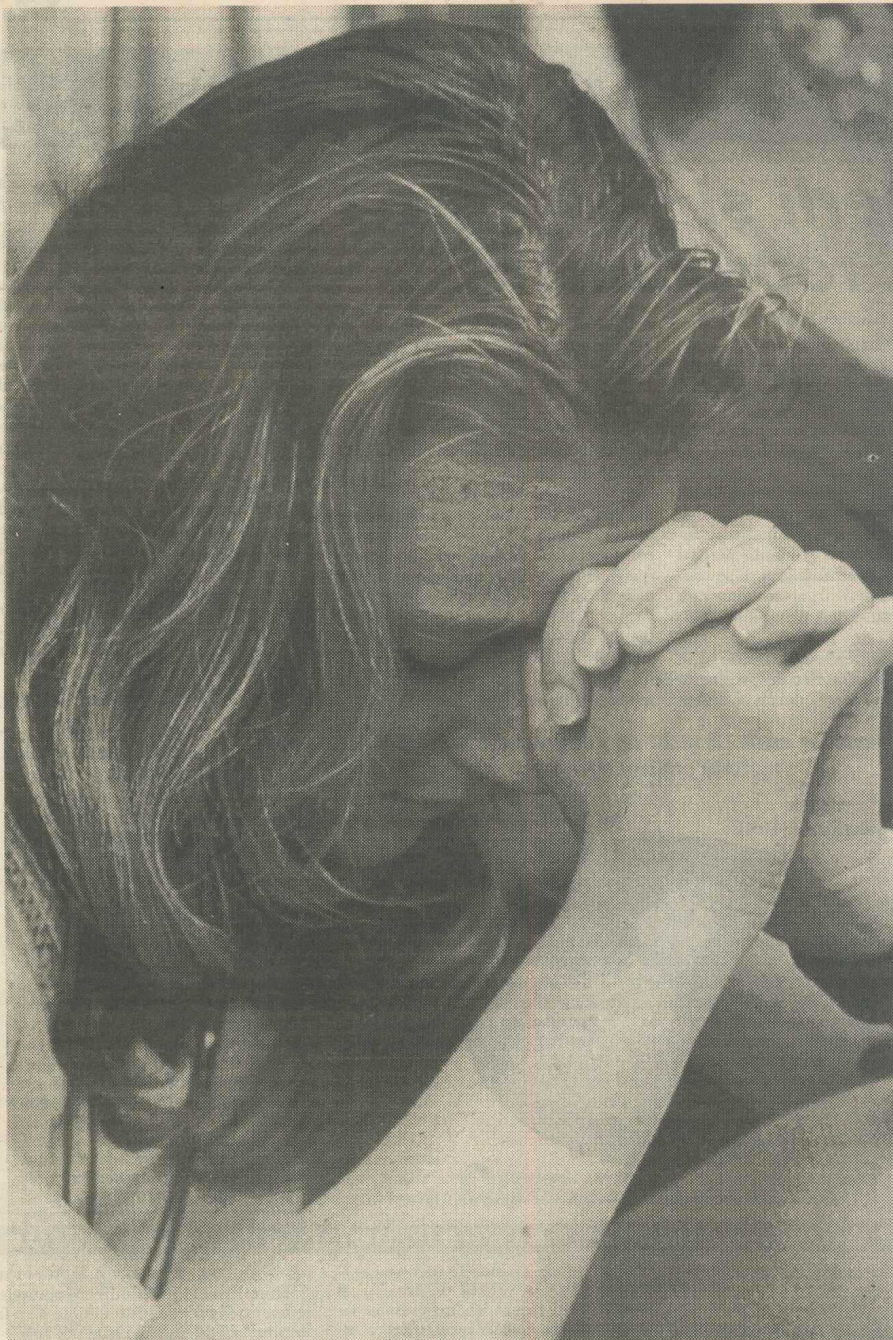
anunță concursul pentru acordarea

PREMIULUI PENTRU CEL MAI BUN PROIECT EXPOZIȚIONAL

Concursul se adresează specialiștilor din muzee de orice profil, istoricilor și criticilor de artă sau artiștilor, avînd ca scop stimularea inventivității și originalității în domeniul organizării de expoziții. Domeniul ales sau subiectul sînt la latitudinea participanților la concurs; proiectele pot fi interdisciplinare. Premiul constă în finanțarea unui singur proiect în vederea realizării lui pînă la sfîrșitul anului 1998. Finanțarea reprezintă echivalentul în lei al sumei de 10.000 USD și presupune cheltuieli de organizare a expoziției și tipărirea unui catalog. Cei interesați trebuie să prezinte un curriculum vitae, două recomandări referitoare la proiect, o propunere de spațiu și un formular tip ce poate fi ridicat de la sediul CIAC zilnic, de luni pînă joi între orele 14:00-17:00.

Data limită de depunere a dosarelor este
25 mai 1998 data poștei sau 31 mai 1998 la sediul CIAC.

Pentru informații suplimentare vă puteți adresa la telefon (01) 210.30.70, 210.77.77 sau la sediul nostru din str. Spătarului nr. 52, sector 2, între orele mai sus menționate.

Starea populației determină aproape fiecare aspect al vieții noastre, totuși nu toată lumea își dă seama de acest lucru, constată *Population Reference Bureau*. Dacă despre populația propriei țări poate mai știm câte ceva, nu prea avem idee despre ce se întâmplă în lume. Nașterile și decesele fiecărei zile, mișcarea de populație dintr-un loc în altul au consecințe inestimabile asupra calității vieții în lume. Populația fiecărei țări definește necesarul de resurse, dictează unde trebuie construite drumuri, școli ori spitale. Populația modelează sistemele politice și determină vitalitatea economică. Nimic din ce dorim să realizăm în societatea noastră nu se poate împlini cu adevărat dacă ignorăm natura și schimbările populației în această clipă.

Fondat în 1929 ca organizație non-profit, non-partizană, cu obiective educaționale, *Population Reference Bureau* este cea mai veche organizație americană dedicată problemelor populației. *Population Reference Bureau* colaborează cu parteneri din sectorul public și privat, în scopul de a îmbunătăți calitatea informației în privința tendințelor demografice și a impactului

potențial ce decurge din ele. Organizația centralizează, interpretează și difuzează informația, utilizând variate căi: editează publicații, organizează seminarii și ateliere, asigură asistență tehnică de specialitate, susține birourile de informare demografică.

Activitățile *Population Reference Bureau* sunt susținute financiar prin contracte guvernamentale, alocații din partea unor fundații, contribuții particulare și fonduri provenite din vânzarea publicațiilor de specialitate.

Activitățile *Population Reference Bureau* cuprind:

– **Cercetarea și analiza politicii demografice.** *Population Reference Bureau* monitorizează tendințele populației și analizează dimensiunea demografică legată de problematica socială și economică (sănătatea reproductivă, planificarea familială, îmbătrânirea, infracționalitatea, emigrația, schimbarea structurii familiei, starea minorităților, degradarea mediului).

– **Activitatea publicistică** destinată factorilor de decizie, universităților, școlilor, jurnaliștilor, publicului larg. Buletinul lunar se intitulează *Population Today*, publicația trimestrială este *Population Bulletin*, anuarul *Population Reference Bureau* fiind *World Population Data Sheet*. O serie de alte publicații se referă la domenii specifice de demografie și politică publică în Statele Unite și alte țări.

– **Programe pentru mass-media.** Organizația oferă posibilități de cercetare și perfecționare pentru editori și jurnaliști din întreaga lume – prin colaborare cu întregi rețele mass-media și publicații de referință. *Population Reference Bureau* organizează numeroase seminarii, conferințe de presă și informări și elaborează materiale pentru publicare în reviste, ziare, canale radio etc.

– **Sprijin tehnic.** Se acordă atât instituțiilor guvernamentale, cât și sectorului privat. Ideea este aceea de a susține interesul față de problemele demogra-

fică atât în țările avansate, cât și în cele mai puțin dezvoltate, astfel încât hotărârile politice pe această temă să fie cât mai eficiente.

– **Furnizarea de informații** privind populația e principală misiune a organizației. Temele care fac obiectul activității *Population Reference Bureau* sunt de o mare varietate, ca și modurile de transmitere a datelor și constatările: conferințe, seminarii, formarea și perfecționarea expertizei în domeniu prin activități ca interni. O bogată informație privind *Population Reference Bureau*, activitățile și materialele sale este accesibilă electronic, prin *World Wide Web*, iar biblioteca organizației este una dintre cele mai ample biblioteci de demografie din Statele Unite.

– **Domeniul educațional.** Organizația oferă instituțiilor de învățământ, până la nivelul școlilor primare și secundare, datele și materialele necesare pentru programul de studiu și pentru perfecționarea cadrelor didactice. Este o modalitate de a acorda sprijin școlii pentru a oferi noii generații cunoștințe interesante despre populație și mediu înconjurător, despre diversitatea etnică și sporul demografic mondial.

Interviu cu
NICOLAE FILIPESCU,

profesor la
Universitatea
George Washington, SUA:

„Avantajele pilulei“

Ioana Ieronim:

pag. 7

„Sănătatea femeii în România de azi“

Elizabeth DuVerlie:

„Comunicarea și sănătatea“

pag. 8

POPULATION REFERENCE BUREAU (PRB)

sexualitatea

Sexualitatea adolescentului: timiditate și tupeu

Adolescentul e cel mai adesea un amestec de timiditate și tupeu jucat, expresie a unui freacă senzual crescând asociat cu o acută lipsă de informații adecvate. Informații despre sexualitatea proprie și despre sexualitatea celuilalt, privit ca gen distinct. Deficitul de informații specifice conduce la un minus de integrare a sexualității proprii în ordinea firească a sensibilității. Se produce un fel de ipostaziere a sexualității într-un compartiment separat al psihicului, ceea ce se traduce prin timiditate sau, totuna, dezinvoltură compensatorie. Pentru a putea topi această coagulare și difuza pornirile senzuale într-un fluid complex, alături de afecțiune și conștiință, adolescentul are nevoie de educație, de informație...

Pe la 14 ani începe totul. Colegele de clasă și partenerile de joacă din curtea blocului se transformă deodată în niște făpturi ciudate. Trupurile lor capătă rotunjimi, privirile lor sînt pline de înțelesuri noi, trăsăturile lor – mai dulci. Apropierea lor te cheamă și te respinge deodată. Nu știi prea bine ce se întîmplă. Între „tine” și „ele” se interpune o distanță căzută din senin.

Încercînd să umpli golul de informații, cauți surse. Părinții nu prea abordează delicatul subiect și e oarecum jenant să-i întrebi tu. Poate doar cîteva lucruri elementare – și voalate.

La școală, dacă profesorul de biologie sau diriginta aduc vorba, te afunzi repede în hliceala generală iscată de „rușinosul” subiect și de morga nesuferită a „omului mare” de la catedră. Rămii doar cu cîteva noțiuni de bază, nu foarte operante.

Cele mai importante surse de educare și informare sexuală – familia și școala – sînt, la drept vorbind, prea tăcute sau prea puțin adecvate în comunicarea lor cu adolescenții. Se pare că o anumită „rezistență internă” în abordarea aspectelor legate de sexualitate e resimțită, nejustificat, și de cei mari...

Mai sînt colegii și prietenii, surse mult mai accesibile și darnice. Fie că ei sînt deja „experimentați”, fie că reproduc din experiența, generos împărtășită, a terților. Iei aminte, încerci să compui o imagine, un scenariu minimal. Marele mister rămîne trupul, ascunsă nuditate. Atît de mare încît, subiectiv vorbind, ține de transcendență (acea lipsă de integrare în firea a sexualității). Cîteva mostre de nuduri, cumplit de artificioase, poți găsi – ești invitat de producția luxuriantă s-o faci – expuse într-o revistă sau rostogolite pe o pelucă de film. În lipsă de surse alternative, de o îmblinzire rațională a forței imaginilor, poți adulmea simulacrelor cu o receptivitate crescută. Transcendental-nuditate, luat cu asalt ocioș, riscă să cadă, tot subiectiv vorbind, în derizoriu.

Din nou, lipsa de informație nu permite orientarea. Chiar pentru cei care au avut experiențe sexuale, cunoștințele dobîndite sînt puține, filtrate de obicei de orgoliul juvenil și de invidia colegilor (dacă respectivii alunecă – și alunecă des – în „delicioase” indiscreții).

Alături de diversele „metode și tehnici” despre care se vorbește complice între colegi, un aspect important al sexualității e graviditatea, mai precis – evitarea ei. Despre contraceptive știe toată lumea. Se și găsesc pe gratis. În ce privește metodele „clasice”, „retragerea” și „calendarul”, aflî de obicei tot de la un coleg care trage stingaci și important dintr-o țigară. Mai sînt broșurile și pliantele din care poți afla despre diversele tipuri de pilule anticonceptionale. Dar gîndești că, pînă la urmă, „asta e o problemă a fetelor”. Și sperî că, în final, lucrurile se vor rezolva de la sine, cu timpul, fără să te mai cramponezi prea tare de genul distinct și de misterul lui. După cite știi, cam la atît se reduc sursele și conținuturile de informații ale adolescenților în privința sexualității. Ar mai fi aspectul igienei actului sexual, despre care părinții sau școala, în funcție de cit și cum au transmis, ne-ar putea lămuri cum stau adolescenții. O

abordare deschisă a firescului subiect e urgentă. Altfel, poate deveni tardivă.

O trăsătură interesantă a generațiilor de adolescenți din ultima vreme rezultă din modul în care se desfășoară petrecerile lor. Cine le-a frecventat știe că aici sexualitatea se deghizează în dans. Sub ocrotirea întinericului, strîns îmbrățișate, legîndu-se într-un ritm doar al lor, perechile nu dansează la propriu, cu reșuli de pași, de poziții ale trupului, ale brațelor, ale picioarelor. E mai degrabă un soi de

transă, a cărei dulceață nu poate fi alungată nici de încetarea melodiei, nici de schimbarea ritmului muzicii. Poate au dreptate. Actul sexual și dansul au în comun dorința de abolire a delimitării spațiale a trupurilor, o sete de celălalt. Iar dacă pentru adolescenți s-au schimbat regulile dansului după cele ale sexualității, probabil că, cine știe, se va întîmpla și reciprocă

Sandu Iordache

Cum află liceenii despre sex

E bine să zăvem grijă de noi. Să ne lăsăm răsfațați de cel mai bun săpun, cel mai fin ciorap, cel mai comod pantof. Să nu mîncăm pentru că ne e foame, ci pentru plăcerea de a mîncea. Să gustăm din cele mai rafinate produse cu care sîntem imbiatși la tot pasul. Să ne lăsăm în voia simțurilor fără teamă, fiindcă e sigur că pentru orice necesitate pe care corpul nostru ar putea-o inventa există soluții. Și chiar dacă trupurile noastre, lipsite de imaginație, și-ar limita necesitățile, publicitatea ar avea grijă să ni le creeze. De la senzualitate (cu care reclama ne-a obișnuit atît de bine) pînă la sexualitate nu e drum lung. A vorbi despre sex nu mai reprezintă astăzi o îndrăzneală. Nici în familie nu mai e un subiect tabu. Șe știe că trăim într-o societate care ne învață să ne asumăm simțurile și dorințele (uneori în mod excesiv). „Copiii noștri au despre sexualitate o imagine foarte vagă și deosebit de atrăgătoare. Se vorbește mult despre sex, dar se știe prea puțin despre asta. E necesar să vorbim cu ei. Ar fi periculos să n-o facem”, mărturisesc părinții unei eleve de clasa a IX-a. „Nu am nici un fel de rețineră în a vorbi cu mama despre lucruri care privesc sexualitatea”, spune o elevă în clasa a X-a de la Liceul „Gh. Lezăr”, ai cărei părinți sînt profesori. La fel răspunde și o elevă în clasa a XI-a de la Liceul „Costin Nenițescu”, a cărei mamă este vînzătoare: „Am aflat despre sex din întîmplare, de la prietenii, din ziare și reviste, dar am vorbit și cu mama”. Totuși, la întrebarea: „Dacă ți-ai începe viața sexuală acum, ai avea suficiente cunoștințe cit să eviți o sarcină nedorită și să nu recurgi la avort?”, răspunsul a fost în marea majoritate: „Nu cred”, „Nu”, „Mi se răspunde acasă fără rețență, la orice întrebare legală de sex și metode contraceptive, dar nici ai mei nu știu prea multe despre asta”. Orele de

educație sexuală care se fac în licee (dacă se fac) se țin trimestrial, sau mai rar, și de către persoane nespecializate (o elevă de clasa a XII-a îmi spune că singura oră de educație sexuală care s-a ținut într-un an a fost susținută de diriginta clasei, profesoară de geografie). La fel stau lucrurile și în alte licee din capitală, unde cabinetele de consiliere psihologică (funcționabile temporar), au devenit o sursă de informare și în probleme legate de sex.

La întrebarea „Crezi că ar fi nevoie de mai multă informație specializată în domeniul sexualității?”, răspunsul a fost în marea majoritate „Da”. De exemplu, în ceea ce privește bolile cu transmitere sexuală, informarea în licee este aproape nulă. Răspunsurile vin naive și îți dau fiori reci: „Am auzit despre SIDA, dar acest lucru n-a avut nici o influență asupra vieții mele sexuale. Nu i-am cerut niciodată prietenului meu să folosească prezervativ” sau „Nu m-am gîndit niciodată la SIDA pînă acum, pentru că nu consum droguri și nu am mai mulți parteneri”. Sub ce formă ar dori liceenii să primească informația? De la TV. De ce tocmai de la TV? Aflăm răspunsul tot de la ei. Orele de educație sexuală nu sînt obligatorii și reprezintă un motiv pentru a chiuli. „O revistă sau o broșură nu știu dacă ar fi soluția cea mai bună. Poate unora nu le place să citească”, adaugă o fată cu părul vopsit în roșu și cu căști la urechi. Cabinetele de planificare familială sînt prea puține și aglomerate, lucrurile se complică. În schimb, toți, absolut toți se uită la televizor. Emisiunile televizate ar fi soluția pentru o informare serioasă într-un domeniu care nu intră în obligațiile școlare ale elevilor și despre care părinții nu știu totul.

Alice Taudor

Sănătatea bărbaților vîrstnici

Cum probabil ați observat, „22“ a publicat un supliment gratuit consacrat acestei teme: „Sănătatea femeii“. Colegii mei m-au întrebat: De ce nu mai sănătatea femeilor, nu și sănătatea bărbaților? Mi s-a părut că au o anumită dreptate. De ce revine mai des în discuție sănătatea femeii?

Femeile au multe probleme de sănătate comune cu bărbații, dar au și probleme diferite. Precum și bărbații au problemele lor proprii cu sănătatea. De exemplu, între vîrstele de 40 și 55 de ani, bărbații sînt mult mai susceptibili decît femeile la ateroscleroză și, deci, la infarctele cardiace și accidente cerebro-vasculare. Se pare că, la aceste vîrste, femeile sînt protejate de prezența hormonului estrogen de proveniență ovariană. După menopauză, cînd această protecție se pierde, incidența de infarct și ocluzie vasculară este aceeași pentru ambele sexe.

Mulți bărbați au probleme majore cu prostata, mai ales în perioada mai vîrstnică a vieții.

Ce înseamnă „mai vîrstnică“ în America, unde oamenii li se dau în genere mai multe șanse de a se simți tineri? Există, de pildă, studenți americani la 60 de ani.

În privința prostatei, mă refer la bărbații de peste 60 de ani, cam trei sferturi din bărbații americani peste vîrsta de 65 de ani au o prostată mărită. În marea lor majoritate, tumorile care cresc în substanța prostatei, și deci măresc volumul organului, sînt benigne, adică necanceroase. Prostata hipertrofică, adică mărită, chiar dacă nu este canceroasă, presează pe uretră și, eventual, nu mai permite evacuarea vezicii urinare. Tratamentul, de obicei chirurgical, poate rezulta în incontinență urinară, ejaculare retrogradă (în vezică) sau impotență.

În America, incidența cancerului la prostată a crescut. Cancerul cel mai frecvent detectat la bărbați, acum, este cancerul la prostată. A întrecut în incidență cancerul la plămîn, care, însă, rămîne cea mai frecventă cauză de deces din motive de cancer.

De ce credeți că a crescut frecvența acestei forme de cancer?

Cauzele nu sînt clare. Poate din cauza creșterii longevității. Cu cît oamenii trăiesc mai mult, cu atît sînt mai mari șansele ca, eventual, să dezvolte cancer. O altă ipoteză este că acum avem metode mai sensibile de detectare a cancerului la prostată și în timpul vieții, și după deces. De pildă, găsim la autopsia bărbaților care mor la 70 sau 80 de ani, din diferite motive, că au avut și cancer la prostată despre care nici nu au știut. În general, din cercetări epidemiologice se estimează că 80%

din cancer sînt rezultatul expunerii la agenți cancerigeni din mediul înconjurător și numai 20% se datoresc predispozițiilor ereditare.

Problemele și soluțiile menopauzei

Eu am auzit, de exemplu, că și problemele menopauzei, despre care se discută acum mult mai mult, mai ales în țările occidentale, au apărut tot din cauză că ar fi crescut media de viață a femeilor. E adevărat?

Vîrsta medie a menopauzei a rămas neschimbată, în jur de 51 de ani. Menopauza se definește ca încetarea ciclului menstrual pe o perioadă de cel puțin un an. Deși frecvența ovulației și, deci, și fertilitatea descrește chiar înainte de vîrsta de 40 de ani, ciclul se oprește de obicei între 48-55 de ani. Intervalul premergător, în care multe femei au sîngeri relativ infrecvente, se numește *premenopauză* sau *perimenopauză*. În această perioadă femeile pot observa schimbări neplăcute, fizice și psihice, care afectează direct calitatea vieții și sănătatea. Aceste schimbări nedorite se datoresc descreșterii și eventual încetării secreției de estrogen de către ovare. Deși simptomatologia menopauzei este variabilă, majoritatea femeilor sînt afectate.

Avantajele pilulei

Interviu cu dr. NICOLAE FILIPESCU,

de menopauză și continuă apoi pentru tot restul vieții. Astfel, își continuă viața în mod normal, fără tulburări asociate cu terminarea funcției ovarelor.

dar cum „se plătește“ acest avantaj de a nu îmbătrîni atît de repede? Care este riscul de a lua estrogen, așa cum fac frecvent femeile din țările occidentale, după ce trec de o anumită vîrstă?

În comparație cu avantajele pentru sănătate și calitatea vieții, „prețul“ plătit pentru întîrzierea îmbătrînirii este nesemnificativ. Ușurarea simptomelor discutate pînă acum reprezintă numai o parte a beneficiilor tratamentului de înlocuire a estrogenului. Prevenirea osteoporozei, a atrofiei și a aterosclerozei este extrem de valoroasă pentru păstrarea sănătății.

Boli ce apar după menopauză

Ce înseamnă osteoporoza?

Osteoporoza înseamnă diminuarea densității oaselor, cu pierdere de mineral conținînd calciu. Oasele devin fragile și se fracturează ușor. Estrogenul este esențial pentru absorbția de calciu din mîncare. Chiar dacă femeia mîncă o cantitate mai mare decît are nevoie de calciu și vitamina D, în absența estrogenului absorbția nu are loc. Fără tratament, o treime din femei, la vîrsta

conective crește laxitatea, iar apariția de „îmbătrînire“ se accelerează. Procesul de atrofie este și mai crunt pentru sîni și organele genitale, care au receptori estrogenici mai numeroși.

Ateroscleroza (sau arterioscleroza) este un proces progresiv de depozitare de colesterol și țesut inflamatoriu în interiorul arterelor, cu o eventuală blocare. Consecințele frecvente ale acestor blocări sînt infarctele cardiace (atacuri de inimă) și accidente cerebro-vasculare. Estrogenul are un efect protector împotriva aterosclerozei. După menopauză, femeile își pierd această protecție. Prin înlocuirea estrogenului cu pilule, protecția continuă.

Alte beneficii ale tratamentului cu estrogen după menopauză sînt prevenirea *Bolii lui Alzheimer*, o degenerare comună a creierului la bătrînețe, preservarea memoriei, a temperamentului și a bucuriei de a trăi.

Deci, fizic și psihic, femeia care ia estrogen își poate menține starea fizică de la 40 de ani?

Este o continuare normală stării de dinainte de menopauză.

Valențele estrogenului

Dacă vreți să ne vorbiți puțin și de dezavantajele tratamentului cu estrogen.

Dezavantajele și riscurile sînt surprinzător de minore. Mi se pare important de înțeles că acest tratament reprezintă numai o *înlocuire* a unui hormon natural. Efectul este deci fiziologic (pentru reținerea stării normale a sănătății) și nu farmacologic. Și totuși există anumite riscuri asociate cu luarea de estrogen. Un număr foarte mic de femei care iau estrogen la menopauză au un risc mai mare de a forma cheaguri în vene (tromboflebită). Dacă estrogenul se ia singur, șansa de a face cancer la endometriu (căptușeala uterului) crește. Din acest motiv, femeile iau de obicei estrogen și progesteron. Cu această combinație, acest risc dispare. Dacă unele femei se plîng de dureri la sîni, doza se reduce.

Această noutate este o practică curentă, sau recurg la ea doar pacientele informate?

Deoarece în America informațiile sînt accesibile și diseminate pe larg și deoarece mulți doctori încurajează femeile să înțeleagă beneficiile, majoritatea femeilor din SUA iau estrogen în timpul și după menopauză.

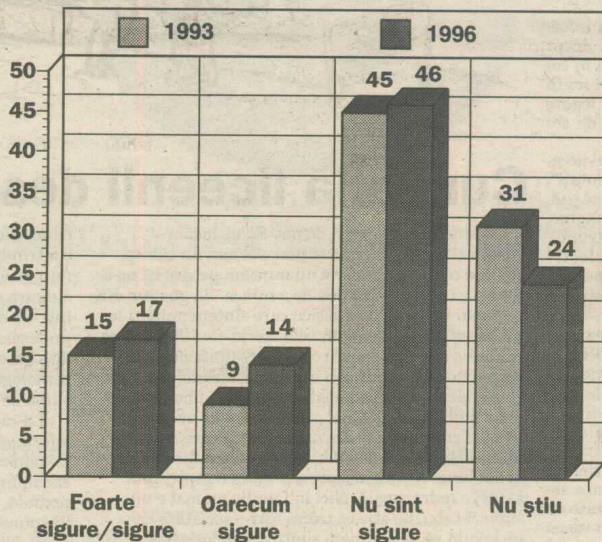
Să zicem că cineva va citi acest interviu și va face această opțiune de a lua estrogen. Nu este o practică curentă, nu?, pe piața farmaceutică și medicală românească?

Înlocuirea estrogenului în România nu este practicată pe scară largă din lipsă de acces la informații medicale de valoare și din neinteresul doctorilor în a recomanda tratamentul. Nu cred că este o chestiune de lipsă de medicament. Estrogen și combinații estrogen-progesteron se găsesc în România. Asemenea produse se și importă, la prețuri rezonabile, din Ungaria, din China și din alte țări.

Acest estrogen cu progesteron se află, practic, în anticonceptionale?

Da. Aproape toate pilulele anti-

Cît de sigure sînt contraceptivele orale pentru sănătatea femeii?

Sursa: Raportul final (1997) „Sănătatea reproducerii la tineri 1996“

Femeile care se apropie de 50 de ani se plîng că au senzații acute de căldură și transpirație („bufeuri“), mai ales noaptea, stări depresive, anxietate, iritabilitate, tensiune nervoasă și insomnie. Vă puteți imagina ce influență nefastă au aceste simptome asupra relațiilor cu familia, prietenii și terții. În absența estrogenului, procesul de îmbătrînire se accelerează și unele femei își pierd interesul pentru activitățile zilnice normale. Ar fi de dorit ca, dacă se poate, să se evite toate aceste aspecte dezagreabile.

În ce mod?

Majoritatea femeilor în America iau zilnic pilule cu estrogen, înainte

de 62 de ani au fracturi de vertebre cu presiune pe nervi, incapacitate și dureri continue. Din cauza osteoporozei, femeile în vîrstă, mai mult decît bărbații, cad și își fracturează oasele. Dintre femeile care și fracturează șoldul, de pildă, 17% mor în următoarele trei luni, din cauza complicațiilor. Osteoporoza trebuie prevenită prin tratament cu estrogen înainte de a se produce.

Cum se manifestă beneficiile împotriva atrofiei și a aterosclerozei?

Aproape toate țesuturile femeii au receptori pentru hormonul estrogen. Cînd concentrația normală de estrogen descrește, țesuturile suferă. Pierderea elasticității țesuturilor

contracepția, menopauza

profesor la Universitatea George Washington, SUA

concepționale sînt combinații de estrogen și progesteron. Deci anticoncepționalele, mai ales cele cu doze mai mici, se pot utiliza pentru înlocuirea estrogenului la menopauză.

Rezerva față de „pilulă“ se datorează lipsei de educație

Există rezervă și față de anticoncepționalele orale („pilulă“). Și ele sînt privite cu suspiciune, inclusiv în corpul medical românesc. Nu toți doctorii români recomandă, cu toată inima, „pilula“ femeilor care vor să se ferească de sarcini nedorite. Care sînt avantajele și care sînt riscurile pilulei?

Problema de bază e aceeași ca în cazul înlocuirii estrogenului la menopauză: lipsa de educație modernă în facultățile de medicină și în cultura medicală a populației. În America, „pilula“ reprezintă metoda de prevenire a sarcinii (contracepție) cea mai utilizată. Peste 120 de milioane de americane au luat anticoncepționale. Unele au utilizat pilula pe perioade mai lungi de 30 de ani. Aceste femei au fost urmărite cu mare atenție, deoarece nu știm care ar putea fi efectele de lungă durată. Am adunat astfel o cantitate enormă de date. Multe centre medicale universitare au fost implicate în aceste studii. Astfel am descoperit că utilizarea pilulelor anticoncepționale conferă mai multe beneficii la care nu ne așteptăm. Fiind foarte eficientă în prevenirea sarcinii (99%) și avînd numeroase beneficii, pilula a devenit cea mai utilizată metodă de contracepție în America.

Deci, dacă ai un cuplu stabil, nu ar trebui să mai folosești și prezervativul, dacă partenera utilizează pilula?

Exact. Prezervativul rămîne utilizabil numai dacă există teamă de boli transmisibile sexual. Altfel, pilula previne sarcina mult mai eficient decît prezervativul, care se poate rupe sau deplasa. Anticoncepționalele acționează prin suspendarea funcției ovariene și deci a ovulației. Dacă oul nu se dezvoltă, nu poate fi fertilizat.

Este de preferat atunci să folosești pilula decît prezervativul, nu?

Este nu numai cu mult mai agreabil pentru amîndoi partenerii, dar și mai sănătos pentru femeie. Am menționat că am urmărit îndeaproape femeile care au luat pilule mulți ani. Am constatat că cele care au utilizat pilula cinci ani sau mai mulți ani au avut o incidență scăzută (cam jumătate) de cancer ovarian și de cancer uterin. Acest beneficiu a continuat încă 15 ani după întreruperea pilulelor. În plus, cînd iau pilule, majoritatea femeilor au sîngereare redusă în cantitate și durată și, deci, mai puțină anemie, și mai puțin sau nici un fel de dureri (crampe) menstruale.

Starea „naturală“ pentru femeie

Cum se explică aceste avantaje de sănătate?

Voi încerca să răspund în mod simplificat. Alte metode de contracepție (prezervativul, ritmul ciclului, sterilul etc.) nu creează o stare „naturală“ pentru femeie. „Natural“, de exemplu, așa cum se comportă unele populații din Africa, înseamnă să nu utilizezi contracepția. Astfel,

femeile între vîrsta de 12 și 42 de ani sînt sau însărcinate, sau își alăptează copiii. Acum, în societatea noastră, nu se consideră agreabil să fii însărcinată, să zicem, de 25 de ori și să ai 13 copii. Și totuși, asemenea comportament este „natural“. Fără intervenții. Cînd este însărcinată, femeia nu are ciclu, nu ovulează. Cînd își alăptează copilul, la fel, femeia nu are ciclu, nu ovulează. Deci, „natural“, femeia nu ar trebui să aibă ciclu sau să ovuleze. Această stare naturală de anovulare este exact creată de pilulele anticoncepționale.

Atunci, cum se face că femeile au totuși „ciclu“ cînd iau pilule?

Sîngerarea în „ciclu“ cu anticoncepționale este artificială. În mod intenționat, pilulele sînt întrerupte o săptămîină din patru, prin luare de pilule inactive. Rezultatul este puțină sîngerare uterină. În acest fel, femeia „știe“ că nu este însărcinată. Întreruperea de o săptămîină nu este necesară sau benefică.

Nu este așa ceva periculos sau dăunător?

Nu. De exemplu, cînd femeile se duc la mare, sau în luna de miere, sau în alte ocazii ar prefera să nu aibă ciclul. Luînd pilule, ele pot trece peste „pilulele false“ la pachetul următor. Ciclu se anulează. Această practică se poate face din cînd în cînd sau continuu, fără sîngerări. Femeile pot elimina sîngerările parțial sau total, fără nici un dezavantaj sau pericol.

Anticoncepționale

Cît de mult timp poate o femeie să ia anticoncepționale?

De-a lungul întregii perioade reproductive și după vîrsta de menopauză. Multe femei în America încep să ia pilule în jur de 16-17 ani și continuă poate pînă la 60 de ani. Se opresc numai cînd vor să rămînă însărcinate. În acest fel, fertilitatea femeilor se păstrează mai bine decît în cazul ovulației lunare neîntrerupte. Luînd pilule, femeile au mult mai puțin dureri pelviene, chisturi ovariene și chiar infecții la trompe (anexite). Rezistența la infecție se explică probabil prin creșterea viscozității secrețiilor din col, astfel încît bacteriile nu pot migra „în sus“, spre trompe.

Dar nu se îngrașă femeile care utilizează pilula? În România se crede acest lucru.

Pilulele nu au calorii. Este adevărat că o subgrupă de femei care iau pilule se simt mai flămînde ca de obicei, ca și cum ar fi însărcinate. Această populație este minoritară. Marea majoritate a femeilor care iau pilule nu se îngrașă. Problema obezității în America are alte cauze și este într-adevăr îngrijorătoare. Se pare că se datorează abundenței alimentare și conținutului mare de grăsimi în mîncarea selectată de public, cuplată cu o viață mai sedentară.

Copiii care se vor naște în momentul în care femeia respectivă care a utilizat pilula vrea să-i aibă nu prezintă nici o deficiență? Copiii nu sînt în nici un fel afectați de pilula utilizată pînă atunci de mama lor?

Nu s-a observat nici un fel de creștere în anomalii. Să vă dau un exemplu relevant, care nu se întîm-

plă atît de rar. O femeie care de obicei ia pilule se duce în vacanță. Și-a uitat pachetul cu pilule acasă. Crezînd că este totuși „protejată“, nu ia alte măsuri de contracepție și rămîne însărcinată, dar încă nu și dă seama. Cînd se întoarce acasă, începe să reia anticoncepționale. Eventual, o lună sau două mai tîrziu, își dă seama că ceva nu e în regulă și face un test. Devine clar că a fost însărcinată și a luat pilule în toată perioada critică de dezvoltare a embrionului. Deoarece unele femei în SUA nu acceptă întreruperea sarcin-

nii sub nici un motiv, sarcina continuă și copilul se naște. Chiar și acești copii au fost găsiți perfect normali.

Dar nu cumva pilulele fac să crească părul pe locuri nedorite?

Nu. Din contră. Anticoncepționalele reduc creșterea părului în locuri nedorite și defavorizează acneele.

Și atunci, care sînt dezavantajele?

Dezavantaje sînt minime. Un procent foarte mic de femei au efecte secundare intolerabile, ca: dureri de sîni, greață, tensiuni nervoase sau dureri de cap. Majoritatea tolerează pilulele bine. Femeile care fumează, mai ales dacă au peste 35 de ani, ar trebui să se lase de fumat dacă vor să ia pilule. Există și o creștere a coagulabilității sîngelui, cam ca la femeile însărcinate.

Deci, femeile respective, dacă au o operație, trebuie să anunțe medicul că ele au o stare specială a sîngelui?

Creșterea tendinței de a forma cheaguri nu este un dezavantaj în cazul unei operații. Din contră, poate ajuta. Dar acest efect poate fi o contraindicație pentru femeile care au avut tromboflebită sau embolie pulmonară.

Alte metode de planificare familială

Aș dori să vorbim și despre alte mijloace de planificare familială, avantaje și dezavantaje. Cel mai curent este prezervativul.

Prezervativul este util, nu numai în prevenirea sarcinii, ci și în protecția împotriva bolilor care se transmit sexual.

Cu parteneri noi, de obicei. Probabil. Problema utilizării pre-

zervativului nu este simplă. Noi știm din experiență că, indiferent cît am încerca să educăm populația să utilizeze prezervative, cel puțin 50% nu acceptă sfatul, deoarece prezervativul este o barieră neplăcută pentru ambii parteneri. Și, de fapt, nici atît de eficient ca metoda de contracepție. Se poate rupe sau lichidul seminal poate ieși în jurul prezervativului.

Ce credeți despre sterilet?

Steriletul este o metodă de contracepție eficientă, comparabilă cu pilula (98%). Și economică. Un sterilet poate fi „purtat“ 5 sau chiar 10 ani. Se introduce fără anestezie, în sala de consultații. Rareori, steriletul trebuie extras din cauza unor sîngerări anormale sau a creșterii durerilor menstruale. Pentru multe femei, steriletul este util, practic, eficient și acceptabil.

Poate leza, poate răni?

Este posibil, dar infrecvent. De exemplu, se poate plasa greșit. Uterul poate fi perforat la inserție. Teama că steriletul ar provoca infecții în trompe nu este justificată.

Contracepția și dogma religioasă în America

Este America mult înaintea Europei Occidentale în ceea ce privește metodele contraceptive?

În medicină, în general, da. America a făcut investiții mari în cercetări și în dezvoltare de tehnologie medicală. Mai mult decît europeni. În domeniul contracepției, nu așa putea spune că americanii sînt mai avansați. Motivul este că, în America, există unele grupuri influente care se opun oricăror metode de contracepție, pe motive religioase. Se știe, de exemplu, că, prin dogmă, Biserica Catolică nu „permite“ utilizarea nici unei metode de contracepție decît abstenența în perioada de fertilitate a ciclului (metoda ritmului). În practică, această dogmă este ignorată de marea majoritate a catolicilor. Franța, de pildă, este o țară covîrșitor catolică. Dar populația face uz de toate mijloacele de prevenire a sarcinii. Nici catolicii americani, care reprezintă cam 40% din populație, nu respectă dogma. Aproximativ 85% practică metode de contracepție „neadmise“ de biserică.

Unele grupuri de catolici și protestanți bigoți au făcut din lupta împotriva avorturilor și a unor metode de contracepție o cauză majoră. Aceste grupări militante sînt ațîțate de unii propovăduitori ai bisericilor organizate și au devenit zgomotoși și uneori violenți. De exemplu, mișcarea „pro-life“ face eforturi virulente ca să schimbe legile și să scoată avortul în afara legii. Nu cred că au vreo șansă reală. Avorturile sînt legale în America, în toate statele, iar sondajele de opinie arată clar că majoritatea populației nu dorește interzicerea avorturilor.

Washington D.C., aprilie-mai 1998

Interviu realizat de GABRIELA ADAMEȘTEANU

A ști sau a nu ști

Adolescentele în pericol

- Fetele își încep viața sexuală din ce în ce mai devreme și se căsătoresc cit se poate de târziu
- Extinderea grașelor duce la:
 - prăbușirea structurilor tradiționale
 - creșterea ratei de școlarizare ca o garanție a supraviețuirii și a succesului.

Folosirea metodelor de contracepție

- Adolescentele căsătorite rareori folosesc anticonceptionale, spre deosebire de femeile căsătorite între 20-24 de ani
- Puține adolescente necăsătorite folosesc anticonceptionale atunci când au primul contact sexual
- De ce nu sînt folosite:
 - „pentru că nu mă așteptam să o facem chiar atunci“;
 - lipsa informației;
 - dificultatea procurării lor;
 - lipsa puterii.

Sarcina și avortul

- 15 milioane de adolescente nasc anual
- 59% din aceste nașteri nu au fost planificate
- Mamele sub 20 de ani riscă mult mai mult să moară la naștere sau să dea naștere unui făt mort
- Avortul clandestin la care recurg adolescentele se face, de obicei, prea târziu și cu riscuri mai mari decît cele pe care le înfruntă femeile mature.

Căsătoria și activitatea sexuală

În țările în curs de dezvoltare, între 20%-50% dintre femei se căsătoresc înainte de a împlini 18 ani. Unele se căsătoresc chiar mai devreme. Un procent situîndu-se undeva între 8 și 18% se referă la tinerele care se căsătoresc pînă la vîrsta de 15 ani.

Multe femei tinere își încep viața sexuală înainte de căsătorie, uneori împotriva voinței lor.

Adolescenții activi sexual sînt mult mai numeroși în țările dezvoltate: 60% în SUA și 72% în Franța au avut relații sexuale în afara căsătoriei înainte de a fi împlinit 20 de ani. În Africa și America Latină, între 45-93% dintre tinerele femei au făcut dragoste înainte de a fi împlinit 20 de ani.

Sarcina și nașterea

În țările în curs de dezvoltare, 40% dintre femei (în medie) sînt

Femei vîrstnice

10% din populația mondială o reprezintă femeile în vîrstă de peste de 60 de ani. Pînă în anul 2025, cînd durata medie a vieții va fi mai ridicată și se vor naște mai puțini copii, ele vor reprezenta 15% din populația lumii.

Practic, pretutindeni numărul femeilor de vîrsta a treia este mai mare decît al bărbaților: 319 milioane femei, față de 259 milioane bărbați. Există o tendință destul de răspîndită în lume ca femeile vîrstnice să aibă mai puține șanse de lucru și drepturi mai restrînse decît bărbații (drepturi sociale, de proprietate etc.), deși o mare proporție dintre acestea ajung să trăiască singure.

mame, deși nu au 20 de ani. În Asia 8%, iar în Africa de Vest, pînă la 56%. În zonele mai dezvoltate numai 19% dintre femei au copii atît de devreme. În SUA, nivelul maternității în cazul adolescentelor este mult mai ridicat: 19% dintre tinerele femei sînt mame înainte de a împlini 20 de ani.

Riscul morții la naștere sau pe parcursul sarcinii este mult mai mare la adolescente. Rata mortalității legată de naștere sau sarcină este dublă pentru tinerele de 15 pînă la 19 ani, față de cele care au depășit vîrsta de 20 de ani. Adolescentele sînt mult mai vulnerabile, pentru că dezvoltarea bazinului pelvian, ca și în creșterea în înălțime, s-ar putea să nu se fi încheiat la data la care intervine sarcina. Riscul este acela de blocare a travaliului, care provoacă de obicei moartea, atît la mamă, cît și la făt. Tinerele sînt predispușe la anemii și hipertensiune.

O femeie de 10 sau 14 ani moare la naștere mai degrabă decît una care a împlinit 20 sau 24 de ani. Prima sarcină pune întotdeauna cele mai multe probleme; adolescentele sînt mai expuse, experiența, resursele, cunoștințele lor neputîndu-se compara cu cele ale unei femei mature. Supravegherea lor prenatală este,

deși au relații sexuale cu mai mulți parteneri. Faptul că nu s-au maturizat suficient pentru a conștientiza pericolele la care se expun astfel explică în mare măsură comportamentul lor. Mentalitățile, care diferă de la o cultură la alta, le pot determina pe tinerele fete fidele unor idealuri matrimoniale să devină mame la o vîrstă fragedă sau să își înceapă viața sexuală prea devreme, riscînd să rămîna gravide fără să-și fi dorit acest lucru.

Cum în societate funcționează anumite tabuuri cu privire la discuțiile despre sexualitate și puține familii au grijă de educația sexuală a copiilor lor, adolescenții nu prea știu cum să se protejeze împotriva diferitelor boli, nici nu pot preveni o sarcină nedorită.

Respectul pentru sine

Nu există prea multe studii care să se ocupe de influența societății asupra adolescenților și a igienei lor sexuale. Specialiștii din domeniul sănătății publice au ajuns chiar să își pună întrebarea dacă noțiuni precum „respectul față de sine” sau „încrederea în sine” sînt relevante pentru țările în curs de dezvoltare. Oricum, respectarea unor norme de

citarea lor de a-și infrînge propriile prejudecăți, ca și pe acelea ale societății în care trăiesc.”

„La început de drum problemele sînt aceleași și pentru fete și pentru băieți...”, subliniază Muhammad Ibrahim, directorul Programului pentru Adolescenți din Bangladesh.

Este, practic, imposibil să interviu, încercînd să schimbi mentalitatea oamenilor, pentru că tinerele în cauză rareori pot fi văzute la cabinetele medicale. „Adolescentele trebuie să fie tratate cu respect, în pofida tinereții lor...”, arată dr. Waszak, cea care a efectuat recent o evaluare a programelor de dezvoltare inițiate de Asociația Fetelor Ghizi și a Fetelor Cercetași în taberele de refugiați din Zimbabwe, Uganda și Kenya. Dacă tinerii ar avea acces la informația pe care le-o oferă consilierii adulți, multe din riscurile legate de viața sexuală ar dispărea.

Formarea deprinderilor

„Respectul față de sine nu valorează prea mult dacă nu se corelează cu anumite deprinderi”, spune dr. Susan Newcomer de la Institutul Național al Dezvoltării Pediatrice - institut federal de cercetare din Statele Unite. „Nu e suficient să le spui copiilor să aibă o părere bună despre ei înșiși. Respectul de sine se naște în momentul în care reușești să faci, cu miinile tale, ceva bun.”

Dar gradul de maturizare a adolescenților, deciziile pe care le iau în guvernarea propriei virtuți sexuale nu depind întotdeauna de accesul la mijloacele contraceptive. Adolescenții din New Orleans și Los Angeles nu sînt mai prudenți decît cei din Africa, deși beneficiază de mai multă informație. Dintr-un total de 228 de adolescente gravide, 86% au afirmat că știau totul despre contracepție la data la care au rămas gravide, dar numai 15% luau efectiv niște măsuri.

Concluzia ar fi că popularizarea mijloacelor de contracepție în condițiile neglijării nevoilor specifice profunde ale psihicului adolescentin nu poate fi prea eficientă.

Cînd se descoperă sarcina

Femeile căsătorite, la prima lor sarcină, pot face progrese importante dacă își supraveghează nevoile emoționale. O sarcină neprevăzută are întotdeauna un impact negativ. O adolescentă gravidă, care nu e măritată, nu se poate baza prea mult pe înțelegerea părinților, partenerului sau a prietenului. Potrivit culturii în care trăiește, ea va fi disprețuită sau nu va putea beneficia de o supraveghere prenatală atentă.

HIV/SIDA

La 1 ianuarie 1998, se estima că pe glob există 30,6 milioane de adulți și copii care au SIDA ori sînt infectați cu virusul HIV. Peste 90% din aceștia trăiesc în țări mai puțin dezvoltate.

În anul 1997, în fiecare zi se infectau HIV circa 6.000 de femei din lume. 41% din numărul total de purtători și bolnavi sînt femei.

Transmiterea de HIV pe cale sexuală se face de cel puțin 4 ori mai ușor de la bărbat către femeie decît de la femeie către bărbat.

De la sfîrșitul anilor 1970 pînă acum, au murit de SIDA 11,7 milioane de oameni.

practic, inexistentă. Copiii lor vor fi, cel mai adesea, debili.

Avortul

În fiecare an, cel puțin două milioane de adolescente recurg la un avort clandestin. Chiar și acolo unde avortul nu e interzis, femeile foarte tinere nu au acces la aceste metode. Ele recurg astfel la avortul clandestin, adesea prea târziu, nefiind pregătite fizic și psihic pentru experiența maternității. Avortul este provocat, uneori, chiar de ele și poate duce la boli grave sau moarte. Sînt țări unde complicațiile ce survin reprezintă principala cauză a morții la adolescenți.

Contracepție și societate

De cele mai multe ori medicii ignoră caracteristicile mediului din care provin clienții lor, așa cum ignoră și psihicul acestora. Cînd e vorba de tineri, eficiența tratamentului depinde în mare măsură de acești factori.

Adolescenții se tem sau se jenează să recurgă la metodele contraceptive, ignorînd chiar și pericolul bolilor ce se transmit pe cale sexuală. Mulți dintre ei nu folosesc prezerva-

gienă sexuală nu exclude sentimentele de nesiguranță, teamă, îndoială și acest lucru indiferent de cultura căreia îi aparțin.

Cel puțin aceasta este opinia Cynthiai Waszak, doctor în medicină, expert în problemele adolescenților. Năpădiți de complexe, tinerii nu numai că refuză să se adreseze celor care i-ar putea ajuta, dar sînt prea slabi chiar pentru a spune „nu” unei partide de sex nedorite.

Bené Madunagu, medic membru al comitetului de inițiativă pentru Emanciparea Femeii în Nigeria, confirmă pusele Cynthiai Waszak. „Atît timp cît tinerele femei și fete nu au încredere în ele însele, nu își cunosc prea bine drepturile printre care se numără și cel la asistență medicală în caz de urgență, nu și le vor exercita niciodată...”

Dr. Madunagu a inițiat un program de consultații pentru tinerele cu vîrste cuprinse între 10 și 18 ani care se adună, la sfîrșitul orelor de școală pentru a dezbate asemenea teme. Este vorba de întîlniri săptămînale pentru ca fetele să își recapete încrederea în forțele proprii și să poată discuta diferite probleme.

Dr. Madunagu arată că: „În absența unui program educațional, fetele nici nu își dau seama de capa-

IOANA IERONIM

Sănătatea femeii azi

Medicina preventivă în România aproape nu există

Discuția despre sănătatea femeii a debutat în lume de curând, pe la începutul anilor '90, rezumându-se în principiu la probleme de mortalitate maternă și contraceptive, constată Barbală Kőő, director executiv la SECS - Societatea de Educație Contraceptivă și Sexuală.

În ceea ce privește cancerul de col uterin și de sân - incidența foarte ridicată a îmbolnăvirilor și mortalității din aceste motive la noi se datorează stării deficitare a măsurilor preventive atât la nivelul inițiatorilor din partea femeii, cât și din punctul de vedere al sistemului medical.

Nu se fac controale de rutină: în 1993, s-a constatat că 44% din femeile României în vârstă pînă la 44 ani nu au fost niciodată examinate ginecologic! Iar aceasta din variate motive: lipsa de informație, de obișnuință, de încredere, de educație sanitară minimală, de mijloace materiale, apoi, doza de fatalism, de inerție. Există o scală a priorităților pentru femeie, care are multe pe cap și „se lasă pe ea ultima”. Cutuma este aici să mergi la doctor cînd doare, cînd nu se mai poate - uneori, cînd e prea tîrziu. Nu trebuie ignorat coeficientul personal de teamă și silă, accentuat de condițiile ambientale în care au loc consultațiile/tratamentele. Nu de puține ori, consultația genitală nu respectă intimitatea, demnitatea femeii. Există o slabă comunicare doctor-pacient; decorul din oficiile medicale rămîne neprietenos, deși o ambianță mai plăcută nu ar costa, de obicei, mai mult. Accentul pe medicina curativă - și nu preventivă - vine și din sistemul de educație și practică medicală la noi. Dacă țara noastră se poate lăuda, la nivel istoric, cu inițiative sincrone mondial în materie de sănătate publică, decăderea în deceniile comuniste a condus la disfuncția celor mai multe linii de practică medicală preventivă care funcționau cîndva.

Mortalitate din cauza avorturilor

„Populația nu are suficientă cultură civică”, opinează dr. Alin Stănescu, director național pentru Cercetarea privind Sănătatea Reproductivă la Tinerii din România (CSRT) - Institutul pentru Ocrotirea Mamei și Copilului. „Este vorba despre apărarea propriei sănătăți. Oamenii trebuie informați,

instruiți despre aceste lucruri. Ne trebuie serviciul de promovare”.

Situația limită în care s-a aflat femeia înainte de 1989, sub decretul de interdicție a avorturilor a dus la practica avortului ca metodă contraceptivă principală și la o mortalitate de peste 400 femei pe an din acest motiv înainte de 1989. Deși decretul a fost abrogat, efectele de comportament nu s-au stins complet. Anul trecut au murit, din cauza avorturilor provocate, 50 de femei, „ca pe vre-

mea lui Ceaușescu”.

Nivelul educației are un mare rol aici, femeia săracă din mediul rural merge prioritar la avort. Accesul la serviciile de planificare familială, care practic există numai în mediul urban, este dificil pentru femeia de la țară. Însă, fără îndoială, și în cazul avorturilor „normale”, situația s-a îmbunătățit net sub raportul serviciului medical în cursul anilor 1990.

Nivelul mortalității materne în România, chiar dacă recent a mai scăzut, este printre cele mai ridicate din Europa. O circumstanță în acest sens o reprezintă și cadrul material general (drumuri, transport, comunicații), conducând la un deznodă-

mînt fatal în cazuri în care, dacă s-ar fi intervenit cu promptitudine, ar fi fost salvate vieți.

În principiu, astăzi doar 20% dintre femei se gîndesc să utilizeze alte forme de contracepție decît avortul. Există 241 cabinete de planificare familială. Există acum și cabinete private de obstetrică-ginecologie care și-au asumat acest rol.

În ultimii ani, programul de planificare familială al Ministerului Sănătății a condus, pe fonduri de la Banca Mondială în acest scop, un proces de achiziționare de anticonceptionale (prin licitații) - care a făcut posibilă distribuția acestora la prețuri foarte mici (o tabletă cu pule anticonceptionale pe o lună costă cit 2 bilete de autobuz). „Aceasta e una din cele mai mari investiții prin finanțare BIRD”, precizează dr. Alin Stănescu, atrăgînd atenția că este imperios necesar ca noul sistem de asigurări medicale să mențină accesibilitatea anticonceptionalelor. În aceeași linie de program au fost deschise centre de consultanță gratuită în probleme de planificare familială, o altă sursă pentru deschiderea acestor centre fiind și o serie de ONG-uri. Deși investițiile în domeniu au fost mai mari decît în alte servicii medicale, rezultatul rămîne mai prejos de așteptări.

Lipsa cadrelor medii bine instruite

Cea mai mare parte din problemele curente de planificarea familială și cele mai multe demersuri de natură preventivă ar putea fi rezolvate de cadre medii, cu condiția să fie pregătite în specialitate. La noi, constată dr. A. Stănescu, nu mai există moașe. Studiile pentru pregătirea moașelor au fost suspendate din 1978 și de atunci nu s-au reinființat. De aceea, asistentele medicale se formează pentru această meserie „la locul de muncă”. Chiar și așa fiind, 40% din nașteri au loc în prezența acestor cadre medicale, fiindcă nu în toate cazurile este cu adevărat nevoie de prezența doctorului. Instruirea pe laturile preventive

legate de sănătatea femeii și pe probleme de planificare familială a fost introdusă în studiile medicale superioare abia în ultimii ani, la specialitatea obstetrică-ginecologie - și deci încă nu avem medici absolvenți care să aibă aceste cunoștințe. Cei peste 15.000 doctori generalisti (într-o mare proporție practicanți de la țară - unde nu există nici centre de planificare familială) nu cunosc problema-tica.

Absența informației

Cabinetele de planificare familială din țara noastră și-au asumat de la început un spectru larg al problematicii: sănătatea reproducției, contracepția, educația sexuală, prevenirea bolilor transmisibile sexual (SIDA în mod special), probleme legate de sarcină și de menopauză. Abordarea a fost „globalistă” și pentru că nu exista o structură gata formată care să se ocupe în măsură suficientă de fiecare dintre aceste aspecte. În Occident, laturile respective au funcționat separat, dar acum, practica dovedind interferența acestora, începe să apară îmbinarea de preocupări în genul în care au fost asociate la noi.

Și totuși, progresul e greu - un motiv de prim ordin fiind deficiența informației. În timp ce presa scrisă a tratat subiecte de sănătate a femeii - chiar dacă insuficient -, singurul mijloc cu impact masiv la populație, televiziunea (în primul rînd TVR) nu a făcut nimic semnificativ în această direcție pînă acum.

Pentru informație, televiziunea rămîne potențialul cel mai important, neexploatat încă, pentru a aduce schimbări în mentalitate și comportament în privința sănătății femeii. Aceste probleme ar trebui aduse și readuse în conștiința publică cu frecvența reclamelor pentru detergenți. Care sînt, care pot fi problemele tale de sănătate, ca femeie? Se pot ele preveni? Se pot ele rezolva? Unde, cine, cînd și cum?

LUMEA Complicațiile avortului

de femei gravide din țările în curs de dezvoltare; în 90% din cazuri, moartea putea fi evitată. Din păcate, planificarea familială ar putea preveni multe sarcini nedorite și avorturi făcute în condiții dubioase.

Avortul clandestin reprezintă, într-un singur an, cauza morții a 50.000-100.000 de persoane. Organizația Mondială a Sănătății apreciază că numărul avorturilor provocate se ridică, într-un singur an, la 20 milioane și 50% dintre femei trebuie să fie spitalizate în urma complicațiilor care apar. Și în cazul unui avort spontan, de altfel, femeile au nevoie de o atentă îngrijire. Hemoragiile, travaliul întrerupt, infecțiile, dereglările de tensiune, complicații ce survin în urma avortului provocat reprezintă principalele cauze ale mortalității la femei. Prea puține sînt țările unde serviciile de planificare familială funcționează cu adevărat, ca să nu mai vorbim de asistența acordată femeilor care își tratează diversele complicații provocate de un avort.

Numeroase femei care ajung la „Urgență” au suferit un avort incomplet generînd hemoragii, infecții, moartea chiar. Evacuarea conținutului uterin se poate face azi fără riscuri prin metoda aspirării, corelată cu anestezie locală. Metoda aspirării este mult mai puțin costisitoare și riscantă decît un chiuretaj cu anestezie generală - folosit încă, din păcate, în numeroase țări.

De multe ori femeile nu ajung să beneficieze de tratament în timp util. Orice amînire le poate pune viața în pericol. Descentralizarea serviciilor destinate urgențelor ar simplifica procedura, asigurînd un minimum de îngrijire pacienților indiferent de unitatea sanitară căreia i s-au adresat acestea. Un sistem sanitar bine pus la punct ar putea fi de ajutor femeilor care ar ști astfel imediat cui să se adreseze pentru a primi îngrijirile corespunzătoare.

O strategie privind supravegherea medicală ulterioară efectuării unei întreruperi de sarcină ar constitui o soluție eficientă și convenabilă sub toate aspectele - inclusiv cel financiar. Impactul negativ asupra psihicului pacienților ar fi cu mult diminuat, încrederea în eficiența cabinetelor de planificare familială sporind considerabil.

LUMEA Riscul vieții la naștere

În fiecare zi mor 600.000 de femei din cauze legate de sarcină, naștere și avort. Rata de deces al mamelor din cauza nașterii variază enorm în lume, de la mai puțin de 8/100.000 nașteri reușite în majoritatea țărilor europene, la 1.400/100.000 nașteri în Africa sub-sahariană. Riscul femeii care naște poate fi diminuat prin planificare familială, servicii medicale de calitate, tratament obstetric de urgență.

Femei în pericol

Cca 585.000 de femei mor anual în țările în curs de dezvoltare din cauza complicațiilor survenite pe parcursul sarcinii, la naștere sau în urma întreruperii de sarcină - practic, în fiecare minut moare o femeie. În 90% din cazuri moartea putea fi evitată. Complicațiile ce apar în timpul sarcinii reprezintă cauza morții pentru un sfert sau chiar jumătate din totalul populației active din punct de vedere sexual. În SUA, procentul acestora este de 1%.

În țările în curs de dezvoltare riscurile ca o femeie să își piardă viața în timpul sarcinii este de 18 ori mai mare comparativ cu situația existentă în celelalte țări.

LUMEA

Importanța comunicării pentru sănătatea reproducerii

ELISABETH DUVERLIE

În ziua de 22 aprilie, la sediul Colegiului „Noua Europă” din București a avut loc o conferință pe tema „Comunicarea în domeniul sănătății: ce este ea și cum se realizează”, susținută de doamna Elizabeth DuVerlie (USAID). Vorbitoarea și-a bazat expunerea pe volumul *Comunicarea în domeniul sănătății: lecții de planificare familială și sănătate reproductivă*, de Phyllis Tilson Piotrow ș.a., realizat la Centrul pentru Programe de Comunicare - Școala de Sănătate Publică, Universitatea Johns Hopkins (ed. Praeger, Westport, Connecticut, 1997). Temele principale abordate de doamna Elizabeth DuVerlie au fost „Planificarea familială” și „Sănătatea reproducerii”. Reproducăm fragmente din expunerea doamnei Elizabeth DuVerlie.

Realitatea arată că oamenii vor să știe mai multe despre sănătatea lor. Vor, de asemenea, ca problemele legate de sănătate să fie abordate în mass-media, să fie discutate în spațiul public de personalități competente din domeniul respectiv. Oamenii vor să-și schimbe modul în care se îngrijesc de sănătatea lor. Cine poate contribui la această schimbare? În mod cert, programele de comunicare în domeniul sănătății publice.

„Comunicarea este deci o investiție”.

O nouă atitudine în privința sănătății

Pericolele ce pindesc sănătatea umană în secolul viitor sînt uriașe. De la SIDA la poluarea crescîndă, ele amenință sănătatea și viața a miliarde de oameni, trecînd dincolo de frontiere. Rezolvarea lor cere deci eforturi conjugate și înțelepciune, deopotrivă politică și profesională. În ceea ce privește comunicarea, ea cere muncă de echipă și un înalt nivel de responsabilitate, atît din partea instituțiilor guvernamentale, a organizațiilor neguvernamentale, cît și a firmelor comerciale și a colectivităților umane.

Comunicarea este un proces, nu un produs. În domeniul sănătății reproducerii, procesul comunicării include, între altele:

- cunoștințele privind mijloacele de contracepție;
- cunoștințele despre riscurile avortului, comparate cu riscurile folosirii mijloacelor contraceptive;
- atitudinea în privința controlului fertilității și a folosirii contraceptivelor;
- normele sociale pe care se întemeiază „familia ideală”;
- orientarea deschisă a societății spre idei și aspirații moderne și spre o nouă atitudine în privința sănătății.

Comunicarea se poate face spontan, în mijlocul unor grupuri sociale, sau deliberat, prin intermediul intervențiilor planificate ale organizațiilor guvernamentale, neguvernamentale și ale firmelor comerciale.

Comunicarea poate introduce valori noi sau poate schimba prioritățile în ordinea valorilor deja existente. Prin intermediul ei, se poate ajunge la o dimensiune a familiei care să răspundă intențiilor părinților, care să instaleze o egalitate reală între sexe - echitatea răspunderilor ce revin bărbatului și femeii în deciziile legate de sexualitate și reproducere.

De asemenea, comunicarea face posibilă înțelegerea comportamentelor altor oameni - de exemplu cît și cum folosesc contraceptivele rudele, prietenii, vecinii tăi. „Percepția modului în care se comportă celălalt influențează ceea ce omul consideră că este un comportament acceptabil, normal.”

Orientările puse în circulație de mass-media pot face ca ideea utilizării contraceptivelor moderne să devină curentă și să fie acceptată ca legitimă în cadrul dezbaterilor publice și a practicii persoanelor. Dezbaterile vechilor tabuuri în cadrul unor întâlniri publice, la TV sau la radio, poate reduce, în mare parte, inhibițiile și jena oamenilor de a discuta - între ei sau cu specialiștii - despre contraceptive și sexualitate.

Mesajele deliberat adresate de mass-media pot determina oamenii să recepteze ideea mijloacelor contraceptive moderne ca aparținînd unei conduite pozitive, cu consecințe benefice pentru viața lor.

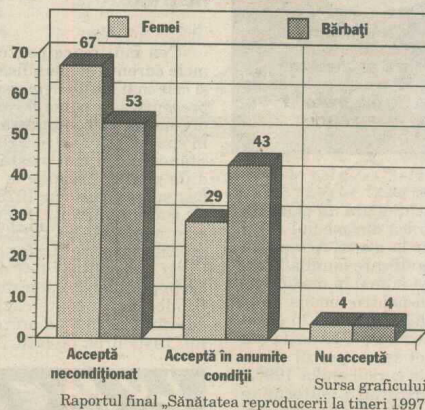
Mai înainte am spus că „percepția modului în care se comportă celălalt influențează ceea ce omul consideră că este un comportament acceptabil, normal”. Această afirmație se referă la o teorie actuală privind cauza scăderii fertilității în unele societăți. De exemplu: de ce a scăzut fertilitatea în Europa și în SUA, la sfîrșitul sec. 19, cu mult înainte ca programele de sănătate publică să fi început să abordeze problema fertilității, ori sănătatea reproducerii - și înainte de existența mijloacelor contraceptive?

Influența mentalităților și a factorilor social-economici asupra fertilității

Timp de decenii, explicația s-a bazat pe o teorie socio-economică: „teoria tranziției demografice”. Scăderea fertilității era pusă pe seama unei scăderi a „comenzii parentale” de copii, scădere cauzată de schimbările structurale ale economiei (urbanizarea și industrializarea), ca și de scăderea mortalității.

Mai recent, a apărut o altă teorie, un model explicativ bazat pe conceptul de *mentalitate*. Teoria afirmă că scăderea fertilității se datorează răspîndirii unor noi idei, comportamente și noilor tehnologii. Modelul teoretic bazat pe mentalitate accentuează „importanța comunicării în stimularea schimbărilor de comportament”. Este vorba despre comunicarea susținută de mass-media, de activitățile publice, de discuțiile interpersonale, pentru că toate acestea aduc idei și valori noi comunității și individului. Ca urmare, ceea ce la început părea necunoscut, „stră-

Acceptarea avortului de către tinerii între 15 și 24 de ani

in”, devine familiar, iar ceea ce era tabu, sau nefamiliar, devine normă socială. Cele două teorii sînt complementare. Modelul explicativ socio-economic se centrează pe schimbările de context care generează necesitatea de aliniere în rîndul cuplurilor și familiilor. Modelul mentalității pune accentul pe răspîndirea ideii de „control al fertilității”, care devine o soluție, o metodă acceptată de societate, în scopul adaptării la circumstanțe economice și sociale.

România, ca și celelalte țări foste comuniste din estul Europei, oferă un exemplu aparte de societate, în care se regăsesc elemente din ambele teorii.

Forțele sociale și economice contribuie, fără îndoială, la adaptarea cuplurilor și familiilor reticente să dea naștere unor copii pe care nu-și pot permite să-i întrețină. Forțele politice, politica pro-natalistă care a interzis toate metodele de planificare familială i-au făcut pe oameni să folosească avortul ilegal ca prim mijloc de control al nașterilor (bineînțeles, mulți au încercat să folosească „metodele tradiționale”, în principal „coitul interupt” și „metoda calendarului”, dar, în cazurile frecvente de insucces, se recurgea la avort).

În ce ar consta factorii de mentalitate? În convingerea că avortul este preferabil contraceptivelor moderne, care, în concepția comunistă și în opinia multor oameni, par încă a avea efecte secundare periculoase.

Noul impact ideatic asupra mentalității ar putea însemna conștientizarea faptului că mijloacele

contraceptive moderne sînt preferabile avortului ca mijloc de prevenire a nașterii și că la avort trebuie să se recurgă doar în cazurile extreme, cum ar fi punerea în pericol a vieții mamei. Un alt aspect al *modelului mentalității* se referă la numeroasele cazuri de copii abandonați. Aceste cazuri ar putea fi prevenite dacă femeile nu ar rămîne gravide cu copii pe care nu și-i doresc, de care nu pot avea grijă și pe care totuși, gravide fiind, nu doresc să-i avorteze. Mass-media și celelalte forme de comunicare pot stimula propagarea acestor noi idei și comportamente în România.

Necesitatea unei strategii de comunicare

Din punct de vedere valoric, atitudinile nu sînt niciodată neutre. Considerarea programelor de sănătate și a planificării familiale ca fiind aspecte importante din punct de vedere personal trebuie să devină o valoare de prim rang a societății. Această atitudine oferă un beneficiu important pentru membrii societății.

Cele trei conferințe ale Națiunilor Unite despre populație - București, 1974, Mexico City, 1984 și Cairo, 1979 - au declarat „dreptul fundamental al cuplului și al indivizilor de a hotărî numărul de copii cărora le dau naștere”. Totuși, fiecare țară va aborda în modul ei specific planificarea familială, în cadrul strategiilor proprii de comunicare. Problema poate fi pusă în termeni legați strict de sănătate, de reducere a riscurilor la naștere; în termeni demografici, adică de reducere a creșterii populației; sau în termeni de drepturi umane, de stimulare a opțiunii individuale în cunoștință de cauză. Factorii pot fi asociați și e bine să fie așa. De pildă, în zona predominant catolică a Filipinelor, programul adoptat are ca prioritate reducerea ratei totale a fertilității. În același timp, reflectînd dragostea filipinezilor pentru copii, campania de promovare a metodelor contraceptive a folosit un afiș pe care apăreau o feciță și un băiat jucîndu-se vesel deasupra devizei: „Dacă-i iubești, atunci planifică-i”.

O comunicare convingătoare depinde de încrederea transmisă de vorbitor. Cele mai credibile surse se definesc în funcție de fiecare societate. În societățile tradiționale, ele pot fi soții, capii satului, liderii religioși și liderii de opinie ai asociațiilor sociale de femei. Celebritățile pot, de asemenea, canaliza atenția oamenilor spre aceste probleme și le pot trezi încrederea - dacă au prestața necesară.

Beneficiarii metodelor deja aplicate pot face parte și ei dintr-o strategie de comunicare. Confirmarea venită prin beneficiari nu este numai ultimul pas în schimbarea comportamentului individual, dar și o puternică forță de impunere a unor noi norme ale societății, de încurajare a altora să adopte noile practici.

Strategiile de comunicare trebuie să fie orientate spre acțiune și să se adreseze beneficiarilor prin simboluri familiare acestora.

Pentru a-și schimba comportamentul, oamenii au nevoie să știe exact unde să meargă și ce să facă. Comunicarea în privința sănătății reproducerii trebuie să se concentreze asupra unor acțiuni specifice, concrete, de genul: vorbește cu soțul tău (soția ta), vizitează un serviciu de consiliere, alege și utilizează o metodă de planificare familială etc. Un mod de atragere a oamenilor, împrumutat din sectorul comercial, în strategiile de comunicare cele mai răspîndite în lume este folosirea unor reclame speciale prin care se oferă datele esențiale privind locul și modul în care se găsesc serviciile de planificare familială.

Suplimentul a fost realizat cu sprijinul organizației americane Population Reference Bureau (PRB)

Coordonator de proiect: Gabriela Adameșteanu
 Redactori: Ioana Ieronim, Iulian Anghel, Mihaela Cucu
 Grafician: Dan Perjovsch
 Tehnoredactor: Florin Anghel
 Procesare text, corectură: Rodica Toader, Mara Ștefan, Cătălina Flores

DAN PREISZ

Din culisele manipulării unei declarații ce a șocat „Casa Albă”

Un recent comunicat al *Sindicatului Liber din Radio și Televiziune* sublinia, printre altele, că actuala echipă managerială din TVR și politica de programe pe care aceasta o promovează ar exprima „opțiunea politică a noii puteri instalate în România după alegerile din 1996”. Fără a intenționa, acum, să polemizez cu cineva pe această temă, îmi îngădui să relatez, în continuare, un episod interesant, ce merită comentat, având ca punct de plecare afirmația de mai sus.

Este bine știut că alți pentru președintele Emil Constantinescu și majoritatea parlamentară actuală, cit și pentru guvernul Ciorbea și guvernul Vasile, problema admiterii României în NATO a constituit și constituie un obiectiv fundamental și nenegociabil. În baza așezării din textul comunicatului, pare ca normală o atitudine favorabilă a persoanelor cu funcții semnificative în TVR pentru ceea ce este esențial pentru mai mult de 90% dintre cetățenii acestei țări. Cu toate acestea...

Mă aflam anul trecut, în 10 iunie, la Strasbourg, într-o delegație oficială, condusă de premierul Victor Ciorbea. În „Palatul Europei” se desfășura Summitul Partidului Popular European, la care participau liderii de marcă ai creștin-democrației europene. Însăși tema dezbaterii, extinderea *Alianței Nord-Atlantice*, spunea foarte multe despre importanța și semnificația deosebită a momentului, cu relativ puțin timp înainte de clipelul în care „cei 16” să fi convenit istoric „Declarație de la Madrid privind securitatea și cooperarea Euro-Atlantica”. Una din figurile centrale ale Summitului a constituit-o, fără doar și poate, cancelarul german Helmut Kohl. „Prins” în acea perioadă de o agendă externă, dar mai ales internă, extrem de încărcată, cancelarul a reușit să ajungă la Strasbourg, marcat și el de importanța momentului. Coordonata esențială a Summitului PPE din „Palatul Europei” a reprezentat-o analiza unei strategii prin care liderii europeni ai creștin-democrației să poată susține eforturile țărilor din Europa Centrală și de Est pentru integrarea „în primul val” în NATO. Înutil să mai precizez că dezbaterile au fost prelungite și, de multe ori, delicate. Premierul Ciorbea, susținut de echipa tehnică deplasată la Strasbourg, a prezentat foarte convingător argumentele României, în fața audienței cu un Helmut Kohl figură centrală. Către seară, grație eforturilor celor prezenți, dar mai ales ale președintelui PPE, Wilfried Martens, precum și ale lui Wim Van Velzen, președintele în exercițiu al Uniunii Europene Creștin Democratice (UECD), cancelarul Kohl s-a alăturat poziției celorlalți lideri prezenți. Declarația finală a Summitului sublinia dorința și susținerea celor prezenți, inclusiv a cancelarului Germaniei,

pentru o formulă de „val întâi” care să conțină și România. Mai trebuie menționat că declarația lui Helmut Kohl era absolut spectaculoasă, pe fondul unor poziții anterioare ale Germaniei în care se evita declararea unui sprijin pentru candidatura României, la Madrid.

Înutil să mai precizez optimismul de care era animată întreaga delegație română deplasată la Strasbourg, de la premierul Victor Ciorbea pînă la jurnaliștii „îmbătați” de succesul obținut, în beneficiul evident al șanselor României, ne-am întors seara, firziu, acasă, nu înainte de a prelungi conferința de presă din Palatul Europei cu o altă, specială, la Misiunea României, doar cu reprezentanții presei de la noi. În cursul nopții și a doua zi, televiziunile, posturile de radio și presa scrisă au marcat cum se cuve-

au fost prinse „pe picior greșit”, ulterior apărînd chiar și discuții aprinse între „cei 16”, urmarea a procedurii „neobișnuite” adoptate de „Unchiul Sam”.

În zilele care au urmat, a fost destul de evident, din declarațiile neoficiale ale unor reprezentanți din țările membre NATO, că poziția cancelarului la Strasbourg a determinat declarația „Casei Albe”. Mai mult, un foarte important reprezentant al *Alianței Nord-Atlantice* a recunoscut, neoficial, că „s-a întîmplat ceva” la Strasbourg, ce a grăbit anunțarea deciziei americane...

Pentru prima dată, curentul majoritar european era clar majoritar pentru susținerea formulei de cinci candidate, inclusiv România. A urmat conștințirea oficială a opțiunii americane, prin *Declarația* „celor 16” de la Madrid. Ca român, nu am

10 iunie 1997, Summitul Partidului Popular European în „Palatul Europei” din Strasbourg. Delegația română este condusă de premierul Victor Ciorbea. Declarația finală a summit-ului susține „intrarea României în primul val” • Declarația de sprijin a lui Helmut Kohl marchează o schimbare spectaculoasă în atitudinea Germaniei față de România • Dar în țară ea nu apare pe ecranul televiziunii publice • Justificarea ulterioară este că „s-a pierdut caseta!” • „Și dacă tot vrei să știi adevărul, află că nu s-a pierdut întîmplător.” Opțiunea cărei „puteri” o reprezintă „doamna cu caseta” ?

nea această reușită a României, nerevendicată de vreun partid sau de vreoa persoană, în ciuda meritelor evidente ale premierului Ciorbea. Marea surpriză a venit, însă, exact de unde nu ne așteptam. Pentru jurnalele postului național, public, de televiziune, declarația lui Helmut Kohl nici nu a existat...

Se cuvine, acum, să menționăm un aspect pe care, pînă acum, puțini observatori l-au înțeles. Cu mai multe luni înainte de „momentul” istoric Madrid, „Casa Albă” și Departamentul de Stat au menționat extrem de clar că *Administrația* americană nu-și va preciza opțiunile pentru „primul val” decât la Madrid. Personal, nu am cunoștință ca astfel de promisiuni, extrem de serioase, să fi fost reevocate încălcate de oficialii SUA. Cu toate acestea, la două zile după Summitul PPE de la Strasbourg (10 iunie), agențiile de presă internaționale au „explodat” odată cu anunțul făcut la „Casa Albă”, absolut inopinat, de către secretarul de presă Mike McCurry a precizat foarte ferm decizia *Administrației* Clinton de a anunța declararea, în *acel moment*, a sprijinului pentru candidaturile „Poloniei, Republicii Cehe și a Ungariei...”. Presa internațională a fost cu adevărat surprinsă de momentul ales pentru anunțul „Casei Albe”. Mai mult chiar, și majoritatea statelor europene

de acord cu poziția oficială adoptată atunci față de noi, dar, ca analist, am încercat să înțeleg, în timp, argumentele și limitele SUA la *acel moment*, argumente care au o logică strategică și care pot fi apreciate ca justificante pentru poziția de moment a *Administrației* americane, în relația cu Federația Rusă.

Revenind pe plaiurile dimbovițene, se cuvine să mai menționez că am întrebă, din pură curiozitate, redactorul deplasat de TVR la Strasbourg, cum de nu s-a pomenit nimic la postul național despre o problemă atât de importantă, atunci, pentru România. „Mi s-a spus că «s-a pierdut caseta» (??)”, mi-a mărturisit, vădit jenat, doamna care realizase materialul cu Summitul...

La câteva zile distanță, mi-am permis să sun la *Televiziunea Națională*, pentru prima și ultima dată, pentru a-mi spune părerea unui oficial din conducerea instituției. Întîmplător, persoana peste care care am dat fusese, în seara cu pricina, redactorul coordonator al jurnalului de știri. Precizînd de la început că nu este treaba mea, ca demnitar, să critic sau să mă amestec în politica de programe a *Televiziunii Publice*, m-am interesat dacă nu cumva este o scăpare nedifuzarea unui material atât de important pentru interesele României. Nu ale unei persoane, nu ale unui partid, nu ale unei

coalții. Ale României. Am încercat să explic că valul de susținere pentru cauza noastră în NATO a trezit reacții evidente în Europa și în Statele Unite și că este nefiresc ca cineva de la *Televiziunea Națională* să „îngroape subiecutul”... Persoana de la celălalt capăt al firului (al cărui nume nu este important în economia acestui material) a părut iritată, replicîndu-mi că este doar problema ei să aprecieze „ce este important”... Pe fondul unei discuții telefonice evident tensionate, doamna în cauză a încheiat convorbirea stupefiant pentru mine: „Și dacă tot insiști și vrei să știi adevărul, află că nu s-a pierdut întîmplător caseta...” Aș fi continuat să-i acord persoanei în cauză prezumția de nevinovăție sau, hai să zic, de „neghiobie profesională” dacă nu aș fi remarcat – la vreo două săptămîni după aceea – o notiță anonimă într-un săptămînal. „Curajosul” autor aprecia cum că eu sunasem la unul din responsabilii TVR pentru a „cenzura” (??) emisiunile, folosind „firul seurt” ca, pe vremuri, prim-secretari...

De atunci a trecut ceva timp și calitatea de demnitar m-a împiedicat să relatez acest incident. Cred, însă, că va veni momentul în care personaje precum cel în cauză vor trebui, totuși, să explice cu ce drept trebuie ascunse, la postul public național, astfel de materiale atât de importante pentru ceea ce înseamnă interesele fundamentale ale statului român și, mai ales, din ordinul cui se execută astfel de omisiuni? Cine este alif de puternic încît să dicteze o măsură ce sfidează cu nerușinare majoritatea covârșitoare a cetățenilor acestei țări? Cine are dreptul moral și profesional de a aprecia că nu este demn de știut ceva ce a stîrnit reacții aprinse la Washington și în capitalele europene?

Recenta decizie din *Senatul* SUA reprezintă o victorie istorică a ideii de extindere a *Alianței Nord-Atlantice* și probează, fără tăgadă, seriozitatea și motivația irevocabilă a *Administrației* SUA de a continua procesul extinderii. Proces care, dacă pașii Reformei continuă mai apăsat aici, nu are cum să nu cuprindă – într-un viitor nu îndepărtat – și România.

Încă „se mai pierd” casete ce privesc interesele strategice reale și corecte ale acestei țări. Departate de mine gîndul de a crea vreo legătură între acest „accident” și persoana directorului general al *SRTV*. Continui să cred în corectitudinea lui Stere Gulea și să afirm că este lipsit, deocamdată, de multe din mijloacele de a reforma profund *Televiziunea Publică*. El trebuie ajutat în eforturile pe care le face. Mă întorc, însă, la recentul *Comunicat* al *Sindicatului Liber din Radio și Televiziune*.

Opțiunea cărei „puteri” o reprezintă „doamna cu caseta”???

Victor Ciorbea a conferențiat la Londra

Între 8 și 10 mai s-a desfășurat la Londra conferința *Windsor 1998*. Găzduită la castelul Windsor („St. George House”), conferința a avut ca temă generală „Europa într-o lume postcomunistă” și a cuprins cinci secțiuni:

- Secțiunea I: „Religie fără ingerința statului” – conferențiar Douglas Johnston, vicepreședinte executiv al *Centrului de Studii Internaționale și Strategice* de la Londra; „Credință și rugăciuni” – conferențiar înaltul Reverend Michael Bunker, decan al *Catedralei Borough*.
- Secțiunea II: „Luptă și frontiere – o perspectivă personală” conferențiar Lech Walesa, fost președinte al Poloniei.
- Secțiunea III: „Lărgirea europeană și numărul de membri NATO” – conferențiar Cyril Svoboda, ministru adjunct de Externe al Cehiei, și Constantin Dudu Ionescu, secretar de stat al *MapN*, membru al *Guvernului* României.
- Secțiunea IV: „Evoluția României postcomuniste; procesul de integrare în UE și NATO” – conferențiar Victor Ciorbea, fost prim-ministru al României.
- Secțiunea V: „Dimensiunea spirituală a Europei viitoare” – conferențiar Mart Laar, prim-ministru al Estoniei între 1992-1994. (I.A.)

DIN SUMARELE VIITOARE

• *Interviuri cu Ilie Șerbănescu, fost ministru al Reformei, prof. Marian Papahagi, directorul Accademiei di Romania, Matei Călinescu, profesor la Universitatea Bloomington, SUA, Eliot Sorel, președinte al Asociației Mondiale de Psihiatrie și Lucian Giurcescu, regizor* • Reinhold Wagneleitner: „Doctrina Marilyn Monroe” • *Manualele de istorie – anchetă*

MEMORIA

Marius Popp
ARMONIA APLICATIVĂ
ÎN IMPROVIZAȚIA
DE JAZZ, POP & ROCK

Paulo Coelho
ALCHIMISTUL
Ediția a II-a

André Pieyre de Mandiargues
MARGINEA

Comenzi: C.P. 26-38 București

O schimbare la față a ROMÂNIEI Romii încotro?

În calitate de operator de teren, am participat recent (în aprilie '98) la o cercetare organizată de Institutul de Cercetare a Calității Vieții referitoare la condițiile de viață ale romilor.

Romii sînt împărțiți în neamuri distincte: pletoșii, ursarii, căldărarii, spoitorii (actualii sticlari), lăutarii, țiganii românizați etc. În general, romii trăiesc într-o comunitate închisă. Contactele interculturale sînt reduse. Din cauza presiunii vremurilor, stilul de viață specific țigănesc a fost totuși afectat, dispărînd sau atenuîndu-se varii obiceiuri, tradiții. Din păcate, situația actuală a țiganilor arată că accentul nu cade pe salvarea și perpetuarea specificului cultural (obiceiuri, meșteșuguri tradiționale, vestimentație, muzică, dansuri etc.), ci pe păstrarea purității etnice. În cadrul comunității romilor se efectuează „căsătorii-tranzacții”: „vînzarea fetei” constituie o adevărată afacere din care se pot obține zeci, chiar sute de milioane de lei. Se preferă, în general, căsătoriile fără acte și endogame, în interiorul neamului respectiv, mai rar între membrii unor neamuri diferite. Acceptarea căsătoriilor între veri primari contribuie, de asemenea, la menținerea purității rasiale.

Organizarea comunității este informală, tradițională. Ponderea elementelor formale este foarte scăzută. În general, activitatea publică a țiganilor este redusă: contactele cu autoritățile locale sînt rare; manifestările culturale sînt foarte puține sau inexistente. Adeseori romii nu au acte suficiente (certificat de naștere, buletin/carte de identitate, certificat de căsătorie) sau nu știu să le utilizeze pe cele pe care le dețin. Romii preferă să lucreze fără acte, pe cont propriu sau la mica înțelegere. În plus, în interiorul comunității, funcționează instanțe de judecată tradiționale, un fel de „statuti ale bătrînilor” – formate din patru-cinci membri și corespunzătoare fiecărui neam în parte (cu excepția țiganilor românizați și a lăutarilor). Atribuțiile „statului bătrînilor” constau în a rezolva orice litigiu existent între membrii unui neam, cu excepția crimei, atunci cînd se apelează la poliție. Bulibașa, conducătorul tradițional, intervine doar atunci cînd apar conflicte între membrii aparținînd unor neamuri diferite și acționează ca moderator în disputa dintre neamuri.

Situația actuală a comunităților de romi este tristă: tradiția se degradează treptat, gradul de civilizație rămîne, în continuare, foarte redus.

Mizeria gospodăriilor țigănești nu este neapărat condiționată economic, ci poate fi și de ordin cultural. Pentru romi este foarte incomodă tranziția de la stilul nomad la o viață stabilă, „așezată”. Mizeria se datorează în parte stilului de viață. De pildă, în cartierul Gării Căleu (București, sectorul 3), o familie de romi din neamul pletoșilor, familie înstărită și respectată de țiganii din comunitate, locuiește într-un „castel” cu multe turnulețe argintii și strălucitoare, dar porcii umblă prin casă nestînjenți, iar cel mai vîrstnic membru al familiei, proprietarul „castelului”, este cerșetor. Alt exemplu s-ar putea referi la neamul spoitorilor (sticlarilor): conform declarațiilor țiganilor românizați, spoitorii cîștigă săptămînal milioane de lei, sînt cămătarii comunității romilor, dar casele lor sînt mizere, nevopsite și nemobilate.

Există totuși familii de romi foarte sărace, realmente îndreptățite să primească ajutor social. Secretarul Primăriei sectorului 3 încearcă să stopeze acordarea ajutorului social pentru familiile de romi. Acesta chiar a afirmat că

va apela la pretextul pașapoartelor, foarte *en vogue*. Familiile de romi în care există cel puțin un membru posesor de pașaport nu vor primi ajutor social deoarece se presupune că cei care circulă în străinătate au suficienți bani pentru a se întreține singuri. M-a surprins neplăcut nu vigilența secretarului cu privire la acordarea cit mai corectă a ajutorului social, ci tendința de a-și eluda responsabilitățile, de a depăși chiar prerogativele legale, apelînd la pretextul pașapoartelor. Scopul primordial al funcționarului de la primărie nu ărea acela de a identifica familiile sărace și de a le acorda ajutorul social convenit, ci de a bloca (sau, cel puțin, a diminua) trimiterea de ajutor social romilor.

În general, potrivit declarațiilor romilor, relațiile cu autoritățile locale (primăria, judecătoria, procuratura, poliția) nu sînt reglementate etnic; nu contează nația, ci „șpaga”. Relațiile cu românii din vecinătate sînt descrise ca fiind fără probleme.

Potrivit declarațiilor românilor, relațiile cu romii sînt foarte dificile. Romii sînt blamați pentru că sînt hoți, bătauși, speculanți, mafiști, scandalași, violenți, neglijenți, murdari. Cea mai blîndă soluție sugerată pentru a rezolva problema romilor este „soluția Antonescu”; alții fac trimitere la pușcă sau la funie. Discursul românilor la adresa țiganilor e adeseori agresiv, intolerant.

Intrarea țiganilor „în legalitate” i-ar putea ajuta să se angajeze mai ușor sau să obțină ajutor social/pensie de boală. Cei mai mulți dintre romii foarte săraci nu se pot angaja sau nu pot obține ajutor social pentru că nu au actele necesare.

Problema analfabetismului este foarte gravă. Mulți romi regretă lipsa/precaritatea nivelului lor de educație, dar nu se implică totuși suficient pentru a asigura o pregătire școlară mai bună copiilor lor. Motivele invocate de părinți sînt: sărăcia, numărul mare de copii, nevoia de sprijin în gospodărie, ostilitatea copiilor români față de colegii lor mai „amăriți”. Stimularea interesului față de școală s-ar putea realiza prin unele măsuri de discriminare pozitivă la adresa romilor: instituirea unor burse sociale pentru copiii țigani înscrși la școală (și care o frecventează zilnic/cel puțin o dată pe săptămîină); acordarea unui număr de locuri în licee și facultăți speciale pentru romi.

Valorizarea pozitivă a muncii (salariate) nu se poate obține decît prin schimbarea mentalităților, printr-o educație corespunzătoare.

Deschiderea comunității, sporirea contactelor culturale, difuzarea cit mai largă a informațiilor ar putea contribui la ameliorarea condițiilor de viață ale romilor și, implicit, la creșterea gradului de civilizație. Acest lucru ar îmbunătăți și relațiile interetnice.

Țiganii românizați evită, în general, să se declare romi; conștiința etnică este, de multe ori, slabă; mulți țigani nu mai cunosc limba romanes. Emanciparea romilor, organizarea, disciplinarea lor nu poate decît să le fie utilă țiganilor, dar nu numai lor: întreaga Românie „s-ar schimba la față”.

ELA TODORAN
studentă Sociologie, anul II

28 aprilie 1998

Notă: Ceea ce am scris reprezintă date și impresii adunate pe teren (în zona sectorului 3, București), fără vreo pretenție de generalitate.

Dilema comerciantului

Reforma, despre care vorbește absolut toată lumea, se referă la schimbarea de esență a modului de funcționare actual al economiei românești, într-un mod de funcționare eficient, bazat pe singurul criteriu ce trebuie luat în considerare: *profitul activității întreprinderii*.

Prin înfăptuirea reformei, statul are interesul să determine întreprinderile, care acum sînt în proprietatea sa, să devină profitabile și, implicit, să-și poată plăti toate obligațiile față de furnizori și față de bugetul de stat și bugetul asigurărilor sociale. După opt ani de zile, finalmente, s-a înțeles că singurul mod în care acest lucru se poate realiza cu succes este schimbarea proprietarului marilor întreprinderi de stat. Noua gîndire pe care ministrii Reformei și Privatizării au încercat să o aplice nucleului dur, generator de mari pierderi pentru buget, a atras imediat o vie contestație din partea „nostalgicilor” care încearcă cu orice preț să se opună schimbării structurilor economice, dorind să se salveze tot ce există ca structură de producție.

Exemplul cel mai elocvent este cazul *Întreprinderii de Mașini Grele București (IMGB)*, la care 90% din acțiunile firmei au fost vîndute pentru suma de 500.000 dolari companiei norvegiene *Kvaerner*. Desigur, la prima vedere, valoarea luată ca atare este nesemnificativă. Tabloul economic trebuie însă completat cu cîteva date, fără de care nu se poate forma cu obiectivitate o opinie.

În 1989 uzina avea 15.000 de salariați, iar un an mai tîrziu ea s-a dizolvat în șase societăți, *IMGB*-ul preluînd turnatoriile, oțelăria, forjele și secțiile de prelucrare a utilajului complex. Numărul angajaților care au rămas în structura *IMGB* a fost de 5.800. După 1992, investițiile în domeniile de interes nuclear și energetic s-au diminuat continuu, iar piața *CAER*, singura piață importantă externă, s-a destrămat, fostele țări componente confruntîndu-se cu acute lipsuri financiare, aidoma României. Partenerii care au intrat în relații contractuale cu *IMGB* (SUA, Franța, Japonia, Germania, Danemarca) aco-

perau prin comenzi doar 40% din capacitatea de producție a întreprinderii. La toate acestea s-a adăugat și acumularea de datorii, care au ajuns la 210 miliarde lei. Numărul de salariați pe care întreprinderea îi mai avea era de 2.610. Pe scurt, era o întreprindere care pierdea pe zi ce trece teren din piața de desfacere la extern, iar pe plan intern acumula datorii care erau, practic, imposibil de acoperit, generînd o serie de probleme concretizate în indisciplină financiară. Această stare este emblematică pentru situația generală a majorității întreprinderilor mari de stat.

Soluția pentru care s-a optat a fost vînzarea ei la un preț nesemnificativ în comparație cu valoarea contabilă, dar cu obligația preluării eșalonate a datoriilor, precum și obligativitatea unor investiții în tehnologii de producție. În plus, automat, s-a adus întreprinderii și piața de desfacere controlată de firma norvegiană *Kvaerner*.

Luările de poziție populiste și zgomotoase, care nu au nici un suport logico-economic sau chiar social (sindicatelor din *IMGB* fiind de acord cu decizia de vînzare în forma prezentată), sînt o formă evoluată a sloganului: „Nu ne vindem țara!”. Românii trebuie să își schimbe mentalitatea și să acționeze rapid, încercînd să imprumute din spiritul economic pe care îl au unele popoare sau chiar minorități cu care sîntem în contact (evrei, armeni, chinezi etc.).

Sîntem în fața dilemei comerciantului ce are de plasat o marfă care, pe lângă faptul că nu arată deloc grozav, se deteriorează constant. El are de optat în această situație între: 1) a vinde marfa la un preț mai mic pentru a reduce din paguba finală și a salva ce se mai poate salva, și 2) a rămîne cu prețul ridicat, hrînindu-se din orgoliul calității de odinioară și rămînînd cu marfa nevîndută. Decizia nu poate fi decît una singură, și anume, de a obține venit, chiar dacă la un nivel mai mic decît cel la care ne așteptăm, pentru că *socoteala din tirg nu se potriveste cu cea de acasă*.

GABRIEL STATE

INSTITUTUL EUROPEAN NOUTAȚI

Thierry Gontier *Marile opere ale filosofiei moderne*
Traducere de Mihaela Gafițescu

Frédéric Teulon *Comerțul internațional*
Traducere de Anca-Andreea Pavel

Jean Giraudoux *Bella*
Traducere de Mihai Giugariu. Prefață de Alex Ștefănescu

Cătălin Mihuleac *Dispariția orașului Iași*

G. Bouvenot, B. Devulder, L. Guillevin, P. Queneau, A. Schaeffer *Patologie medicală*

Vol. 2 (Nefrologie. Cancerologie. Nutriție)
Traducere de Bogdan Savu

Ráth-Végh Istvan *Sărbătoarea nebunilor*
Studiu introductiv de Mihaela Mîrșu

În pregătire: Friederick A. Hayek, *Constituția libertății* • Catherine Durandin, *Istoria Românilor*

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P.: 161 • cod 6600 • Tel-fax: 032-230197
tel 032-233800 • e-mail: rtrnova@mail.cccis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

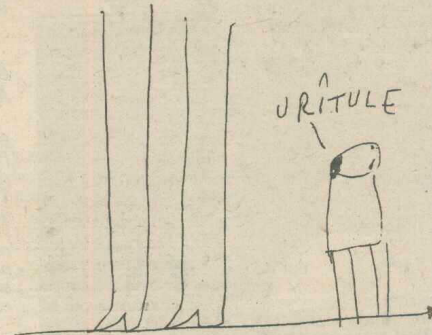
Din nou despre „Dictatura grupurilor de prestigiu“

Acest articol a fost provocat de comentariul lui C. Stănescu la eseuul lui Sorin Matei (din revista brașoveană *Interval*), comentariu apărut în cotidianul *Adevărul* din 14 februarie 1998. Teza deosebit de provocatoare a eseuului lui Sorin Matei este existența dictaturii grupului de prestigiu Liiceanu-Pleșu, filozofi ai culturii înaintea, organizatori culturali după 1989. Acest grup consacră în viața intelectuală a țării, investește cu putere simbolică tinerii intelectuali aflați pe drumul consacării. Exemplul tipic ar fi Horia-Roman Patapievi. Teza, deosebit de tranșantă, deschide numeroase probleme care își așteaptă nu o rezolvare, ci o rediscutare, o repunere a fundamentelor lor.

Orice sistem cultural reproduce în structura lui trepte ierarhice, situație similară cu oricare alt sistem. Trebuie să recunoaștem că ierarhia este o paradigmă, un criteriu ontologic și axiologic al oricărui sistem. Toate teoriile articulate asupra sistemelor și structurilor recunosc ierarhia ca principiu fondator și regulator (March Bloch pentru sistemul feudal, Dumézil pentru cele indo-europene etc.) Ierarhia, datorită caracterului ei aparent închis și nedemocratic, este privită și receptată ca un construct și o realitate (practică) de ordin inițiativ, ascuns, terifiant, ocult. În realitate orice ierarhie nu poate fi confundată cu ritualul de inițiere. Ea este situată în scara valorii de existență deasupra ritualului. Ritualul, la rândul său, poate fi ocult (diverse societăți secrete), spectacular-deschis (comunism-fascism), sau liberal (consacrarea într-o treaptă academică superioară, intrarea în rândurile staff-ului unei companii). Ritualul militar și cel religios au o natură deosebită care nu interesează aici.

„Ritualul consacării” lui H.-R. Patapievi în rândurile „dictaturii” („dictatorilor” ar fi mai exact) Liiceanu-Pleșu este însă de natură specială: dispune de o puternică componentă culturală (atașamentul, dar mai ales o lectură orientată și comprehensivă în câmpul filozofiei și culturii în genere, cu aplicare la lucrări fundamentale, inaccesibile atît prin dificultatea lor intrinsecă multor altor cititori, cît și prin lipsa lor de pe piața de carte din România socialistă) și mai puțin socială (nici Noica, nici Liiceanu, nici Pleșu nu dispuneau înainte de 1989 de pîrgă de promovare socială a unui intelectual tînăr: catedre universitare, burse în Occident, posturi în edituri, presă etc.). Investiția lui Patapievi datează dinainte de 1989, dar ea se manifestă exclusiv în plan cultural. Acest fapt apare foarte natural prin înseși pozițiile deținute de cei trei intelectuali, poziții total neinfluențe instituțional: Constantin Noica, în ciuda imensului său prestigiu cultural, a culturii sale filozofice, dar mai ales a creării unui autentic sistem filozofic – unica Ontologie din cultura românească o datorăm lui –, era, pînă la moartea lui în

1987, un simplu pensionar. Cercetări personale de arhivă m-au condus la descoperirea unei surde, dar tenace lupte a lui C. Noica în cursul anilor 1942–1943 pentru obținerea unei catedre de filozofia culturii la *Universitatea București*. Gabriel Liiceanu era lipsit la rîndul său de mijloace pentru a-l impune pe H.-R. Patapievi într-o vreme cînd era el însuși exclus din *Institutul de Filozofie al Academiei Române* și se confruntase cu dificultăți serioase la susținerea tezei de doctorat. Teza simplistă a susținerii grupului Noica-Liiceanu-Pleșu înainte de 1989 de către grupuri interesate din Partid și Securitate (grupul național – prin organul său *Săptămîna* și ziaristul de atunci C.V. Tudor) nu rezistă prin evidențele contrare mult mai puternice și deja menționate mai sus. Argumentele acestei alianțe oculte, de care implicat ar trebui să fi profitat și H.-R. Patapievi, ar fi: a) linia „naționalistă”, „românistă” a filozofiei lui Noica; b) publicarea articolelor și

cărilor acestuia; c) plecarea în străinătate a elevilor acestuia.

Mai importantă este însă analiza situației grupului noicist după 1989. Atît Gabriel Liiceanu, cît și Andrei Pleșu au devenit rapid personalități publice și culturale de prim rang. Aceasta în sensul că ei acum sînt cunoscuți de toată societatea românească sau cel puțin de întreaga intelectualitate. Mijloacele lor de promovare a intelectualilor tineri s-au multiplicat, au sporit substanțial în sensul cel mai material al cuvîntului. Această realitate nu ne permite să supraevaluăm aceste mijloace și să le comparăm cu incomparabilul: situația materială a unor magnați prea bine cunoscuți. Aceeași unitate de măsură

trebuie să o aplicăm mediilor culturale prin care ei pot promova un intelectual de o certă valoare, cum este H.-R. Patapievi. Identificarea acestor medii este relativ simplă: revista „22”, editura *Humanitas*, Colegiul „*Noua Europă*”, variate contacte (burse) în Europa Occidentală. Dintre toate cele patru mijloace materiale menționate pentru promovarea lui H.-R. Patapievi, doar al doilea și al treilea sînt controlate de Gabriel Liiceanu și Andrei Pleșu, în sensul că primul este director al editurii, iar al doilea este rector al Colegiului. Primul și ultimul sînt mijloace aflate sub „controlul” și al altor intelectuali (sau în primul rînd al lor) și accesibile (cu șansa și valoarea de rigoare) tuturor tinerilor intelectuali. Nici măcar editura sau colegiul nu sînt mijloace exclusive ale lui Gabriel Liiceanu, respectiv Andrei Pleșu, puse exclusiv la „remorca” promovării lui H.-R. Patapievi. Orice analiză de bună-credință poate demonstra că ar fi absurd ca intelectuali încă în plină putere precum G. Liiceanu și Andrei Pleșu să lucreze numai la promovarea unui tînăr (nici el foarte tînăr). Ar fi contrar nu numai egoismului sănătos conceput de Nietzsche, cît și valorii intrinseci a lui H.-R. Patapievi un astfel de sprijin permanent și necondiționat. Analiza unui alt canal „afiliat” promovării lui H.-R. Patapievi, am numit emisiunea TV „*Serata muzicală*” a lui Iosif Sava, ar demonstra – bazîndu-ne pe cărțile publicate de realizatorul amintit – că H.-R. Patapievi, deși nu a fost invitat o singură dată, atunci cînd apare depășește pe foarte mulți alți invitați. De toate prestațiile lui excepționale nu pot fi făcuți responsabili G. Liiceanu și Andrei Pleșu. „Inițierea”, „recunoașterea”, „confirmarea finală a predestinării lui Patapievi”, „maturizarea ca geniu” sînt clișee revoluate, favorabile explicațiilor metaistorice, pe care le considerăm accidentale pentru intelectualul Sorin Matei, așa cum îmi apărea în anii studenției la *Facultatea de Istorie a Universității București*.

Lipsa de profesionalism de care este acuzat H.-R. Patapievi nu ține cont de natura intelectualului și a statutului fizicii. Intelectualul, orice intelectual, este liber să-și orienteze eforturile spre orice domeniu al spiritului unde simte că are chemare. Poate că H.-R. Patapievi nu este și nu va fi un fizician de excepție. Dar el face dovada posibilității integrării cunoașterii într-un model, într-un discurs profund coerent. Cunoașterea și intelectualul nu sînt indiferenți lumii. Ar fi greșit să înțelegem renascentismul lui Patapievi în sensul desuet al dorinței de a ști tot. Nici Pico della Mirandola nu pretindea aceasta. Renașterea reda omului poziția ontologică pierdută în timpul scolasticii. Acesta este sensul pe care cred că vrea să-l dea H.-R. Patapievi culturii. Omul în integralitatea sa, nu un enciclopedism sec, dar nici-un agnostic refulat și blocat în limitele propriei specializări. Cel puțin așa cred eu că este H.-R. Patapievi. Un model umanist pentru ceilalți.

Cît despre comparația grupului Liiceanu-Pleșu cu sinistrul hoți istoriografici Mușat-Ardeleanu, numai cine nu are cunoaștere cît de vagă a celor doi activiști din lumea științei istorice poate să o facă crezînd că spune adevărul.

FLORIN MÜLLER
Institutul „*Nicolae Iorga*”

UNIVERS
EDITURA PUBLICULUI CULTIVAT

vă recomandă ultimele sale apariții în Colecția „Serie de autor”:

Lawrence Durrell
Sebastian

George Orwell
Zile birmaneze

Ernesto Sábato
Abaddón Exterminatorul

Michel Tournier
Vineri sau Limburile Pacificului

Aceste titluri le puteți comanda la Editura Univers, Piața Frecii Libere nr. 1, C.P. 33-78, București • 79739
Tel. (401) 222.66.29; 617.55.25; Fax: 222.56.52

ASCULTĂ

B B C

PROGRAMUL INTEGRAL
ÎN BUCUREȘTI LA
UNIPLUS Radio
69.8

Premiul „Hannah Arendt“ pentru Colegiul „Noua Europă“

„Institutul de Științe ale Omului din Viena și Fundația Körber din Hamburg anunță astăzi că Premiul «Hannah Arendt» pe anul 1998 va fi acordat Colegiului «Noua Europă» din București pentru inițiativele și eforturile sale reformatoare în domeniul studiilor avansate și cercetării științifice în Europa Centrală și de Est. Premiul va include suma de 300.000 DM din partea Fundației Körber, iar ceremonia de premiere va avea loc la Palatul Schwarzenberg din Viena pe 9 iunie 1998», spune comunicatul de presă din 20 aprilie 1998 semnat de cele două prestigioase instituții.

Ceremonia de decernare a premiului va include o *Laudatio* rostită de Lordul Dahrendorf și discursul lui Anthony Giddens, directorul Școlii de Științe Politice și Economice din Londra, pe tema „Universitățile într-un timp al schimbărilor”.

Institutul de Științe ale Omului și Fundația Körber au stabilit împreună Premiul **Hannah Arendt** pentru a promova inițiativele de creare a unor societăți civile libere și democratice în țările din Europa Centrală și de Est, prin susținerea reformei în domeniul educației și cercetării științifice în aceste țări. Premiul **Hannah Arendt** este parte a unui proiect mai larg al Institutului de Științe ale Omului din Viena, numit „Transformarea sistemului de educație și cercetare din Europa Centrală”, și poartă numele **Hannah Arendt** în semn de recunoaștere a importanței ei contribuții la înțelegerea principiilor esențiale de libertate și democrație și a amenințării pe care o reprezintă totalitarismele secolului 20. Primul premiu **Hannah Arendt** a fost atribuit în februarie 1995 Școlii de Studii Sociale din Varșovia. În 1996, premiul a fost acordat Universității Palacky din Olomuc, iar anul trecut a revenit Colegiului Invizibil din Budapesta.

Colegiul „Noua Europă” a fost ales în 1998 dintre 30 de candidați în urma unui proces complex de selecție, ce include evaluarea instituțiilor de către corespondenți din toată zona centrală și estică a Europei, pregătirea până la cel mai mic detaliu a alegerii „finaliștilor” și o vizită „pe teren” a juriului. Criteriile juriului au fost: creșterea calității cercetării și/sau instrucției științifice; nivelul de „excalență” academică; susținerea tinerilor cercetători; abordarea unor idei și metode științifice originale; deschiderea spre programele științifice interdisciplinare; o sensibilitate manifestă pentru problemele sociale și comunitare; eforturi de stabilire a unei cooperări regionale; asumarea de responsabilități în rezolvarea necesităților practice, industriale, ca și în cele ale pieței muncii.

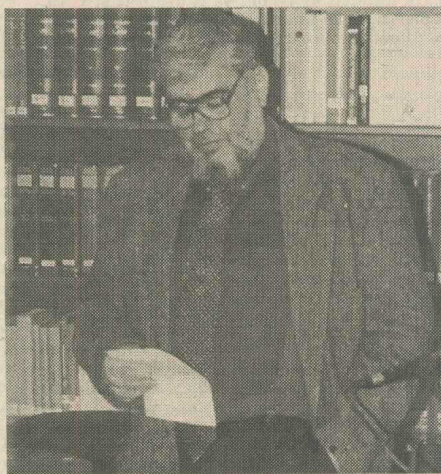
Celelalte instituții „semifinaliste” în 1998 au fost: Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca; Centrul de Studii ale Tradiției Clasice în Polonia și în Europa Centrală și de Est din cadrul Universității din Varșovia; Departamentul de Psihologie și Științe Cognitive din cadrul Noului Universității Bulgare din Sofia; Institutul de Istorie Contemporană, din cadrul Academiei Cehe de Științe din Praga.

Membrii juriului au fost: lord Dahrendorf, (președintele juriului), membru al Camerei Lordilor din Londra; Collin G. Campbell, președintele Fundației „Rockefeller Brother's Fund” și președinte emerit al Universității „Wesleyan”; Umberto Colombo, președintele LEAD pentru Europa din Roma; Krzysztof Michalski, director al Institutului de Științe ale Omului din Viena și profesor de filosofie la Universitatea din Boston; Hans Ludwig Schreiber, președintele Universității din Göttingen și vicepreședinte al Consiliului de Administrație, al Fundației „Volkswagen”; Ulrich Voswinkel, președintele Consiliului director al Fundației Körber din Hamburg.

Colegiul „Noua Europă” – Detalii de funcționare

Înființat în 1994, Colegiul „Noua Europă” (*New Europe College*) are actualmente sediul pe str. Matei Voievod, la numărul 18. Ideea creării colegiului îi aparține lui Andrei Pleșu, rector al acestui institut pentru studii avansate în științe umane și sociale, până în decembrie 1997, când a devenit ministrul Afacerilor Externe al României. În momentul de față, colegiul este condus de Consiliul director format din Marina Hasnaș, director executiv, Anca Oroveanu, director științific, și Heinz Hertach, directorul fundației *Zuger Kulturstiftung Landis & Gyr* din Elveția. Andrei Pleșu deține titlul de fondator al colegiului.

Scopul înființării colegiului a fost crearea unui cadru în care un grup de tineri savanți să-și poată întreprinde cercetările de specialitate în condiții similare celor occidentale precum și întreținerea dialogului științific și intelectual național și internațional. Orientarea inițială s-a concretizat în „Programul de burse NEC”. Pentru acordarea celor 10 burse NEC anuale, colegiul organizează un concurs pe baza unor dosare cu proiecte de lucrări științifice. Alegerea câștigătorilor se face prin con-

Andrei Pleșu, directorul fondator al Colegiului „Noua Europă”

sultarea unui *Consiliu Științific*, format din: Horst Bredekamp, profesor de istoria artei la Universitatea Humboldt din Berlin, Iso Camartin, profesor de cultură și literatură reto-romană la Universitatea și la Institutul Tehnic din Zurich, Daniel Dăianu, ministrul de Finanțe al României, Wolf Lepenies, rector al Colegiului *Wissenschaft zu Berlin*/Institutul de Studii Avansate din Berlin și profesor de sociologie la *Freie Universität* din Berlin, Gabriel Liceanu, profesor de filosofie la Universitatea din București, directorul editurii *Humanitas*, Marian Papahagi, șeful catedrei de limbi și literaturi române la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, director al Academiei Române din Roma. Obligația bursierului este aceea de a participa săptămânal la întâlniri „de lucru” și seminarii alături de ceilalți colegi. Colegiul oferă bursierului suport financiar (lunar) și logistic pentru a-l degaja de preocupările colaterale împlinirii proiectului. Rezultatul unui an de burse este studiul științific publicat în anuarul *NEC*, într-o limbă de circulație internațională. Facilitățile oferite de colegiu includ și accesul la biblioteca colegiului, computer, Internet ș.a. În cursul anului, fiecare bursier poate vizita pentru o lună de zile o universitate europeană, la alegere.

Programul de burse NEC este subvenționat de două fundații private din Germania, *Volkswagen-Stiftung* și *Stiftungsverband für die Deutsche Wissenschaft*, o fundație privată din Elveția, *Zuger Kulturstiftung Landis & Gyr* – și de Departamentul Afacerilor Externe al guvernului elvețian. Printre cei 45 bursieri NEC s-au numărat: Irina Nicolau, Horia-Roman Patapievic, Sorin Vieru, Andrei Cornea, Teodor A. Baconsky, Caius Dobrescu, Irina Bădescu, Liviu Papadima, Mircea Cărtărescu, Cristian Preda, Deorel Șandor, Virgil Ciomos, Ștefan Bobely, Mihai Răzvan Ungureanu, Nicolae Tanașoca ș.a.

Un al doilea program de burse, „*Relink*”, demarat în 1996, contribuie la o mai rapidă și mai puțin „șocantă” revenire în țară a cercetătorilor români ce au fost plecați pentru studii aprofundate în Occident. Bursa *Relink*, cu durata de trei ani, se acordă anual unui număr de zece candidați și cuprinde, între altele, o sumă de bani pentru literatură de specialitate. Bursierii *Relink* țin seminarii în cadrul colegiului sau al altor instituții de

învățământ superior din București sau din țară, precum și o conferință sub egida colegiului. Ei favorizează totodată contacte cu specialiști străini. Bursierii *Relink* pleacă și ei anual pentru o lună la o universitate europeană, la alegere. „*Relink*” este subvenționat de „*Higher Education Support Program*” al Institutului pentru o societate deschisă. Până în momentul de față, Programul *Relink* a ajuns la 15 bursieri, printre care: Magda Cărneci, Adrian-Paul Iliescu, Augustin Ioan, Erwin Kessler, Simona Mihaela Modreanu ș.a.

Colegiul a mai organizat simpozioane internaționale: *Bucureștii – o altă Europă* (1995) și *Kitschul în perioade de tranziție* (1997).

Opinii ale foștilor bursieri NEC:

NEC – viitorul elitei intelectuale a României

Colegiul „Noua Europă” a însemnat pentru mine o experiență minunată, în ciuda tuturor dificultăților de început... Despre Andrei Pleșu, fondatorul colegiului, trebuie spus că e o perpetuă surpriză. El nu s-a născut nici ministrul Culturii, nici ministrul de Externe și nici rector al Colegiului și totuși s-a achitat de fiecare sarcină pe care și-a luat-o, cu modestie, cu discreție și cu o teribilă eficiență.

Când privesc la drumul parcurs în doar cîțiva ani, văd cum acest colegiu, din păcate unic încă la noi în țară (de n-ar rămîne așa), înseamnă cele cîteva zeci de oameni care formează astăzi elitele intelectuale a României și viitorul acestei elite...

SORIN VIERU

Acest colegiu nu ar fi putut exista fără Andrei Pleșu

Pentru mine, bursa anuală obținută în 1995 și perioada de o lună pe care am ales să o petrec în Franța au însemnat conceperea, în cea mai mare parte, a ceea ce mai târziu avea să devină cartea *Turnirul Khazar*. Cred că ideea principală a colegiului este aceea de a-ți crea, ca cercetător, posibilitatea să faci o lucrare științifică în specialitatea ta, pe care altminteri nu ai putea-o face pentru că nu ai timp, cărți, fonduri, nu poți merge în străinătate să studiezi, e mai greu să intri în contact cu specialiștii în domenii apropiate ș.a.m.d.

Acest colegiu și bursele acordate nu ar fi putut exista fără Andrei Pleșu, fondatorul colegiului.

ANDREI CORNEA

Miracolul acestui început

Am făcut parte din prima serie de bursieri NEC. În vremea aceea nu exista sediu, nici ordinatoarele, nici xerox-uri și nu se conturase încă o formulă a seminariilor săptămânale. Am profitat din plin de miracolul și căutările oricărui început, pendulînd între sediul GDS și casa Marinei Hasnaș. Dar cînd te întinsești în fiecare săptămînă cu Andrei Pleșu, Horia Patapievic, Dorel Șandor, Sorin Vieru și Nicolae Tanașoca, ei bine, atunci...

IRINA NICOLAU

Într-o aleasă familie a erudiției pasionate

Seminariile se desfășurau, la început, în sala de ședințe a GDS, apoi în grădina Marinei Hasnaș, unde, la umbra copacilor, puteam uneori simți trecerea imponderabilă, printre noi, a perfecțiunii. Grație acestei atmosfere și harului de gazdă al lui Andrei Pleșu, rectorul colegiului, atmosfera înfîlînării noastre avea foarte curînd să-și atingă forma clasică: profesionalism de tip seminar de catedră, animat însă de o deschisă convivialitate: spontaneitatea și libertatea intervenției; bucuria comunitară a circulației cuvîntului; pasiunea transformării în lecție completă a oricărui început de gînd ori sugestie. M-am simțit, timp de nouă luni, făcînd parte dintr-o aleasă familie a erudiției pasionate. Ședințele noastre beneficiau și de prezența unor seniori, invitați ai rectorului colegiului. Cine ar fi dorit să cunoască rigoarea trăită a gîndului filosofic, originalitatea lipsită de ifose și pasiunea cunoașterii trebuia să stea în preajma lui Alexandru Dragomir. Iar cine credea a fi cunoscut pînă la înfîlînirea cu profesorul și părintele Andrei Scrima bogăția asociației erudite ori libertatea tradiției religioase își va fi dat seama că s-a înșelat: numai stîndu-i alături înțelegeai nelimitarea înzestrării umane. Eu, unul, am fost profund marcat de programul educativ, așa spune în mod discret alchimic, al Colegiului „Noua Europă”.

H.-R. PATAPIEVICI

Pagină realizată de SANDU IORDACHE

Un loc comun: privirea zeflemitoare la adresa României de altădată

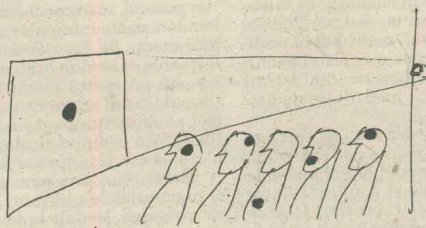
Televiziunea Română și-a propus difuzarea celor mai noi producții de filme românești, a celor reușite, de după 1989. Și în acest domeniu se manifestă tendința predominantă în societatea românească de a proteja față de o critică serioasă, ceea ce s-a realizat de-a lungul timpului, supremul argument fiind că au fost salvate totuși o serie de elemente culturale și deci nu a fost pustiu pe aici. Dar, așa cum din literatura postbelică nu putem alege decât câteva opere, cu indulgență, nici din producția de filme nu avem de menționat mai multe decât degetele unei mâini. Îmi permit să numesc unul, *Croaziera* lui Mircea Daneliuc. Majoritatea zdrobitoare a filmelor românești a reflectat, uneori fără voce, ideologia partidului comunist, setul de idei fixe indus și vehiculat. Păreră mea ca neofit, dar consumator al producțiilor românești, este că la noi lipsește în principal talentul de a crea și de a spune o poveste. Filmele noastre sînt poetice sau comice, uneori timid dramatice, dar nu au „story”. Nici măcar acelea fără pretenții, care nu se adresează neapărat unui grup restrîns de cinefili.

Dar simburile acestei expunerii este modul în care ni se înfățișează o lume, cit de credibilă este ea. Este tot o prerogativă a scenariului, a transpunerii pe peliculă. Iar ca exemplificare am ales filmul lui Lucian Pintilie *O vară de neuitat*. Mărturisesc de la bun început că am așteptat vizionarea lui, nu suficient de echilibrat, din cauza observațiilor lui Paul Goma din „supărătorul” jurnal. Dar filmul nu a avut puterea să mă convingă. Este aproape o ratare de neuitat, avînd în vedere tema și mai ales conjunctura actuală. Filmul aduce un curent rezidual din ideologia altui timp și aici reproșul făcut de Goma îmi pare întemeiat. De ce Petru Dumitriu? Indiferent de opera literară ca e stat la baza scenariului, deoarece chipurile personajelor apar prin optica ideologiei aceluia timp „de neuitat”. Mergînd mai departe cu raționamentul, am putea spune că, de fapt, nici nu are importanță numele autorului textului inițial, atîta timp cît marea majoritate a scriitorilor români au privit deformat realitatea care-i înconjură. S-a perpetuat după război, cu bună-știință, o imagine unilaterală asupra societății românești adevărate. Filmul de față este și el tributul acelei optici care, din partea lui Petru Dumitriu, nici nu putea fi alta. Or, cînd în literatură a apărut natural filonul documentar-memorialistic, tocmai pentru a suplîni lipsa de adevăr, de credibil din cărțile ultimilor 45 de ani, de ce în film să folosim aceleași unelte vechi, eventual recondiționate, eventual minuite cu mai mult talent?

Principalul meu reproș vizează felul caricatural în care este prezentat un eșantion din societatea

înalță a vechiului Regat. Primele 15 minute ar putea figura cu brio în orice producție a anilor '50. Dacă povestea, atîta cîtă este, se construiește cu instrumentele ficțiunii, măcar descrierea cadrului general, introductiv ar fi trebuit să fie mai aproape de realitate. Apelul la arhive poate nu ar fi eficient căci ar reda partea formală și nu mediul viu. Dar căuțind cu răbdare poate că imaginea s-ar fi conturat mai bine. Mai ales că tocmai România modernă a fost ocultată cu obstinație și orice referință ar trebui să contribuie la actul restaurării tabloului.

Nu cred că ofițerii români injurau la fiecare două vorbe. Este evident că viața militară are aspectul ei aparte, etern, dar parcă aici s-a exagerat. Filmul are și scenele mai tari de la început, oarecum nepotrivite aceluia timp. Fie și la o margine de țară, fie și

într-un bordel, nu se puteau petrece scene de atracție sexuală ca în anii '90. Este deranjantă în acest context folosirea temei „*Noi de-aceia nu plecăm*” – parodie a leitmotivului Pieței Universității. Personajul interpretat de Florin Călinescu, multiplicat astăzi în toate ipostazele „*Chestiunii zilei*”, este intr-adevăr veridic, dar pentru ultimele două decenii: șmecherul simpatic și dubios în afaceri, golan (fără accepțiunea celebră), în nici un caz nu își află rostul în film. Povestea prinde apoi contur, dar, din păcate, cu prea puțin dramatism. Subiectul nu este exploatat la maximum, mai ales că este prima abordare a relației cu Bulgaria. Concepțiile inflamante naționaliste, de actualitate, au fost susținute de intelectuali de referință ai acestei țări și poate că filmul ar putea reprezenta un punct de reluare a unor analize. Drama populației decăzute din drepturile cetățenești din cauza unor interese înalte merita o punere în scenă mai dramatică. Ochii personajului interpretat de Ioan Gyuri Pascu sînt vioi, nu reflectă defel situația, deși prin replici acesta se dovedește conștient de ceea ce se întîmplă. Nevasta lui, copie a

unui personaj mut introdus în ecranizarea romanului *Ion* și interpretat de Valeria Seciu, pare schematică, din nou cu trimitere la lupta de clasă. Prestația lui Claudiu Bleonț amintește de Chaplin, ceea ce nu era cazul deloc. Cum se face că pînă la urmă cea mai în rol se dovedește actrița britanică?

Rămîne puternică replica finală a copilului care își va aminti peste timp de acea vară ca fiind frumoasă, liniștită, deasupra oricărui zbcium. Așa cum noi înșine am ignorat dramele trecute și ne amintim cu plăcere trecutul exclusiv prin prisma experienței personale limitate și dirijate.

Pentru Lucian Pintilie cred că s-a încheiat o etapă, cea a restanțelor, și așteptăm o revenire cu alte instrumente, dar mai ales cu altă mentalitate. Pentru că ne-a fost de-ajuns să privim două personaje lipsite de veridicitate în *Balanța* (nu are dreptate Goma cu celălalt reproș privind alegerea lui Băieșu ca scenarist?), cu gestul omenos al primului-secretar (!). Sau să nu mai comentăm grotesca imagine a românilor de-acum un veac, așa cum apare ea în *De ce trag clopoțele, Mitică?* Să zicem că a fost acolo o acuză subtilă la adresa timpului comunist. Fie și la adresa segmentului vulgar din România eternă. Dar impresia generală este falsă atîta vreme cît acea societate nu este vizibilă decît în asemenea aspecte, cît partea incriminată nu are o contra-imagine.

Apoi, instrumentele folosite sînt într-un registru minor și doar efectele lor rămîn după vizionare, din cauză că tocmai ideea esențială nu este mai puternică pentru a persista în mintea spectatorilor.

A devenit un loc comun privirea disprețuitoare și zeflemitoare la adresa României de altădată. Mai ales după comunism, și dacă vrem să refacem civilizația aici ar trebui să dămuiim atent ce a fost rău și ce a fost bine. Mai ales atenția la Caragiale, care încă este citit într-o cheie care se mulează pe concepția comunistă.

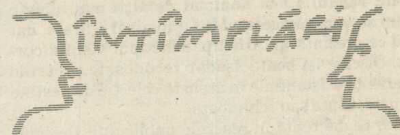
Ni s-a povestit despre o vară de neuitat de către oameni care au uitat.

MARIUS DOBRIN

ALEX. ȘTEFĂNESCU

Farmecul revoluției

În atmosfera de entuziasm care a cuprins Bucureștiul după fuga cu elicopterul a lui Nicolae Ceaușescu, la 22 decembrie 1989, o vînzătoare de la un magazin de pine dăruia pine tuturor trecătorilor de pe stradă. Parcă o vîd: alerga la rafturi, lua cite un braț de franzele, așa cum se iau lemnele de foc, apoi alerga din nou în stradă și le împărțea.

La un an după această scenă, un bărbat tînr a fost călcat de metrou, într-o stație. Corpul său căzuse transversal pe șine, astfel încît cele două șiruri de roți l-au tăiat în trei bucăți. Procurorul chemat telefonic întîrziă să vină la fața locului, iar șeful stației nu găsea un șef mai mare care să aprobe oprirea traficului. Drept urmare, timp de aproape două ore, noi și noi garnituri de metrou au trecut peste cadavrul rămas pe șine. Sub ochii sutelor de oameni din stație, trupul nefericitului tînr a fost tăiat încă o dată, și încă o dată de nemiloasele roți de metal.

Iată și o întîmplare petrecută la opt ani de la revoluție, întîmplare al cărei protagonist am fost chiar eu:

Fuseam la cumpărături în Piața Amzei și, cu o pungă mare de mere în mînă, mă îndreptam spre Piața Romană, ca să iau troleibuzul spre casă. Pe neașteptate, punga s-a rupt și toate merele – roșii, frumoase – s-au împrăștiat pe jos. Mai mulți trecători s-au repezit – credeam eu – să mă ajute. Am și gîndit, într-o fracțiune de secundă: românii rămîn români, nemții n-ar face niciodată așa ceva.

Iată însă că presupușii binevoitori nu și-au manifestat deloc intenția să-mi înapoieze merele. Le-au băgat rapid în buzunare sau chiar au început să muște din ele, după ce le-au șters de pieptul cămășii.

Mă uitam la ei și, cu mintea blocată de surpriză, nu găseam nimic să le spun.

Știmată doamnă Adameșteanu,

DREPT LA REPLICĂ

REPLICĂ

În virtutea dreptului la replică, vă rog să inserați în paginile revistei pe care cu onoare o conduceți textul alăturat. El constituie un răspuns la unele afirmații ale colegului nostru Z. Ornea făcute în nr. 17/1998 al revistei dumneavoastră.

Într-un interviu (Polemici și revizuri, „22”, nr. 17/1998), acordat doamnei Ioana Ieronim, colegul Z. Ornea se arată surprins de faptul că domnul N. Manolescu i-ar fi luat apărarea lui Garaudy și adaugă: „Dar mai ales m-au surprins neplăcut două articole ale colegului nostru Dorin Tudoran, care veneau cam din același punct de vedere. Aici, ca și în problema colaboraționismului unor personalități din cultura românească, fie cu extrema dreaptă, fie cu comunismul, trebuie să avem o dreaptă măsură”.

Că Z. Ornea, așa cum mărturisese, nu a citit cartea lui Garaudy, dar are o părere despre ea, opinie formată din parcurgerea presei franceze, e o chestiune de istoric literar, ca să zic așa. Că ar fi citit articolele mele, nu mă îndoiesc. Dar mă întreb cum le-a citit, dacă nu a reușit să descopere că invocam în ele exact ce, pe bună dreptate, propune și Domnia sa: „Nu trebuie să operăm cu două măsuri”. Mă opresc la un singur citat, care l-ar putea incita pe colegul Z. Ornea să recitească textele cu pricina, apoi putem discuta și despre cartea lui

Garaudy, și despre condamnarea lui, și despre revizionisme, și despre colaboraționisme, și despre convertiri. Absolut despre orice, fiindcă, nu am nici o îndoială, colegul Z. Ornea și eu nu avem la inimă tabuizările:

„Nu ni se explică de ce evreii ar avea dreptul la un lobby internațional care să nu ne lase pradă amneziei, iar ceilalți, victime «doar» ale Gulagului, n-ar fi îndrituiți să pună sub acuzare «Holocaustul roșu». Indiferent că sînt crime de clasă sau crime de rasă, spre a folosi «categoriile» Mink-Szurek, Holocaustul și Gulagul constituie crime împotriva umanității. Verdictele pentru comiterea lor trebuie să fie imprescriptibile”.

Dacă în cazul unor crime de rasă s-au dat verdicte, în cazul crimelor de clasă sîntem somați să mai așteptăm ori chiar să ne luăm gîndul de la așa ceva. De ce? În plus, ce facem cu cei care au colaborat și cu extrema dreaptă și cu extrema stîngă? Ce facem, mai ales, cu cei victimizați și de fascism și de comunism?

În sfîrșit, nu pot fi decît încă o dată de acord cu Z. Ornea, cînd colegul nostru consideră că unii își îndreaptă bateriile numai spre unul din colaboraționisme. Deși nedumerit de mirarea colegului nostru, nutresc certitudinea că Z. Ornea și subsemnatul nu ne numărăm printre cei scrutînd într-o singură direcție.

DORIN TUDORAN

6 mai 1998

CRONICĂ DE TEATRU

IRINA COROIU

Visul

În urmă cu doi ani, *Théâtre du Sygne* (atunci în parteneriat cu *May Theater*) a jucat în România piesa celebrului Yukio Mishima, *Madame de Sade*, în montarea de mare rafinament a lui Moriaki Watanabe. Spectacolul a făcut o foarte bună impresie în țara noastră, astfel încât specialiștii au considerat că o colaborare cu acești oameni de teatru atât de europeni în spirit va fi foarte interesantă.

Așa s-a născut ideea unei *Fundații de teatru româno-japoneze*. *Staff-ul* fundației este alcătuit din Ion Caramitru (director artistic), Mitsuya Mouri (director artistic și traducător), Lars Vargo (consultant), J.A. Seaser (regizor și ilustrator muzical), Maria Miu (scenografie), Kikuo Tanaka (ecleraj), Osamu Satake (manager), Kikuo Yamazaki (producător), Seiya Tamamura (dramaturg și producător executiv). Grupul a pregătit o primă coproducție dintre *Théâtre du Sygne* și *Teatrul Bulandra*, *Visul* lui Strindberg, spectacol prezentat la București în 23-24-25 aprilie, apoi în capitala culturală a Europei - Stockholm -, pe 29-30 aprilie, turneul încheindu-se în 2-3 mai la *Burton Taylor Theatre* din Oxford.

Animatorul trupei, Seiya Tamamura, a fondat *Teatrul Globe* din Tokio, echipa avînd o bogată experiență de teatru european în general - și nu numai shakespearean. Concepția pe care se bazează este aceea de teatru-muzeu, cu montări totuși precumpănitor experimentale. Această

THÉÂTRE DU SYGNE
HAIYU-ZA COMPANY
TEATRUL BULANDRA

de August Strindberg

este și maniera în care a fost tratat August Strindberg, dramaturg și romancier suedez contemporan cu Meiji - „Era guvernării luminoase”: perioadă de occidentalizare a Japoniei, care ieșea în arena politică internațională, înregistrînd în plan cultural o asimilare a literaturii europene (realismul și romantismul, naturalismul și clasicismul, tradiționalismul și simbolismul). Strindberg însuși a fost interesat, printre altele, de budism și de ocultism - de unde și subiectul acestei piese, numită în original *Et drömspel/Un joc al visului* (1901).

Protagonista este fiica zeului Indra, coborîtă pe pămînt ca să cunoască viața dură a muritorilor. Tema oaspetelui divin în călătorie de inițiere se regăsește în teatrul *nô*. Trebuie știut că, paradoxal, realismul în tradiția teatrului japonez e de obicei menținut într-un halou oniric, fantasticul fiind considerat o modalitate de amplificare a firescului.

Scriitorul suedez este maestru al analizei subconștientului - el scria în vremea cînd Sigmund Freud punea la punct psihanaliza și publica, printre altele, *Știința viselor*, iar Carl Gustav Jung decreta visul drept „calea regală de cunoaștere a sufletului”. Apropiindu-și textul strindbergian, artiștii japonezi au optat pentru localizare, reconvertind simbolurile preluate de dramaturgul european din cultura Extremului Orient la semnificațiile inițiale convențional încifrate, care frumusețea și complexitatea teatrului

Hiroshi Murakami și Atsuko Ogawa

nô și *kabuki*.

Neînțelegînd nici limba, nici codurile genului, cronicarul european se abandonează contemplării, dînd curs îndemnului lui Ezra Pound: „*Nô se citește cum ai asculta o muzică*”. Teatrul japonez rezonază intens în imaginația publicului - accentul nu se pune nici pe dramaturgie (temele „circulă” liber, fără complexul plagiatului) și nici pe decor, ci în special pe actor.

Maria Miu, prin panourile pictate și practicabilele utilizate, „demitizează” povestea. Mediile ardent conflictuale sînt marcate de accesoriile vestimentare ce indică schimbarea identităților, tot atîtea ipostaze psihologice ale naturii umane puse sub observație (unii actori alternează 3-7 roluri).

„*Vivisecția*” este redată conform codului curent al teatrului tradițional japonez, de la care însuși Strindberg împrumutase elemente de simbolisti-

că (de exemplu, *ușa* misterioasă). Eroii se deplasează prin cunoscuta alunecare fantomatică, pantomima lor rămîne înghețată uneori în poziții expresive, hieratice; simpla trecere a palmei peste fața mascată, sau pur și simplu imobilită, poate schimba natura expresiei. Pasul înapoi marchează tristețe sau decepție, pasul înainte, frămîntare, surescitare.

Actrița Atsuko Ogawa deține rolul protagonistei, rol desemnat prin sintagma „*cel ce face*”, spre deosebire de antagonist, „*cel de alături*”, care este succesiv Poetul, Ofițerul și Avocatul (actorul Hiroshi Murakami). Spectacolul încîntă prin cîteva momente de poezie pură: atmosfera de la malul mării, zbaterea comunității în carantină, freamătul muritorilor în bezna existenței efemere...

Titanicul și publicul său

Am văzut filmul *Titanic* în Franța și la „*Patria*”, la București. Dar nu despre film vă scriu, ci despre public. Filmul a fost analizat de alții mai bine: e destul să știm că succesul lui universal e firesc, dat fiind că prezintă un arhetip: arhetipul visului curmat. Oricine își poate așadar recunoaște propriile experiențe existențiale în această colecție de destine curmate, frînte sau schimbate.

Dar ce diferență în reacțiile publicului! Desigur, nu pe toate planurile. Aspectele dramatice, spectaculoase sau comice ale filmului stîrnesc, aici ca și acolo, aceleași înfiorări și aceleași risete (cu mai mare reactivitate la dramatic în Franța, la umor aici).

Emoția generală, însă, e cu totul alta. În Franța, într-o sală populară de suburbie cu preț redus, am văzut cu ochii mei aproape întreg publicul plîngînd, bărbați, femei, bătrîni și tineri, inclusiv golănașii care, la început, făcuseră mare zarvă, foșnînd ambalajele de dulciuri.

Nici nu mai menționez faptul că în cursul filmului n-a sunat nici un mobil (numeroase, și acolo), n-a rigîit și nici n-a scăpat gaze nimeni. La sfîrșitul filmului, publicul a rămas încremenit, cu lacrimi în ochi, în timp ce genericul final lunea încă pe ecran. Cu greu s-au sculat spectatorii de pe locuri. Am ieșit din sală încet, uitîndu-ne unii la alții cu un fel de mirare. Afară, mulți mărturiseau că era a doua sau a treia oară cînd vedeau filmul.

O mare permeabilitate deci la partea emoționantă a filmului. Vraja dragostei din scenariu, care transcende regulile sociale, catastrofa și chiar moartea, dezvăluînd aspecte pozitive neabătute la protagoniștii ei, este deci eficientă la un public francez popular...

La „*Patria*” (unde sonorul era mult mai performant), cei care au fost emoționați s-au reținut, și-au ascuns sentimentele. Publicul bucureștean, însă, a captat mult mai acut toate scenele în care protagoniștii își păcăleau supraveghetorii sau încăleau re-

gulile, rizînd cu inimă la toate scenele umoristice și aplaudînd replicile spirituale.

În cele trei ore ale filmului, au sunat vreo douăzeci de mobile, însă doar jumătate au dat loc la conversații, dintre care vreo trei, patru au iscat certuri cu spectatorii vecini.

Un mic grup de golani și-au bătut joc de film de la început la sfîrșit, captivați fiind doar de scenele de groază. Refuzau să ia în serios mai ales scenele emoționante, dar și alte comentarii mai discrete, din sală, arătau aceeași voință de a nu se lăsa pradă emoției.

Multă lume a mestecat zgomotos, fără să mai vorbim de flatulențe urit mirositoare, dar nu trebuie totuși să exagerăm numărul nesimțitorilor, care sînt foarte vizibili, dar nu depășesc 10% din sală.

„Mai semnificativ mi se pare faptul că, la sfîrșit, cu excepția citorva îndrăgostiți, publicul nu părea deloc emoționat, nenumărați înși (9 din 10, bărbați) și-au scos mobilele telefonînd pe loc, ca să comenteze filmul, sau trecînd direct la alte subiecte, fără nici un interes pentru muzica finală sau unii pentru alții. Perechi de ochi roșii am văzut cîteva, vădit doritoare de a-și ascunde starea: erau exclusiv femei.

Am comentat filmul cu multă lume, atît în Franța cît și aici.

Bucureștenii mi s-au părut mult mai critici, mai iscoditori (căuțînd greșelile, neverosimilul), dar mult mai puțin interesați de aspectele dinamice ale dragostei din scenariu (femeile care au apreciat acest aspect se mulțumesc în general cu emoție nedeslușită, romantică dar fatalistă).

Nu știu dacă trebuie trasă o concluzie din acestea. Ce pot să scriu este că filmul lui Cameron poate fi privit cu mai multă sau mai puțină pătrundere sufletească, de la gradul cel mai materialist (cel al catastrofei) la cel mai spiritual (cel al sensului vieții), trecînd prin felurite grade de sensibilitate și de sentimentalitate, după firea fiecărui spectator (asta e una din cheile succesului său: „de toate pentru

toți”). Și constat, cu oarecare mîhnire, că pătrunderea sufletească a unui public de suburbie din Franța e mai adîncă decît cea medie a publicului de la „*Patria*”.

Putem explica aceasta prin experiențele diferite ale ultimelor cinci decenii. Pare evident și, cu siguranță, este una din explicații.

Totuși am mărturiat că s-a plîns la Praga, la Varșovia și la Chișinău întocmai ca la Toulon în Franța. Mărturii concordante și necorelate.

Să fie oare bucureșteanul mai blazat, mai „miștocar” ca alte soiuri de oameni? Posibil.

Să fie oare cultura noastră, care socotește emoționalitatea deplasată (mai ales la bărbați)? Și asta se poate.

Din punct de vedere strict comercial, „marfa” lui Cameron se „vinde” la fel de bine în toate țările. Mi se pare însă (dar poate mă înșel) că nu toți „clienții” gustă filmul la fel.

Îmi amintesc de primele articole de răsunset ale lui Gabriel Liiceanu, mai ales de cel adresat „lichelelor” pe care le ruga, politicos dar tăios, să fie mai discrete.

Cred că nimeni nu bănuia pe atunci cită amploare vor lua nesimțirea, fuđuia, mîndria de a fi „*ce-ai fost*” (pe vremea comunismului) și *mai mult decît atît*”, devenite nu firești și acceptate, ci mai rău: „modele” pentru o parte din populație, modele ale „reușitei” și ale „realizării”. ... în timp ce valorile vehiculate în „22” rămîneau marginale, desuete și... defăimate. Izolate nu numai în țară (așa cum izolații sînt și președintele și oamenii lui), ci și pe scena internațională, unde sînt promovate valorile umanismului occidental bazate pe drepturile individuale popularizate de la revoluția franceză încoace - și nu cele ale elitei noastre intelectuale, bazate mai degrabă pe roadele filozofice europene și locale.

În fond, și acest film este un prilej de a ne gîndi la ce înseamnă „să fii om”.

ION CEPLEANU

Nota redacției: Autorul, jurnalist specializat în știință și tehnică și fost colaborator al lui J.Y. Cousteau, ne-a trimis recent acest text din Franța.

CRONICĂ DE CARTE

DAN. C. MIHĂILESCU

Hora imposturilor

Tropăind în așteptare

Pentru acei cititori (tot mai puțini, vă asigur) care încă așteaptă apariția Marelui Roman al Suferinței noastre în ceașșim, fiecare an post '89 a însemnat o decepție mereu crescândă. Nu avem marea Saga, nu avem „cronică de familie”, nu avem un Llosa și un Kundera, cum „n-am avut un Havel”, nu avem un „pește în apă” și nici insuportabila „legereté” a ființei, nici o „dimează pierdută” a deceniilor ceașșiste! Cu toate că avem romanele cu sertare și chei prin care ceașșimul a făcut (în spiritul lui martie 1965 și iulie '71) miniprocesul dejismului, iar oltenismul a incriminat bolșevismul; cu toate că avem romanele-parabolă-a-Puterii, la la Marquez, Roa Bastos & Co., prin care, în fond, mai mult se justifică și chiar se glorifică dictatura, prin pitoresc, fabulos și tradiția levantină a locului, decât să i se demonteze hidoșenia; cu toate că, la rigoare, se poate face o antologie sarcastică a figurilor Omului Nou, cu texte de la P. Mazilu, Velea și Băieșu, pină la Bedros Horasangian; cu toate că, la o adică, literatura optzecistă își rezumă în câteva pagini formidabile, gen *Marea amarăciune, Caravana cinematografică* (Ioan Groșan), *Budila Express* (Alexandru Mușina), *Aventuri într-o curte interioară* (Mircea Nedelciu) tot grotescul lugubru și tragismul alienant al derizivului final din anii '80; cu toate că, judecând după fragmentele publicate în ziare în ultimii ani din jurnalele Danei Dumitriu și Tiei Șerbănescu, ori după romanul lui Titus Popovici descoperit de Alex. Ștefănescu în arhiva scriitorului (o defulare cu venin pe caricatura Nomenclaturii, precum la Dumitru Popescu sau în Licărețele din „lumea de ciștițat” pe care a pierdut-o Eugen Barbu) — ar părea că de un *tablou final* vom avea totuși parte; — cu toate acestea, zic, vorba e că nu avem Cartea epocii de aur a dictaturii.

Nu e vremea pierdută, mă grăbesc să precizez, pentru că, în absența istoriei propriu-zise, a adevărului documentat, singură structura *sufletească* are nevoie de cel puțin un deceniu de aluvionări și decantări succesive, spre a se... ridica la înțelegerea a ceea ce a umilit-o definitiv și irecuperabil. Și nu este nicidecum vina prozatorilor, tot așa cum absența unei istorii (lovinesciene) a literaturii contemporane nu trebuie să ne stîrnească patosul acuzator exclusiv la adresa criticilor și istoricilor literari. Se cuvine adoptată și în acest caz deviza nemuritorului Leonida: „cu încetul se face oțetul”.

Tot ce putem face, însă, pentru moment este ca, tropăind (conform datinei din străbuni) în așteptarea Monumentului, să nu trecem neobservate multe, variate și reușite vederi parțiale ale acestuia. Iar cartea lui Petre Barbu este una dintre ele.

„Firescul corupt al unei existențe corupte”

Cine este Petre Barbu (octogenar sau adolescent, inginer, ofițer sau cofetar, debutant sau... etc.)? editorul nu vrea să ne spună. Ne aruncă direct în text, vezi Doamne ca să-nvățăm să înțelegem singuri. Ce-i drept, chiar primele rinduri ale cărții ne indică un tinăr ironic și cu poftă narativă: „*Vara anului 1986 a fost tulburată în orașul*

Petre Barbu,
Ultima
tresărire a
submarinului
legionar,
Editura Nemira,
239 pp.

nostru de zvonul potrivit căruia Marian Ghiță, directorul Casei de Cultură, descoperise în cursul cercetărilor sale arheologice un obiect de mare valoare pentru istoria națională. Vestea a declanșat o stare de agitație în rindul cetățenilor. Citițiva dintre ei, în lipsa unor informații oficiale, n-au mai rezistat și, după defilarea de la 23 August, au năvălit în Casa de Cultură hotărâți să cumpere fără cartela zahăr și ulei de floarea-soarelui”.

Și totuși, mă întreb ca Ipingsescu, o fi același Petre Barbu care scrie la *Capital* anchete sobre, serios documentate? Așa este. Ba, încă, aud că scrie și teatru, ceea ce mă flatează la presimțire, fiindcă taman *calitatea situațiilor comice* i-o apreciasem cel mai mult. Mai scormonesc, apoi, prin raftul cu proză '90 și peste ce dau? Peste volumul de debut al lui Petre Barbu, *Tricoul portocaliu fără număr de concurs*, editura *Cartea Românească*, 1993. Proze scurte oarecum în linia Nedelciu-Cristian Teodorescu-Horasangian, realism cotidian interesat de psihologia colectivă, pentru care filmografia epocii ne indică în chip obligatoriu revederea mentală a cel puțin trei „dovezi”: *Proba de microfon, Concurs, Pas in doi*.

De pe coperta aceleiași volum din 1993 aflăm că Petre Barbu s-a născut în iulie 1962 la Galați, oraș în care absolvă Facultatea de Mecanică, și că a publicat în anii '81 proză la *Amfiteatru*, *Echinoc*, *Convorbiri literare*. Dintr-o dată lucrurile se luminează, nu atât fiindcă în cartea din 1993 este cuprinsă (chiar) povestirea de debut a Naratorului din cartea de acum (*Rochia albă cu buline verzi*), sau fiindcă aflăm că Petre Barbu a luat premiul de proză al revistei *Amfiteatru* pe 1986, exact anul în care începe narațiunea din *Ultima tresărire a submarinului legionar*, cit din pricina diagnosticului foarte exact pus de Ioan Buduca. Un diagnostic perfect valabil și în cazul romanului de față: „*Satanismul căderii în derizoriu este îmblinzit în textele sale de umorul unei toleranțe care știe că viața omului obișnuit nu se hrănește cu ideologie. Personajele lui Petre Barbu se mișcă în firescul corupt al unei existențe corupte, dar nu și pierd sufletul. Această atenție la infinițezimalul afectiv care învinge monstrii utopiei ideologice face ca scriitura acestor proze să poată fi citită, acum, mai degrabă în corespondență cu textele unui Milan Kundera, decât în convență cu textualismul acelor ani*”.

Ce se întâmplă

Nu e ușor să rezumi romanul: la vîrf se ajunge concomitent pe amîbii versanți, prezentul este mereu intersectat de cele trecute, unele personaje par la început doar comice în țcăneală lor, pentru ca, spre final, cînd nebunia se (cam) generalizează, să-și arate colții cu pericol, unele scene se citesc parcă în oglindă ș.a.m.d.

Didactic vorbind, *Ultima tresărire* este un roman al căutării adevărului: ancheta unui ziarist de la o gazetă centrală, în 1997 (Lucian Zvoristeanu) despre dispariția unui stomatolog (Cezar Flonta) dintr-un oraș de provincie, la 1986, de unde sarabanda revelațiilor, dureroase, absurde, incredibile. Mda, o să ricaneze numaidecît bătrîni, anchetă, adevăr, *quest*, Buzura, D. R. Popescu și cîți alții! N-are-a face, pentru că, aici, intriga

este aproape un pretext, un suport pentru evoluția personajelor și morala fabulei. Lasă că, numai grație suspenzului care se (bine) instalează în pagină cam pe la jumătatea cărții, ești obligat să îți bine în mină firul răsucit al cărții, semn că prozatorul știe totuși, ce va să zică „iepică”, însă merchezul lui Petre Barbu acesta este: ocolul savuros al umanului aflat în derivă către demență (v. cuplul funariot-funambulesc Marian Ghiță — Anton Arghirescu), al cinismului „tatulician”, oportunist, laș, pervers, amoral (jurnalistic Radu Ciolfan) al demnității macerate de frică și nepuțință (Sergiu Gherase). Am numit figurile memorabile din carte.

Mai complicat spus, *Ultima tresărire* este triumful burlesc al răului sub dictatura compromisului, a complicității și, în final, a nebuniei generale. Citițiva intelectualii de provincie (un arheolog tracoman, un june prozator imberb, năuc și masturbant, o cochetă, un intelectual problematizant, un dentist lubric, atoateprofitor și ratat, un ziarist politruc, jegos fără scrupule, plus bufonul de rigoare al „Curtii”, semianalfabet și agresiv la o adică) formează la 1986 un soi de cenaclu bote-

zat Colocviile 79, după numărul la care se găsea Casa de cultură pe strada principală a urbei. („*Vocabularul nostru se îmbogățea vizibil și ne felicitam reciproc pentru progresele înregistrate. Ne simțeam în stare să ne înfruntăm cu cei mai mari gânditori ai lumii. La un moment dat, a existat chiar o competiție în ceea ce privește numărul de cărți pe care îl puteam devora într-o săptămînă. Concursul a fost câștigat de Anton Arghirescu, care a citit Niște țărani de Dinu Săraru și Pumnal și palma de Dumitru Popescu*”).

Șarja autorului e suculentă (v. pp. 70-80), Petre Barbu are ochi satiric gogolian, dar și atracție către fantastical oarecum bulgakovian, realul e cînd gros ca talpa de cizmă, cînd inefabil, gata să decoleze (și să deconeze, prin gurile aiurite ale personajelor) iar lumea de aici nu e departe de bilciul cu psihoză din *Adio, Europa* lui I.D. Sirbu.

Ca la un semn, cînd totul intrase în sârbătorească inerție specifică locului, grupul primește botezul cu noroi: gazeta lui Ciolfan însenează un proces romanului *Un om norocos* de Octavian Paller (ne amintim, nu-i așa?), colocalii ajungînd, astfel, pe post de acuzatori publici, fără să aibă habar, firește.

Dacă firul degradării generale de la 1986 la 1989 este răsucit de anonimul june strungar și prozator în cheie autoironică, de dincoace — adică din spre 1997 către 1986 — ascensiunea e făcută, în bună tradiție camilpetresciană, de ziaristul Lucian Zvoristeanu, omul legat de urbea buclucă prin

nebănuît de multe lucruri dureroase din trecutul soției sale, dar și din trecutul său, manevrat întru autoanulare. De aici vor urma revelațiile în serie tulburătoare, lecțiile de cinism versatiliber-mercantile primite de tinărul gazetar de la versatul Ciolfan, cel vorbitor în clișee păunesciene și PRM-iste (v. pp. 182-186), șocul afectiv produs de dezvăluirile din trecutul Ioanei (cit de real? te întreb, în contextul minciunii generalizate), dar mai ales șocul profesional, de-a dreptul ucigător: Lucian află că, ani de-a rîndul, Tiberiu Danciu, actualul său redactor șef, a semnat cu numele lui (Zvoristeanu) diverse articole la comandă în gazeta de provincie, pe ponturi vindute de Ciolfan, unele legate, prin denaturare și fals, inclusiv de cazul Flonta. Aici se cascadează prăpastia și risul impietrește.

Hora imposturilor

Mă rog, nu atât intriga în sine importă, cit sensul ei moral, ce rezidă în inebunitoarea, practic, impostură a epocii, cu falși autori de false articole în falsele gazete ale unei realități oricum falsificate, cu falși vorbitori în false ședințe de demascare/acuzare, cu arheologii pentru care istoria este un carnaval, o șandrama de iarmaroc și cu povestiri pe care autorii nu le trimt vreodată la un concurs de proză, dar care... sînt premiate acolo, etc.

Dincolo de exercițiile de stilistică onirică (inclusiv coșmarescă) la care autorul se dedă cu vădită voluptate (v. pp. 64, 153, 41, 177, 200, 132, 135), de comicul uneori halucinant în care se scaldă figuri precum Arghirescu (p. 195 ș.u.) dar în special Marian Ghiță (pp. 144-145, cu nebunia pseudoistoriei finalizate în racolare, apoi pp. 150, 165), de situațiile incitante (pp. 88, 104, ideea colocaliilor de a pune pe hirtie la 1986 ce crede fiecare că se va întimpla peste zece ani), de psihoza Securității, excelent ipostaziată în episodul „bibliotecăresc” al lui Sergiu (p. 128 ș.u.), esențial este sensul ultim al fabulei: cum să afli adevărul într-o lume axată pe *qui pro quo*, adică tocmai pe dez-axare, și unde Fiecare e Nimeni!

În final, ca să vă faceți o idee „pe concret”, trei citate, fiecare cu un rost anume, desigur:

„*La 12 ani am descoperit cine sunt. Părinții mei erau Traian și Decebal. Îmi amintesc, domnule ziarist, că la acea vîrstă am plîns cu hohote la filmul «Columna» realizat de talentatul regizor Sergiu Nicolaescu (...)* Eram în clasa a șaptea cînd profesorul de istorie m-a numit șeful cerucului de ateism științific. În ședințele clubului am învățat că, din cauza credinței în Dumnezeu, oamenii au declanșat războaie sîngeroase. Viața de Apoi nu e decât un pretext ca cei bogăți să-i exploateze pe cei săraci (...) S-a prezentat drept căpitul de securitate și a început să îmi vorbească blind, ca un tată care-și sfătuește fiul să mîntînce tot din farfurie: *Noi cunoaștem pasiunea ta pentru istorie (...)* Am scris ce știam despre colegul meu și am încheiat declarația cu ideea că trăim în România...”

„*După două zile, o comisie formată din doisprezece ofițeri a sosit de la București și a anchetat timp de o săptămînă cauzele sinistrului și condițiile în care dispăruse ziaristul Lucian Zvoristeanu. Investigațiile au condus la concluzia că incendiul fusese pus la cale de un grup de țigani unguri. Agresorii n-au fost prinși nici pînă astăzi...*”

„*Arată-mi un ziarist român cu douăzeci de ani de meserie care n-a mîncat rahat! Asta a fost slujba noastră de atunci, mîncători de rahat. Acum suntem liberi. Minciunile se vind mai bine decât adevărul. Ascultă-mă pe mine, Lucică! O să te lovești în meseria asta blestemată de atîtea minciuni, încît o să ajungi să te întrebî dacă nu cumva toată viața ta e o minciună*”.

Femei și bărbați: șanse egale

Între 25 aprilie și 2 mai, un grup de femei din România a făcut o călătorie de studiu în Danemarca, pe tema *Problematicele oportunităților egale în societatea daneză*. Iată componența grupului: Anamaria Biris – deputată PNTCD, Ileana Ceașu – expertă parlamentară PD, Daniela Crăsnaru – scriitoare și directoare a editurii „Ion Creangă”, Smaranda Dobrescu – deputată PSDR, Monica Dumitrescu – șefa de cabinet în Ministerul Culturii, Dina Loghin – președinta asociației *Șanse Egale pentru Femei*, Mihaela Miroiu – decană la Școala Națională de Studii Politice și Administrative, Rodica Palade, redactor-șef adjunct la revista „22”, Elena Perdichi – redactor la *Radio România* și Carola Hildegard Puwak – deputat PSDR. Inițiativa și organizarea acestei călătorii a aparținut *Asociației pentru Democrație în România* din Danemarca, în parteneriat cu *Ambasada Română din Copenhaga* și *Comisia pentru Integrare Europeană a Parlamentului român*.

O experiență cu totul deosebită – s-ar putea numi, fără teama de banalitatea formulei, vizita de o săptămână a delegației române în Danemarca. Deosebită nu numai prin ceea ce implică, de fiecare dată pentru cineva care vine din Est, apropierea de o societate occidentală democratică și prosperă. Cu atât mai mult cu cât, chiar de la sosirea noastră în Danemarca, a fost declanșată o grevă a sectorului privat (care reprezintă 80%) cum nu mai fusese de 20-30 de ani. În confruntarea cu patronatul, sindicatele (foarte puternice aici) reclauă a șasea săptămână de concediu. Greva, care plana încă de anul trecut asupra societății, i-a neliniștit profund pe danezi: de la golirea magazinelor alimentare și îngreunarea traficului (căci autobuzele și metroul nu circulau decât proporțional cu acțiunile deținute de stat – deci, foarte rar) până la cele două cazuri de sinucidere semnalate pe 30 mai în Copenhaga. Pentru noi, însă, greva

dreptul pentru salarii egale, dreptul de a accede în funcții de conducere. *Consiliul pentru șanse egale* veghează la garantarea și dezvoltarea șanselor egale, se pronunță în diferite situații și aduce în discuție probleme, printr-o publicație trimestrială și dezbateri publice, acordă consultanță și comandă studii în materie.

Dar legislația, ca literă, nu este decât o abstracțiune, chiar dacă afli că, la ora actuală, numai în guvern o treime din membrii cabinetului sunt femei sau că, în numeroase alte funcții de conducere, găsești tot femei. A vedea însă cum funcționează real egalitatea între femei și bărbați, iată un lucru frapant.

Sindicatul Femeilor din Danemarca va împlini în 2001 o sută de ani de existență. Inceputurile lui se datorează necazurilor de care se loveau spălătorese la începutul secolului atunci când, mergând la birourile de reparare a locurilor de muncă, li se cereau tot mai mulți bani. Încercând să-și ceară drepturile în cadrul sindicatelor de bărbați și fiind refuzate de aceștia, spălătoresele au împrumutat 100 de coroane și și-au creat propriul sindicat. El este condus astăzi de Marianne Bruun, ea însăși femeie de menaj acum vreo 20 de ani și numără aproximativ 70 mii de membre (menajere, femei calificate în domeniul alimentar, prelucrarea materialelor plastice, a metalelor etc.). *Sindicatul Femeilor din Danemarca* ocupă astăzi un sediu impresionant. Clădirea de câteva etaje are un hol spațios, cu havuz, lifturi transparente și, la parter, o cantină. Gazdele noastre spun că mulți doresc să țină reuniuni aici, pentru că... se mănâncă foarte bine. Mobilierul suplu și colorat, perdelele vesele, tablourile de pe pereți, birourile cu computere, până și scrumierele vorbesc nu numai despre bunăstarea

Grete Tartler, ambasadoarea României în Danemarca și Anca Giurchescu, membră a *Asociației pentru Democrație în România* din Danemarca

n-a însemnat decât absența personalului de serviciu în camerele de hotel și amuzamentul că directorul-manager, cu șervetul pe braț, se ocupa de debarasarea meselor la micul dejun.

Dar scopul vizitei noastre, a delegației compuse din zece femei, a fost acela de a cunoaște la fața locului contextul legislativ și modul de funcționare a sistemului de oportunități egale în societatea daneză. Și, tocmai din acest punct de vedere, experiența a fost cu totul deosebită, căci, nu doar în raport cu România, ci și printre țările democratice, Danemarca a atins un prag foarte sus în materie de recunoaștere a drepturilor femeii.

De la lege la viață

În 1975 era recunoscut administrativ *Consiliul șanselor egale*, un organism finanțat de stat dar independent, al cărui președinte este numit de prim-ministru, iar restul de opt persoane care alcătuiesc conducerea reprezintă organizații de femei, institute de cercetare în domeniul problematicii femeilor, sindicate, patronat etc. În 1978 a fost adoptat pachetul de legi pentru șanse egale, prin care se reglementau sarcinile consiliului, dreptul egal între femei și bărbați pe piața muncii, acordarea concediilor (legate de nașterea și îngrijirea copiilor),

morganatice, și, moștenind bani, construiește o casă în 1874, unde adăpostește femeile sărace cu copii. O poveste de Andersen... Și tot din Andersen, doamna Hilde, cea care ne relatează istoria *Dannerhuset*, ca o bunică severă dar bună, care lucrează aici, ca voluntară, din 1970, nu atât pentru femeile care sînt agresate de bărbații lor, cât pentru copiii care suferă cel mai mult de pe urma scandalurilor din familie.

Casa are trei etaje, și pe fiecare etaj sînt câte șase camere, o sufragerie, bucătărie, baie, toaleta. Tot aici sînt birourile și o editură proprie. Unele femei vin singure, altele aduse de poliție, de spitale sau de organismele sociale. Locatarele sînt toate femei amenințate fizic de bărbații lor, dar nu sînt acceptate cele dependente de droguri, alcool sau dezechilibrat psihic. *Dannerhuset* nu este un sanatoriu, ci un centru de criză unde femeile sînt ajutate ca să se ajute. Costul unui pat este de 50 de coroane pe zi, iar femeile venite aici se îngrijesc singure (mîncare, spălat, cumpărături), după ședința din bucătărie care are loc în fiecare dimineață și unde se stabilește zilnic „strategia”. Teoretic, o femeie rămîne aici pentru trei luni, practic, pînă își găsește o altă locuință sau se poate întoarce acasă. Centrul oferă anonim și pe gratis sfaturi juridice și psihiatrice. Pînă în 1981, 2% din femeile agresate găzduite aici erau străine. Astăzi, cifra lor a crescut la 50%.

Ce-i de făcut în România?

Cum este asta cu puțință – întrebarea s-a învîrțit în capul fiecăreia dintre noi, care veneam dintr-o țară unde problema șanselor egale între femei și bărbați se formulează abia acum, la nivel academic. Tradițiile și mentalitățile noastre, cărora li s-a adăugat catastrofalul model Elena Ceaușescu, fac anevoios drumul spre o statuare a drepturilor egale între femei și bărbați. În plus, mișcarea feministă ca o componentă a stîngii, stîrșește în România reticența nu față de o reală social-democrație (necunoscută nouă), ci față de amintirea regimului totalitar care, în mod fals, se reclama din stînga. În Danemarca, mișcarea feministă a început acum aproximativ o sută de ani și s-a dezvoltat exclusiv în zona stîngii. La *Centrul de Informare și Cercetare pentru Drepturile Femeii (KVINFO)* puteai vedea fotografii de epocă, 1880, 1900, în care femei cu rochii lungi, volănașe și pălării nu evoluau în stereotipele săli de bal, ci manifestau în stradă, cerindu-și drepturile.

Masa rotundă ce a avut loc la *Ambasada Română* din Copenhaga a avut ca invitată pe Lise-Lote Rebel, episcop de Helsingor, Mariane Alenius, președinta *Asociației Femeilor cu Studii Universitare*, Jolanda Buch-Andersen, director executiv, Lone Kuhlemann, președinta *Consiliului de administrație TV2*, și vicepreședinta *Asociației Naționale a Homosexualiilor și a Lesbienelor*. Cum se vede, zone instituționale extrem de variate, în care femeile sînt reprezentate la vîrf. „Da, noi ne bucurăm de multe drepturi în Danemarca” – mărturisise cu acel prilej Kristen Junge, magister în politica societății. „Dar asta nu înseamnă – a adăugat ea – că nu rămînem atente și active la oricare din provocările prezentului”.

Confruntate cu modelul danez în materie de drepturi ale femeii – unul maximal –, le-am auzit pe românce discutînd aprins pe tema căii ce ar putea fi urmată și la noi. Pornind de sus, prin teoretizare mai întîi, și, apoi, prin impu-

Danemarca 1886 – Femeile daneze își cer drepturile

nera unui pachet de legi care să asigure șanse egale femeilor și bărbaților? Sau activînd baza, care, conștientînd problemele, să-și ceară și să-și impună drepturile? Sau combinînd cele două direcții?

Există șanse ca experiența daneză să constituie un bun ferment pentru găsirea unei soluții optime în România, cu atât mai mult cu cît delegația a inclus reprezentante din zona politicului, a societății civile, zona universitară și mass-media. Această experiență nu ar fi fost posibilă fără eforturile *Asociației pentru Democrație în România* din Danemarca, condusă de doamna Dan Popescu.

Doamna Anca Giurchescu, membră a aceleiași asociații, ne-a fost, pe parcursul unei săptămîni întregi, ghid, translator și gazdă admirabilă. Ea sosește în fiecare dimineață la hotel, pe bicicletă (pentru că autobuzele circulau prost), gata să ne însoțească, uneori cu soțul ei, regizorul Lucian Giurchescu, nu doar în locurile prevăzute de program, ci și în puncte emblematice pentru ceea ce reprezintă spiritul danez.

Și, tot ca experiență, ar mai fi de amintit un „amănunt”: la reședința doamnei Grete Tartler, ambasadoarea noastră de numai cîteva luni la Copenhaga, m-am simțit pentru prima dată ca într-o casă și nu ca într-un bunker, așa cum eram obișnuită pînă acum, grație vestiiilor diplomatice „profesioniști”. După cum am aflat, aceeași senzație a fost împărtășită în Danemarca, în ciuda intervalului scurt, și de alte persoane. Dar asta este o altă poveste...

RODICA PALADE

Redactor-șef: **GABRIELA ADAMEȘTEANU**
Redactor-șef adjunct: **RODICA PALADE**
Publicist comentator: **ANDREI CORNEA**
Grafician: **DAN PERJOVSCHI**

Contabil-șef: **ALINA CORBU**
Șef dep. marketing/distributie: **MIRCEA IONESCU**
Asistent marketing/publicitate: **MIHAELA CUCU**
Șef departament Politic: **IULIAN ANGHIEL**
Șef departament Cultural: **IOANA IERONIM**
Redactor: **SANDU IORDACHE** (departament Social), **ALICE TAUDOR**
Secretar general de redacție: **AURELIAN CRĂCIUN**

Difuzare, abonamente: **Constantin Satalia**, **Alexandru Petrea**; Corectură: **Rodica Toader**, **Mara Ștefan**; Operator calculator: **Cătălina Florescu**; Casierie: **Mihaela Antonescu**; Secretariat: **Alina Matel**.

Rubrici: **SERBAN DRESCU**, **EMIL HUREZEANU**, **STELIAN TANASE**, **H.R. PATAPIEVICI**, **DAN PAVEL**, **DAN PREISZ**, **RADU CALIN CRISTEA**, **CRISTIAN PREDA**, (comentarii politice), **VLADIMIR TISMĂNEANU** (sociologia comunismului), **MARIANA CELAC** (viață urbană), **DAN C. MIHAILESCU** (ironică literară), **ALEX ȘTEFĂNESCU** (filmări), **MIRCEA CĂRNEȘI** (cultură), **TRINA COROBU** (critică de teatru), **N. RĂDULESCU DOBROGEA** (ecologie).

Consiliul consultativ „22”: **MONICA IOVINEȘCU**, **VIRGILIE IEFUNCA**, **MIMI SORA**, **SFRBĂN PĂPĂCOSTEA**, **SORIN ALEXANDRESCU**, **MIRCEA MARTIN**, **MIRINA BERINDEI**, **VLADIMIR IȘTIVĂNEANU**, **GABRIEL ANDRESCU**, **SORIN ANTOCHI**, **H.R. PATAPIEVICI**.

Tipărit la *Printaria Românească*, Neculescuilor nr. 27-29.
Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120.
Tel. 311 22.08, 614.17.76; Fax 311 22.08
e-mail: r22@r22.sfs.ro,
http://www.dntb.ro/22/